

МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА
СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ
В УМОВАХ COVID-19»**

10–11 грудня 2020 року

Частина II

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Дем'янчук В.А. – доктор юридичних наук, професор, ректор Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Заступник голови організаційного комітету:

Боровик А.В. – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Члени організаційного комітету:

Копотун І.М. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри кримінального права та правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Мельник О.М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та історії держави і права та філософії Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Микулець В.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Головко К.В. – доктор юридичних наук, завідувач відділу економіко-правових досліджень Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій;

Кельман М.С. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії, історії та філософії права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»;

Колб О.Г. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри політології, державної безпеки і управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Дрозд О.Ю. – доктор юридичних наук, професор, академік Академії адміністративно-правових наук України, начальник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ;

Рябчинська О.П. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Класичного приватного університету;

Пузирьов М.С. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Академії державної пенітенціарної служби.

Актуальні питання розвитку юридичної науки в умовах COVID-19:

А 43 матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Рівне, 10–11 грудня 2020 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Ч. 2. 128 с.

ISBN 978-966-992-328-8

УДК 34:616-036.21«2020»(063)

ISBN 978-966-992-328-8

© Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 7. ТРУДОВЕ ПРАВО;

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Проблематика захисту прав людини в діяльності міжнародної організації праці

Фоміна С. В. 6

Особливості міжнародного досвіду у сфері державної допомоги сім'ям з дітьми

Шлапко Т. В., Горбачова М. І. 8

СЕКЦІЯ 8. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;

ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Теоретичні засади кваліфікації адміністративних правопорушень

Басва Л. В., Щербіна М. Г. 12

Проблемні питання притягнення громадян до адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння

Боровик А. В., Паньковець Ю. А. 16

Особливості правового регулювання інформаційної безпеки в умовах пандемії COVID-19

Ковалевич Б. В. 18

Ліцензійне право як інститут адміністративного права

Кравчук П. С. 21

Доцільність впровадження прогресивного методу оподаткування в систему місцевих податків в Україні

Кур'ян В. В. 24

Політика адміністративного правосуддя: актуальні проблеми

Медина В. О. 26

Виконання судових рішень в адміністративних справах

Мірошниченко А. С. 29

Поняття кадрової політики в системі правосуддя

Попик А. В. 31

Обов'язок державного службовця щодо подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

Стець О. М. 34

Місце суддівського самоврядування в системі внутрішньоорганізаційних адміністративно-правових відносин в органах правосуддя

Щербakov В. В. 38

СЕКЦІЯ 9. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Щодо основних причин виникнення прогалин у кримінально-виконавчому законодавстві Белкіна Д. С.	41
Аналіз стану злочинності у сфері перешкодження законній професійній діяльності журналістів в умовах COVID-19 Богущ Л. А.	44
Щодо методів, стратегій і прийомів боротьби з корупцією в іноземних державах Боровик А. В.	46
Щодо необхідності приведення до вимог чинного законодавства окремих антикорупційних норм в умовах COVID-19 Боровик А. В., Брик А. В.	51
Щодо визнання юридичної особи суб'єктом злочину проти довкілля, зокрема за ст. 246 КК України Конопельський В. Я., Будяченко О. М.	53
Особливості допиту підозрюваного при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту Варакута А. В.	56
Трансформація підходів поліцейського функціонування у руслі впровадження теорії розбитих вікон Голубош Г. В., Голубош В. В.	59
Щодо способів нанесення тілесних ушкоджень особам, які відбувають покарання у виді позбавлення волі Дем'янчук В. А., Дервянко Н. З.	62
Особливості співвідношення норм Конституції України та положень сучасного кримінального права Дяченко Є. Р.	65
Безпека у сфері виконання покарань: співвідношення законодавства і практики Колб О. Г., Зарадок З. В.	67
Шляхи попередження надзвичайних подій кримінально-правового характеру в кримінально-виконавчих установах України Копотун І. М., Карманова Н. І.	71
Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: деякі аспекти Куцір Н. С.	74
Щодо використання засудженими заборонених предметів для вчинення нових злочинів в умовах COVID-19 Махніцька К. Г.	77

Щодо кримінальної відповідальності за порушення правил карантину та поширення росту злочинності, спричиненої розповсюдженням COVID-19 Микунець В. Ю., Павелків С. Р.	80
Законодавче регулювання протидії корупції в Україні та іноземних державах Мошняга Л. В., Присяч Н. Д., Дідюк І. Л.	82
Проблеми діяльності інтерполу в Україні Мудряк Т. О., Коломієць П. В.	86
Щодо необхідності визнання корупційним кримінальним правопорушенням – відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом Риженко І. М., Почтар С. Г.	89
Сексуальне і гендерне насильство терористичних груп: кримінологічний огляд Романцова С. В.	91
Кримінальна відповідальність за злочини у сфері охорони державної таємниці Смолярчук Ю. А.	94
СЕКЦІЯ 10. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ Міжнародний досвід у розслідуванні злочинів біотероризму в умовах COVID-19 Батюк О. В.	98
Юридико-психологічна характеристика особливостей проведення допиту свідків під час розслідування хуліганства Князєв Ю. В.	102
Щодо актуальності дослідження використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення Копча Н. В.	105
Моделі приватної детективної діяльності: зарубіжний досвід Назаренко П. Г., Щербіна М. Г.	107
Верховенство права у кримінальному провадженні Савчук А. І.	111
Ознаки приховування злочинів: поняття та їх класифікація Семенов В. В.	115
Проблемні питання оперативно-розшукового супроводу кримінальних проваджень за злочини проти основ національної безпеки Ходанович В. О.	119
СЕКЦІЯ 11. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА Щодо спірних питань часу зародження інституту прокуратури на теренах сучасної України Боровик А. В., Супрунюк І. С.	123
Створення і функціонування антикорупційних органів: деякі аспекти Розсоха К. О.	125

СЕКЦІЯ 7. ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ

Фоміна С. В.

студентка

Науковий керівник: Веннікова В. В.

асистент кафедри трудового права

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Міжнародна організація праці (МОП), була створена в 1919 р і пізніше стала спеціалізованою установою ООН, відноситься до числа найбільш активних організацій, які послідовно захищали права людини у сфері праці. Термін «права людини» не згадувався у Статуті МОП, однак, весь цей час завдання МОП складалися саме в міжнародно-правовому закріпленні та забезпеченні дотримання прав людини у сфері праці, постійному розвитку концепції такої галузі прав. Прийняття Статуту ООН 1945 р., Міжнародного білля про права людини, Гельсінського заключного акту 1975 р. стало значним поштовхом для співпраці держав у галузі захисту прав людини та формування принципу поваги прав людини в міжнародному праві. Тож, діяльність МОП є переконливим підтвердженням думки про те, що, незважаючи на факт зародження концепції прав людини в рамках національного законодавства, в даний час існує міжнародна система захисту прав людини.

МОП має найбільш високо розвинену міждержавну систему захисту прав людини. Однак у порівнянні з тією увагою, яка приділяється безпосередньо ООН в області захисту прав людини, ступінь дослідження ролі МОП в даній області і досі залишається незначною у вітчизняній і зарубіжній науці міжнародного права. Було зроблено немало спроб усунути цю прогалину, акцентувавши увагу на аналізі двох основних параметрів: по-перше, встановленні в МОП міжнародних стандартів у галузі прав людини; і, по-друге, створенні та функціонуванні спеціального механізму контролю для забезпечення їх дотримання державами-членами МОП.

Насамперед, мова йде про підвищення інтересу міжнародного співтовариства до прав людини в цілому, про що свідчить виділення Третього десятиліття боротьби з расизмом та расовою дискримінацією (1993–2003 рр.).

Крім того, з середини 90-х років МОП приступила до переосмислення своєї діяльності і ролі в галузі захисту прав людини в епоху глобалізації світової економіки. У 1998 р була прийнята Декларація МОП про основоположні принципи і права у сфері праці.

Механізму контролю МОП властива низка переваг, особливо у порівнянні з контролем інших універсальних та регіональних міжнародних організацій, проте, тим не менш, він не позбавлений недоліків. Для забезпечення найбільш ефективного захисту прав людини у сфері праці необхідно його часткове реформування, яке повинно стосуватися, насамперед, правового регулювання здійснення процедур розгляду доповідей і скарг: а) Слід прийняти договірні норми про правовий статус та розподіл компетенції між органами МОП, що здійснюють контроль, а також про характер їх рішень; б) Доцільно розробити систему санкцій за невиконання державами-членами МОП прийнятих зобов'язань, що потребує розробки додаткових положень Статуту МОП; в) Необхідно розширити права міжнародних неурядових організацій, включених до «Спеціального списку» МОП, відмінних від організацій трудящих і роботодавців, наділивши їх правом надавати офіційну інформацію в органи МОП та правом виступів.

Наведемо конкретні приклади порушення прав людини в практиці діяльності МОП, пов'язані з Україною: За даними МОП, в кінці ХХ століття у всьому світі понад 250 мільйонів дітей віком від п'яти до 14 років працювали всупереч законодавчій забороні. Близько половини з них трудилися кожен день протягом усього року. Дослідження, які були проведені Державним комітетом статистики України спільно з МОП, показали, що в 2016-2017 роках середньомісячна чисельність працюючих дітей в Україні становила 356000 осіб, з яких 48% – діти у віці, в якому працювати офіційно заборонено. Така ситуація свідчила про нездатність правових засобів, закріплених у міжнародному, конституційному і трудовому законодавстві України, ефективно протидіяти незаконному використанню праці дітей і зумовлювала необхідність вживати рішучих заходів у боротьбі з цим антисоціальним явищем. Саме тому в ст. 150 ККУ вперше в історії українського законодавства була передбачена кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей, які не досягли віку, з якого дозволяється працевлаштування, шляхом використання їх праці з метою отримання прибутку (Законом України від 5 липня 2011 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо злочинів

проти волі, честі та гідності людини»). Таким чином, враховуючи вищезазначене, можемо спостерігати, що законодавець, повністю переосмислив свої позиції щодо захисту прав людей, узаконивши ст. 150 ККУ, опираючись на міжнародне законодавство, зокрема на практику діяльності МОП.

Література:

1. Кривець Н. В. Міжнародна організація праці / Н. В. Кривець., 2009. 706 с.

2. Б. І. Гуменюк. Міжнародна організація праці / Б. І. Гуменюк. Знання України. 2004. 812 с.

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

Шлапко Т. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки*

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Горбачова М. І.

студентка магістратури

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

В умовах сьогодення здійснення аналізу національної політики у сфері державної допомоги сім'ям з дітьми неможливе без урахування міжнародної практики. Україна, оголошуючи пріоритетним напрямком наближення до Європейського Союзу, зобов'язалася здійснювати політику щодо забезпечення та реалізації прав людини як основоположної цінності сучасної держави. Серед цих прав особливе значення має право на соціальне забезпечення, закріплене на державному рівні.

У Європейському Союзі кожна держава виступає відповідальною за соціальне забезпечення людей і державна допомога залежить від економічного статусу та місця проживання, а не від громадянства. Тим не менше, у кожній країні встановлюються власні правила щодо

підтримки сімей з дітьми: в деяких – сім'ї отримують регулярні платежі, в інших – допомога залежить від конкретної ситуації.

Так, в Чехії є декілька видів допомоги, пов'язаних із народженням та вихованням дітей. Одна з них – компенсаційна допомога при вагітності та материнстві, яку надають жінкам, які працюють. Допомога батькам – основна форма підтримки сімей з маленькими дітьми. Вона стосується саме батьків, які піклуються про наймолодшу дитину до чотирьох років. За цією програмою родина може претендувати на максимальну суму до 220 тисяч крон [1].

У порівнянні з чеським розміром допомоги на дитину до чотирьох років, який складає 220 тис. крон, що приблизно становить 280 тис. грн., допомога в Україні у розмірі 41280 грн. до досягнення дитиною трьох років виглядає дуже мізерною. Але, на нашу думку, вищого рівня не можливо досягти без чіткого планування та визначення нових стратегій планів регулювання державної допомоги сім'ям з дітьми, враховуючи позитивний досвід інших країн.

У Німеччині в рамках допомоги на дітей держава виплачує кошти до 18 років, а за певних обставин – до 21 та більше. Наприклад, якщо у 21 рік людина ще не працює і зареєстрована в державному агентстві працевлаштування, вона може претендувати на даний вид допомоги. Загалом правове регулювання допомоги сім'ям з дітьми в Німеччині визначають такі нормативні акти, як Федеральний закон про допомогу сім'ї, Закон про федеральну батьківську допомогу та батьківську відпустку тощо.

Востаннє допомогу на дитину в Німеччині підвищували 1 липня 2019 року. Дитяча допомога зросла з 7448 євро до 7620 євро. Наступне підвищення допомоги на дитину в розмірі 15 євро відбудеться 1 січня 2021 року. Суми виплат відповідно до кількості дітей такі: на 1 дитину – 204 євро, на 2 дітей – 408 євро, на 3 дітей – 618 євро, на 4 дітей – 853 євро, на 5 дітей – 1088 євро [2]. Виходячи з цього, бачимо, що влада Німеччини безумовно піклується про дитину з початку її народження і до повноліття, постійно підтримуючи матеріально.

Одночасно з цим у національному законодавстві України передбачено, що допомога на дітей до 18 років виплачується тільки на дітей інвалідів або по втраті годувальника на дітей, у яких помер батько або мати, та дітей-сиріт до 18 чи 23 років.

Одним з найбільш яскравих та щедрих зразкових країн, що стимулюють народжуваність, є Франція. В цій країні найвищі в Європі виплати, пов'язані з народженням дітей. Одночасно з цим тут високі витрати на підтримку сімей з дітьми, які поєднуються з розвиненою системою послуг із догляду за дошкільнятами [3, с. 136].

Загалом система сімейної допомоги у Франції включає в себе допомогу при народженні, усиновленні та догляду за дітьми; одноразову премію за народження або усиновлення; базові виплати; шкільну допомогу (виплачується сім'ям з дітьми, які навчаються в школі або є студентами); допомоги самотнім або розлученим батькам та виплати на навчання дітей-інвалідів [3, с. 137].

Звідси випливає, що французька соціальна політика направлена не тільки на високі виплати по народженню, а й на впровадження системи різних послуг допомоги батькам та збереження сім'ї.

Заслуговує на увагу приклад здійснення сімейної політики в Ізраїлі. При народженні дитини ізраїльтянка отримує одноразову допомогу в розмірі трьох тисяч шекелів (більше 600 доларів). Сума дитячої допомоги, що виплачується на сім'ю, різко зростає з народженням четвертої і п'ятої дитини. Так, якщо за одну дитину Відомство національного страхування виплачує ізраїльській сім'ї 144 шекелі на місяць, за двох – 288 шекелів, за трьох – 483 шекелі, то за четверту і п'яту – по 937 та 1459 шекелів відповідно.

Ізраїльська система дуже наближена до нашої і навіть грошові допомоги майже однакові за своїм розміром. Проте ізраїльська система направлена на створення сприятливих умов для багатодітних сімей, що підтверджується великим підвищенням розміру допомоги на кожну наступну дитину.

У Люксембурзі сім'ям виділяють «допомогу на майбутнє дітей» для компенсації фінансових витрат, пов'язаних із їхньою підтримкою та навчанням. Вона складає 265 євро на місяць. А от допомога при народженні розділена на три частини, які виплачуються окремо і мають різні умови надання, тобто можна отримати одну і не отримати інші [3, с. 142–145].

На нашу думку, таку систему розділення допомоги на декілька частин, деякі з котрих ще можуть не надатися сім'ї за певних умов, не можна вважати досконалою.

Що стосується соціальної політики в Україні у сфері призначення державної допомоги при народженні дитини, то відповідно до ст. 12 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» також передбачений поділ виплат на частини, а саме: виплата допомоги здійснюється одноразово у розмірі 10320 грн., а решта виплачується протягом наступних 36 місяців. Загальна сума державної допомоги при народженні дитини становить 41280 грн. [4]. Однак даний вид допомоги в Україні, незважаючи на поділ виплат на окремі частини, закріплений на законодавчому рівні та є гарантованим правом сімей з дітьми на соціальне забезпечення.

У Швеції право на допомогу на дітей полягає у фінансовій підтримці, яку автоматично виплачують всім батькам з першого місяця після народження до 16 років. Після цього можна отримати розширену допомогу або грант на навчання. Якщо у родині декілька дітей, то сім'я має право отримати доплату як багатодітна на додаток до призначеної допомоги на дитину [5].

Шведська система схожа з німецькою. В цій країні також приділена велика увага збереженню сім'ї та підвищенню народжуваності. Також у Швеції встановлені великі виплати державної допомоги на дітей, які залишилися без батьківського піклування, та дітей-сиріт.

Висновки. Аналізуючи міжнародну практику призначення допомоги сім'ям з дітьми, цікавою слід визнати систему соціального забезпечення Німеччини, адже дана держава здійснює ефективну соціальну політику, спрямовану на підвищення рівня народжуваності, зміцнення економічної стабільності та фінансового забезпечення сімей, а також сприяння добробуту дітей.

Одночасно з цим, враховуючи шлях України до євроінтеграції, вважаємо можливим запозичення практики Німеччини та інших європейських країн щодо системи призначення та виплат державної допомоги при народженні дитини.

Література:

1. Грошова допомога на народження і виховання дітей: приклади з ЄС. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29261896.html> (дата звернення: 29.11.2020).

2. Виплати на дітей у Німеччині: у тому числі для іноземців. Made for minds. URL: <https://www.dw.com/uk/> (дата звернення: 29.11.2020).

3. Яригіна Є. П. Соціальне забезпечення сімей з дітьми: міжнародний досвід та українська модель. Монографія. Харків: Монолит, 2016. 196 с.

4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. № 2811-ХІІ. Дата оновлення: 24.10.2020 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 5. Ст. 21.

5. Грошова допомога на народження і виховання дітей: приклади з ЄС. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29261896.html> (дата звернення: 29.11.2020).

СЕКЦІЯ 8. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Басва Л. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Щербіна М. Г.

*студентка 6 курсу юридичного факультету
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Кваліфікація правопорушень є найскладнішим завданням у правозастосуванні. Ніяка інша правозастосовна діяльність та судова практика не вимагає врахування такої кількості конкретних обставин вчинення діяння, такого досконального знання законодавства, що передбачає відповідальність за його вчинення. Саме в цій діяльності припускається й найбільша кількість помилок. Більшість рішень судів змінюється і скасовується через неправильну кваліфікацію правопорушень. Причому до помилки в кваліфікації правопорушень часто призводить неврахування чи неправильна оцінка якоїсь однієї, іноді незначної, обставини чи ознаки адміністративного делікту. У зв'язку з вищенаведеним актуальним видається розгляд кваліфікації адміністративних правопорушень.

Взагалі, кваліфікація адміністративних правопорушень посідає важливе місце в провадженні у справах про адміністративні проступки, оскільки замало здійснити перевірку дотримання вимог адміністративного законодавства та виявити правопорушення, важливо правильно встановити, чи є така дія або бездіяльність особи протиправою, тобто визначити, чи охоплюється вчинене складом законодавчо встановленого проступку. Правильна кваліфікація того чи іншого діяння – це запорука дотримання основних прав особи, а також уникнення неправомірного притягнення її до адміністративної відповідальності [1, с. 201]. Головна мета кваліфікації – дати правову

оцінку конкретному фактичному діянню, тобто визначити його відповідність ознакам правопорушення, передбаченим адміністративно-деліктною нормою.

Зміст терміна «кваліфікація» зводиться до встановлення якісної характеристики явища або предмета, які визначаються. Термін «кваліфікація правопорушень» застосовується в юридичній науці у двоякому значенні: як логічний процес пізнання юридичної суті вчиненого в реальному житті протиправного діяння і як кінцеве судження, що отримане в результаті процесу пізнання, й дає юридичну оцінку вчиненого правопорушення. Кваліфікація за своєю суттю є не лише процесом пізнання, під час якого використовуються логічні форми мислення. Кваліфікація як висновок має форму умовиводу, за допомогою якого формується законодавча модель протиправних дій суб'єкта [2, с. 299].

Вітчизняні адміністративісти визначають поняття кваліфікації адміністративних проступків по-різному. Спираючись на здобутки науки кримінального права, І. Голосінченко, М. Стахурський та Н. Золотарьова розуміють під нею «встановлення відповідності конкретного діяння ознакам того чи іншого складу адміністративного проступку, передбаченого в Кодексі України про адміністративні правопорушення» [3, с. 27].

У свою чергу, П.С. Гагай розглядає кваліфікацію адміністративних деліктів як оцінку юридичного факту, що містить формальні ознаки адміністративного делікту, котра полягає у співвіднесенні такого діяння з відповідною нормою законодавства про адміністративні правопорушення та у необхідному юридичному реагуванні, встановленому вищезазначеним законодавством [4, с. 100].

А.В. Гуржій визначає кваліфікацію адміністративних правопорушень як встановлення відповідності ознак фактичного діяння ознакам складу правопорушення, передбаченого адміністративно-деліктним законодавством України [5].

Отже, кваліфікація адміністративних проступків – це встановлення ознак вчиненого діяння й зіставлення їх з ознаками того чи іншого складу правопорушення з метою визначення відповідності, збігу цих ознак і формулювання висновку про наявність або відсутність складу конкретного адміністративного правопорушення. Кваліфікацію слід розглядати також як найважливіший етап правозастосовчої діяльності [6, с. 130]. Відповідне визначення досить повно характеризує явище кваліфікації адміністративного проступку як складову правозастосовного процесу та специфічний різновид адміністративно-правової кваліфікації.

Кваліфікація адміністративних проступків є досить складним процесом, який має свої етапи та передумови. Останніми, зокрема, визнаються: 1) всебічне, повне і об'єктивне встановлення всіх фактичних обставин справи: з'ясовується, чи мала місце протиправна дія, у вчиненні якої звинувачується винна особа; встановлюється наявність у діях порушника складу проступку і відповідність його адміністративно-правовій нормі, яка передбачає відповідальність за вчинені протиправні дії; з'ясовуються мотиви вчинення протиправних дій та винність особи, а також обставини, які впливають на характер і ступінь адміністративної відповідальності; вивчаються дані, що характеризують особу порушника, характер і розмір заподіяної шкоди; 2) точне і достовірне визначення юридичного значення всіх фактичних обставин вчинених протиправних дій і особи порушника; 3) правильний вибір адміністративно-правової норми та з'ясування її змісту й значення [7, с. 299]. Слід додати, що до зазначених передумов слід віднести попереднє з'ясування всіх законодавчих ознак того чи іншого адміністративного проступку, тобто кожен працівник поліції, який причетний до адміністративно-юрисдикційної практики, має чітко уявляти, які діяння визнаються правопорушеннями, які властивості вони мають, чим відрізняються від інших подібних діянь тощо.

Отже, основною передумовою належної кваліфікації адміністративного проступку є точне визначення всіх ознак діяння, які характеризують його як проступок.

До актуальних проблем кваліфікації адміністративних правопорушень варто віднести такі: доволі низький рівень знань чинного законодавства суб'єктами правозастосування (наприклад, співробітники Національної поліції мають нетривалу практику застосування адміністративно-деліктного законодавства і часто поверхові знання юридичних норм, що призводить до помилок у кваліфікації адміністративних правопорушень або не притягнення до відповідальності винуватих осіб); відсутність єдиної правової позиції щодо тлумачення окремих складів адміністративних правопорушень (на відміну від практики судового розгляду кримінальних справ, яка напрацьовується Верховним Судом України, практика судового розгляду справ про адміністративні правопорушення судами першої інстанції не набуває сталого характеру і не може отримати єдиної правової позиції (правового висновку) найвищої судової інстанції); помилки щодо суб'єкта чи об'єкта адміністративного правопорушення (наприклад, за ст. 164 КУпАП до адміністративної відповідальності притягується не власник, а продавець, реалізатор чи інший найманий працівник); недостатній рівень доктринальної бази для створення якісних науково-практичних коментарів, методичних матеріалів, які

використовуються в процесі кваліфікації адміністративних правопорушень (більшість коментарів дуже швидко втрачають свою актуальність через численні та постійні зміни до адміністративно-деліктного законодавства).

Виходячи з вищенаведеного, із метою подолання названих проблем, у першу чергу, необхідно прийняти новий Кодекс України про адміністративні проступки, в якому всі адміністративні правопорушення будуть чітко систематизовані, їх склади виписані з урахуванням сучасних реалій, буде чітко регламентована процедура адміністративного розслідування [8, с. 103].

Таким чином, кваліфікація адміністративного правопорушення передбачає встановлення та процесуальне закріплення відповідності фактичних ознак посягання ознакам адміністративного правопорушення (проступку), визначеним законодавством. Своєчасна та безпомилкова кваліфікація адміністративних проступків гарантує невідворотність, співмірність та обґрунтованість реагування держави на порушення адміністративно-деліктного законодавства.

Література:

1. Серeda В. В. Щодо питання кваліфікації правопорушень, за які передбачено дисциплінарну відповідальність. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2014. Вип. 1. С. 201–210.
2. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія. Л., 1995. 308 с.
3. Голосніченко І. Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження в справах про адміністративні проступки. Право України. 2002. № 2, С. 26–30.
4. Гагай П. С. Адміністративно-правова кваліфікація та її зв'язок з адміністративним процесом. Форум права. 2009. №1. С. 99–104.
5. Гуржій А. В. Сутність і значення адміністративно-правової кваліфікації. Право і суспільство. Адміністративне право та адміністративна діяльність. 2012. № 1 Режим доступу: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2012/1_2012/43.pdf.
6. Нефедова А. В. Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративних проступків: визначення і співвідношення понять. Часопис Київського університету права. 2018. № 3. С. 129–134
7. Остапенко О. І. Адміністративна деліктологія. Л., 1995. 308 с.
8. Давиденко О. О. Теоретико-правові засади кваліфікації адміністративних правопорушень. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». № 47. Т. 2. 2017. С. 102–105.

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ГРОМАДЯН
ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ
В СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНІННЯ**

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
декан юридичного факультету*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Паньковець Ю. А.

*студентка 1 курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

На сьогодні, у зв'язку з недосконалістю чинного законодавства виникла серйозна практична проблема при притягненні громадян до адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Якщо буквально читати норму закону, то формально покарання за нетверезе водіння авто тепер не існує, водночас окремі судді продовжують притягувати правопорушників до адміністративної відповідальності за старими нормами.

Наприкінці 2019 року депутати Верховної Ради України проголосували за законопроект, за яким нетверезе водіння мало перетворитися з адміністративного правопорушення в кримінальне, а штрафи і термін позбавлення водійського посвідчення збільшитися. Закон мав запрацювати 1 липня 2020 року. Однак незадовго до цього у Раді зареєстрували законопроект, який скасував кримінальну відповідальність і повернув назад адміністративну відповідальність.

Вказані незрозумілі «маневри» були перш за все пов'язані з тим, що Міністерство внутрішніх справ та весь його слідчий апарат не були готові до оформлення великої кількості кримінальних проступків. Кримінальний процесуальний кодекс «упустив» низку моментів, пов'язаних із документуванням даного виду кримінальних правопорушень.

В результаті вказаного юридичного колапсу у нас з'явилося два закони, перший запрацював другого липня і зробив водіння у нетверезому стані кримінальним правопорушенням, другий запрацював третього липня і скасував перенесення зазначеного правопорушення в Кримінальний кодекс, водночас, не повернув вказане правопорушення в Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Наразі ст. 130 КУпАП передбачає відповідальність лише за керування у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння річковими та морськими суднами [1].

Таким чином, до водія неможливо застосувати ст. 130 КУпАП (в редакції Закону України № 1446-VIII від 7 липня 2016 року) [2], оскільки вона скасована Законом № 2617-VIII, який зворотної дії не має, а також і ст. 130 КУпАП (в редакції Закону № 720-IX від 17 червня 2020 року) [3], який також не має зворотної дії на правовідносини, що існували до 1 липня 2020 року.

Внаслідок обраної законодавцем юридичної техніки відбулося переривання дії акту, який встановлював і продовжив встановлювати певну адміністративну відповідальність, шляхом його скасування 1 липня 2020 року та відновлення 3 липня 2020 року.

Таким чином, на правопорушення, що мали місце до 1 липня 2020 року та були передбачені ст. 130 КУпАП, поширюється дія Закону України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII [4], як такого, що скасовує відповідальність за адміністративні правопорушення.

Отже на даний момент депутатам необхідно прикласти максимум зусиль, для повернення адміністративної відповідальності за керування транспортними засобами в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння у ст. 130 КУпАП.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 02.12.2020)

2. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» № 1446-VIII від 7 липня 2016 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1446-19#Text> (дата звернення 02.12.2020)

3. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового

розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 720-IX від 17 червня 2020 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#Text> (дата звернення 02.12.2020)

4. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>. (дата звернення 02.12.2020)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ковалевич Б. В.

магістр

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

В умовах формування інформаційної цивілізації інформація стає вирішальним чинником розвитку сучасного суспільства. У зв'язку з цим спостерігається тенденція не тільки до розширення правового регулювання інформаційних відносин, а й до створення договорів, які регулюють інформаційні відносини на міжнародному рівні, особливо у сфері інформаційної безпеки.

Ще більшої актуальності питання регулювання інформаційної сфери набуло в умовах пандемії коронавірусу, коли задля протидії поширенню захворювання держави почали відслідковувати пересування своїх громадян, а компанії та підприємства – переводити своїх працівників на віддалений режим роботи і використовувати у своїй діяльності новітні технології.

Яскравим прикладом першого аспекту є досвід Китаю, який використовує безпілотники, камери розпізнавання облич тощо для контролю за місцезнаходженням своїх громадян [1]. Низка інших держав отримує дані з телефонних мереж, аби слідкувати за пересуванням громадян і визначати коло потенційно інфікованих осіб. Зокрема, у Південній Кореї уряд використовував дані транзакцій за допомогою кредитних карток, геолокацію телефону й відеоспостереження, щоб мати детальну інформацію про пацієнтів із коронавірусом, не ідентифікуючи їх на ім'я. У результаті була складена карта, на якій люди могли побачити чи перебували вони поруч із носієм коронавірусу. Проте це призвело до

того, що дані про деяких пацієнтів були оприлюднені без їхньої згоди, тому органи державної влади вирішили обмежити політику обміну даними [2]. Водночас Словаччина ухвалила закон, який дозволяє уряду контролювати пересування людей, заражених коронавірусом. Поправка покликана надати службі охорони здоров'я Словаччини доступ до даних про місцезнаходження з мобільних телефонів осіб, які перебувають на карантині [2]. І хоча таке спостереження за пересуванням громадян є ефективним для боротьби з коронавірусом, питання про захищеність зібраних даних, у тому числі конфіденційних, їхнє подальше використання, а також дотримання основоположних прав і свобод людини залишається відкритим.

Можливим вирішенням цієї проблеми є відновлення всіх порушених прав після закінчення карантинних обмежень. При цьому наразі нові заходи мають застосовуватися державами у межах чинного законодавства, наприклад, про захист персональних даних; дійсно допомагати у боротьбі з коронавірусом, а також обмежуватися терміном, необхідним для боротьби з хворобою [2].

Другий аспект стосується більш широкого кола правових норм, пов'язаних з регулюванням інформаційних відносин загалом. Варто зазначити, що законодавство, присвячене цьому питанню, виникає поступово разом з появою та розвитком відповідних суспільних або технічних явищ. Специфіку правового регулювання в інформаційній сфері почали детально розглядати лише у 70-ті роки ХХ століття, коли відбулися революційні зміни як у кількісних, так і в якісних характеристиках інформаційних відносин, обумовлені технічним і соціальним прогресом людства [3].

Загалом дослідники права інформаційної безпеки визначають два правові компоненти: певний комплекс поглядів, принципів і установок щодо питань інформаційної безпеки, який виступає в якості системоутворюючого чинника та комплекс правових норм, в яких втілені вищезгадані погляди, і за допомогою яких регулюються суспільні відносини в сфері інформаційної безпеки. Фактично така схема є теоретичним обґрунтуванням терміну «правова база політики інформаційної безпеки». Адже система поглядів, принципів і установок тих політичних сил, що знаходяться при владі, втілюється у політичні рішення, які закріплюються у відповідних нормативно-правових актах [4, с. 38]. Формування подібної правової бази відбувається штучно через прийняття відповідних актів і залежить від волі законодавчого органу, тобто від політики держави в цій сфері.

Сьогодні в силу особливої актуальності об'єктом детального дослідження національних і зарубіжних фахівців дедалі частіше стають проблеми захисту інформації в автоматизованих системах не тільки в

окремих державах, а й на глобальному рівні. Національна практика у цій сфері переважно зосереджується на способі правової охорони інформації, тоді як міжнародна – тяжіє до комплексного способу її захисту на рівні міжгалузевих комплексних інститутів права [5, с. 15].

Ще одна проблема виникає у зв'язку з тим, що нові технології реалізуються на практиці швидше, ніж вносяться зміни до відповідних правових норм. Це призводить до того, що частина діяльності підприємств не охоплюється чинним законодавством. При цьому варто враховувати, що з огляду на створення комп'ютерної інформації за участі великої кількості людей в різних країнах і її творчий характер регулювання цієї сфери вимагає синергії правових норм як на національному (законодавства окремих держав), так і на міждержавному (положення міжнародного публічного права, у тому числі щодо регулювання міжнародних приватно-правових відносин) рівні.

Отже, забезпечення інформаційної безпеки сьогодні стає все більш значущою складовою суспільних відносин за умов формування інформаційної цивілізації. Проте складність та багатосторонній характер інформаційних відносин, особливо з огляду на поточну ситуацію у світі, з одного боку, вимагає втручання держави для забезпечення необхідного рівня безпеки громадян, а з іншого боку, надмірне державне втручання саме собою створює загрозу і може привести до негативних наслідків: обмеження прав людини і руйнації демократичних інститутів громадянського суспільства. Це спричиняє різнобічні наукові течії щодо правового та політичного регулювання інформаційної безпеки на національному та міжнародному рівнях і потребує подальшого детального вивчення.

Література:

1. Nay O. Can a virus undermine human rights? 2020. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7170793/>
2. Хто буде стежити за тими, хто стежить за громадянами? Цифрові права в епоху корона вірусу. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/digitalni-prava-u-sviti/30520457.html>.
3. Венгеров А.Б. Право и информация в условиях автоматизации управления. М., 1978. 320 с.
4. Батурич Ю.М. Телекоммуникации и право – вопросы стратегии. Центр «Право и средства массовой информации». Серия «Журналистика и право». Вып. 2686 с.
5. Брижко В. М., Орехов А. А., Гальченко О. Н., Цимбалюк В. С. Е-будущее и информационное право. К.: Интеграл, 2002. 327 с.

ЛІЦЕНЗІЙНЕ ПРАВО ЯК ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Кравчук П. С.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: Голобутовський Р. З.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Історичний досвід може нам показати, як в часи економічної кризи, в якій наша країна так чи інакше перебуває, роль держави не тільки не зменшується, а навпаки посилюється. Активна роль держави в управлінні української економікою визначається вищою юридичною силою та українським законодавством.

Одним із методів впливу держави на економіку є дозвільна політика держави, яка застосовується до певних заходів економічних операторів. Різновиди авторизаційної політики включають єдину систему сертифікації, систему державної реєстрації суб'єктів господарювання та їх прав, а також систему ліцензій [1, с. 526]. Для того, щоб перейти до вивчення поняття та особливостей ліцензійного права як інституту адміністративного права, а також до існуючих проблем у юридичній науці, пов'язаних з поняттям «ліцензування», необхідно більше уваги приділити початковій концепції, яка послужила основою для концепції – термін «ліцензія».

У юридичній доктрині термін «ліцензія» використовується у двох основних значеннях: як право займатися певною діяльністю та як документ, що підтверджує існування цього права. У другому розумінні ліцензія – це особливий вид «паспорта юридичної або фізичної особи (фізичної особи – підприємця), який підтверджує наявність реальних можливостей та передумов для конкретної діяльності». Так, Н.Ю. Круглова визначає ліцензію, як офіційний документ, який за певних умов дозволяє здійснювати зазначений у ній вид діяльності протягом певного періоду [2, с. 1109]. Отримання ліцензії, її поновлення, анулювання ліцензії, юридичні наслідки всіх цих кроків та поточний нагляд відповідних державних органів за дотриманням ліцензіатом відповідних умов та вимог ліцензії регулюються чинним законодавством. Отже, усі відносини, що виникають у процесі отримання, продовження, анулювання ліцензії та контролю за діяльністю ліцензіата, є законними, а сукупність правових норм, що регулюють ці відносини, є інститутом ліцензування.

Термін «ліцензія» в законодавстві, а також у науці так чи інакше корелює з терміном «дозвіл». Слід зазначити, що українське законодавство характеризується непослідовним і хаотичним використанням термінів «дозвіл» та «ліцензія». Поняття «ліцензування» як тип державної політики у використанні вітчизняної юриспруденції було введено порівняно недавно, незважаючи на те, що спроби ввести ліцензії мали місце задовго до цього. Використання методів ліцензування в радянській правовій системі було досить обмеженим. У Великій Британії економічний словник «Ліцензування» тлумачиться, як «видача ліцензії на здійснення певних операцій». Крім того, законодавець часто замінює це ліцензуванням [3, с. 40-56]. Ліцензування – це складне, багатогранне соціально-правове явище, яке розглядається з різних точок зору. Проблема державного управління ліцензійною діяльністю, актуальність якої неухильно зростала протягом п'ятнадцяти років реформ, нещодавно досягла свого піку.

В українській правовій системі під ліцензійним правом справді слід розуміти інститут адміністративного права, який являє собою сукупність правових норм, що регулюють окрему групу суспільних відносин, що виникають внаслідок використання ліцензій як форми державного впливу на економічні процеси, з метою їх узгодження з інтересами громадськості та суспільними інтересами. Іншими словами, закон про ліцензування – це сукупність законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини при ліцензуванні різних видів діяльності за адміністративним законодавством [4, с. 87].

Вищевикладене визначення, що стосується класифікації інституту ліцензування в галузі адміністративного права, захищено авторським правом і є безперечним. Отже, комерційне законодавство в області свого регулювання посилається на надання ліцензій. Ця позиція обґрунтована тим, що, крім комерційних відносин та державним регулюванням управління з метою захисту інтересів держави та суспільства, комерційне право містить також сукупність норм, що регулюють тісно пов'язані комерційні «інші» відносини, в тому числі некомерційні. Останні «інші» відносини разом із відносинами до реєстрації, ліквідації суб'єктів господарювання, сертифікації виробництва тощо. включає ліцензування, яке, на думку І. В. Єршова та Т. М. Іванова, хоча і не має комерційного характеру, але є основою, є передумовою для майбутнього бізнесу. Водночас О. М. Олійник зазначає, що із сфери цивільного законодавства оскільки предмет регулювання та його метод явно виходять за межі цих принципів (свобода волі, рівність сторін та розпорядження). Ліцензування господарської діяльності видається цілком розумним, щоб вважати його незалежним інститутом комерційного права.

Слід припустити, що будучи складною і відносно молодою галуззю права, комерційне право запозичило деякі правовідносини з інших галузей права як предмет регулювання, з хорошою метою всебічного та єдиного підходу до різних відносин, що виникають між бізнесом. , а також між суб'єктами господарювання та державою у процесі господарської діяльності. Таке кредитування, а також підхід до регулювання суспільних відносин та вивчення закономірностей та ознак права, впливають на відносини у сфері господарського права, надають неоціненну послугу правовій системі, створюють систему ідей, концепцій, теорій, що враховують недержавну чи громадську думку, але приватний, думка підприємця про необхідність регулювання певних відносин, заходів державного впливу та найкращих способів такого впливу [5, с. 798].

Можемо визначити що, ліцензування як адміністративна установа – це система адміністративно-правових норм, що регулюють відносини у сфері надання, анулювання, відкликання, призупинення дії ліцензій, а також нагляд за діяльністю суб'єктів господарювання за дотриманням правил ліцензування певних видів підприємницької діяльності, притягнення до відповідальності їх порушників. правила. Отже, ліцензування як засіб адміністративно-правового регулювання має першорядне значення, оскільки за допомогою ліцензій (шляхом видачі ліцензій) держава може захищати основні економічні та соціальні інтереси громадян.

Література:

1. Бахрах Д. Н. Адміністративне право. Москва: ИНФРА-М, 2012. 526 с.
2. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020, № 2, ст. 6.
3. Іонова Ж. А. Правові проблеми легітимації підприємництва. *Держава і право*.1997. № 5. С. 46-50.
4. Державне управління: проблеми теорії, історії та практики викладання. Ростов-на-Дону, 2013. 87 с.
5. Тихомиров Ю. А. Курс адміністративного права і процесу. Москва: Юринформ центр, 2018. 798 с.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОГО МЕТОДУ ОПОДАТКУВАННЯ В СИСТЕМУ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Кур'ян В. В.

*аспірант кафедри фінансового права та фіскального адміністрування
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Загалом, в Україні система оподаткування місцевими податками за методом оподаткування є пропорційальною але елементи втілення прогресивного оподаткування вже теж існують, хоча повною мірою ще й не застосовуються на практиці.

Таким є, наприклад податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, об'єктом оподаткування якого є житлова та нежитлова нерухомість.

Так, відповідно до Податкового кодексу України, за наявності у власності платника податку об'єкта (об'єктів) житлової нерухомості, у тому числі його частки, що перебуває у власності фізичної чи юридичної особи – платника податку, загальна площа якого перевищує 300 квадратних метрів (для квартири) та/або 500 квадратних метрів (для будинку), сума податку, розрахована відповідно до Податкового кодексу України, збільшується на 25000 гривень на рік за кожен такий об'єкт житлової нерухомості (його частку).

Серед українських науковців є ті, хто переконаний в доцільності пропорційальних податків та прихильники введення прогресивного оподаткування.

Наприклад, М. П. Кучерявенко підкреслює, що наслідки ухилення від податків менші, якщо різні доходи оподатковуються за однаковими ставками. Це перешкоджає маскуванню доходів на користь тих, що підпадають під оподаткування за меншою ставкою [1, с. 256]

Серед українських науковців, що є прихильниками введення прогресивного оподаткування є А. Крисоватий, А. Скрипник, К. Швабій, Ю Біцора, Г.В. Василевська та ін.

Але погляди вітчизняних науковців навіть тих, що є прихильниками прогресивного оподаткування, та науковців США дещо різняться по своїй суті.

Прогресивне оподаткування у вітчизняному науковому колі є все ж таки ідеєю справедливості при оподаткуванні, незважаючи на думку інших, що таке оподаткування гальмує мотивацію платників податків до збільшення прибутків та утворення нових багатств.

В поглядах американських науковців сутність застосування прогресивного методу оподаткування загалом зводиться до економічного аргументування та відсутності критичних збитків у платників податків.

Загальна система оподаткування США, як і в більшості інших країн, з ряду причин є прогресивною. Прогресивний податок втілює концепцію того, що ті, хто має високий рівень доходів повинні платити більше від своїх доходів у вигляді податків через їх більшу здатність до виплат без критичних збитків [2, с. 2].

Доречним буде звернути увагу також на думку американських науковців, що є також і економічний аргумент для прогресивної податкової системи – вона може дати більший рівень державних доходів з найменшим економічним впливом. Вони наводять наступний аргумент: «Щоб зрозуміти, чому, подумайте, як домогосподарства з різним рівнем доходу відповіли б на зниження податку на 100 доларів. Домогосподарство з низьким рівнем доходу, як правило, швидко витратить всю суму на необхідні товари та послуги – введення в економіку на 100 доларів підвищеного попиту. Для порівняння, домогосподарства з високим доходом можуть витратити лише частину на товари та послуги, вирішивши заощадити або вкласти частину грошей. Гроші, які заощаджує або вкладає домогосподарство з високим рівнем доходу не додає до загального рівня ефективного попиту в економіці. В економічному вираженні, ми говоримо, що гранична схильність до споживання, як правило, зменшується у міру збільшення доходу. Таким чином, збираючи пропорційно більше податків з домогосподарств з високим рівнем доходу, вони мають підтримувати більш високий рівень ефективного попиту та більшу економічну активність».

Прогресивна система оподаткування також є механізмом подолання економічних нерівностей у суспільстві. Щоб оцінити вплив податкової системи на нерівність, слід врахувати і те, і інше: розподіл сплачених податків та розподіл пільг, отриманих від податкових надходжень.

Якщо переваги програм, що фінансуються шляхом оподаткування, в першу чергу приносять користь домогосподарствам з низьким рівнем доходу в той час як домогосподарства з високим рівнем доходу сплачують більшість податків, тоді податкова система ефективно функціонує як механізм передачі. Підвищення прогресивності податкової системи або зміна розподілу благ дозволяє збільшити перерозподіл економічних ресурсів. При цьому вони головним чином зосереджувались на сплаті податків, але запевняли, що необхідно знати, що вигоди від державних витрат не розподіляються рівномірно в усьому суспільстві [3, с. 3].

Висновок. Зважаючи на те, що прогресивне оподаткування перевірено часом у достатньо авангардній державі, і власне, залишається в ній пріоритетним з огляду на погляди американських науковців, ми погоджуємось з вітчизняними науковцями, прихильниками прогресивного оподаткування та вважаємо, що втілення прогресивного оподаткування в податкову систему місцевих податків може виконати економічну роль та роль соціальної справедливості, але при його запровадженні слід пам'ятати і про рівень податкової культури та податкової дисципліни в США, що звісно, суттєво відрізняється від такого рівня в Україні, тож і підходи, відповідно, мають різнитися.

Література:

1. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Т. 3 : Учение о налоге / Н. П. Кучерявенко. – Харьков : Легас ; Право, 2005. – 600 с.
2. Taxes in the United States: History, Fairness, and Current Political Issues, Tufts University Global Development And Environment Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursehero.com/file/41842973/Taxes-in-the-United-Statespdf/>;
3. Taxes in the United States: History, Fairness, and Current Political Issues, Tufts University Global Development And Environment Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coursehero.com/file/41842973/Taxes-in-the-United-Statespdf/>.

ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОСУДДЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Медина В. О.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: Іваниця А. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальноправових дисциплін

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Завданням адміністративної процедури є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у суспільних відносинах від порушень з боку влади – органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших працівників під час виконання ними адміністративних функцій

відповідно до закону, включаючи виконання делеговані повноваження шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

Визначаючи адміністративну процедуру, як засіб досягнення мети адміністративно-процесуального регулювання, ми вважаємо важливим визначити питання адміністративного порядку, організацію адміністративного процесу, ключовим фактором якої є ефективність принципів як основних, оригінальних ідей [1, с. 502].

Оскільки оновлене процесуальне законодавство містить значну кількість нових положень, надзвичайно важливо вивчити сутність та визначення основних положень його категорій, включаючи принципи.

Це правда, що дослідження в цій галузі сьогодні відносно активні. Так у працях С. С. Алексєєва, А. М. Васильєва, Л. Я. Гінзбург, М. І. Дембо, Р. З. Лівшиць, О. А. Лукашова, А. В. Міцкевич, П. М. Рабінович, К.П. Уржинський, Л. С. Явич, В. Б. Авер'янова, В. І. Пішкіна, В. К. Матвійчук, І. О. Гара, Г. П. Тимченко, А. О. Селіванова, І. Б. Коліушко, О. П. Рябченко, Р. О. Куйбіді, О. В. Кузьменко та ін.

Огляд сучасної процесуально-правової літератури дозволяє зробити припущення, що адміністративний процес може бути описаний різними способами виразу: адміністративно – судовий процес; адміністративне провадження; адміністративне правосуддя; адміністративно-процесуальне право. Натомість за змістом ці правові категорії не є повністю ідентичними та відрізняються одна від одної [2, с. 13].

Це правда, що сьогодні ми вже не можемо використовувати набір принципів, представлений у працях радянського періоду. Повідомлення про оновлення правового регулювання здійснюється відповідно до нових законів адміністративного процесу, властивих сучасному демократичному суспільству та державі.

Сучасне процесуально-правове мислення, засноване на принципах адміністративного процесу, розуміє основні, найважливіші та непорушні норми адміністративного процесу, закріплені в статтях Конституції України та законодавчих актах, які імперативно регулюють поведінку учасників такого процесу та загалом визначають адміністративні процедури.

На думку інших вчених, принципи справедливості в адміністративних справах є основою, початком, основними та найбільш спокусливими правилами, які є незаперечними вимогами, пов'язаними з діяльністю адміністративного суду для справедливого вирішення його справ. Іншими словами, принцип справедливості в адміністративних справах – це своєрідна система норм, на якій базується діяльність адміністративних судів при вирішенні публічних суперечок [3, с. 208].

Ми вважаємо, що сьогодні принципи права стають не абстрактною юридичною категорією, а ефективним інструментом, використання якого необхідно для вирішення далеко не теоретичних суперечок.

Як ми бачимо, сучасні вчені та адміністратори одноголосно розуміють цей «принцип» та визначають його пріоритетну роль у врегулюванні, зокрема, адміністративно – процесуальних правовідносин, організації системи та процесуальної діяльності адміністративних судів України.

Функціональним призначенням принципів адміністративного судочинства є декларування того, як повинен проходити адміністративний процес [4, с. 12].

Отже, принципи адміністративного судочинства сприяють належному знанню та застосуванню адміністративно-процесуальних норм, вони є основою законодавчої практики, підготовки, розробки та прийнятті відповідного юридичного змісту та їх подальше вдосконалення, характеризує сутність та значення права. За характерними ознаками принципів адміністративної юстиції вони включають: ідеологічну спрямованість; формальну визначеність; демократію; ефективність; автономію; систематичність.

Література:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2 т. Т. 1. Загальна частина / [ред. колегія В.Б. Авер'янов (голова)]. К. : Юрид. думка, 2017. 502 с.
2. Алексеев С. С. Проблемы теории права [Текст]: Курс лекций в 2-х т. / Алексеев С. С. – Свердловск: С. 972. Т. 1. С. 102–105.
3. Колодій А. М. Принципи права України / Колодій А. М. К. : Юрінком-Інтер, 2014. 208 с.
4. Прокопенко В. И. Основные принципы трудового права / Прокопенко В. И. К. , 2016. С. 12.
5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права [Текст]: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. Х. : Консул, 2019. С. 221.

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

Мірошниченко А. С.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: Степаненко К. В.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

м. Дніпро, Україна

Актуальність даної теми полягає у тому, що в адміністративному судочинстві існує проблема в застосуванні механізму виконання судових рішень. Багато вчених пропонували в своїх працях шляхи вирішення цієї проблеми, але вони на практиці не були застосовані. Закріплення в Конституції України принципу обов'язкового виконання судових рішень не дає стовідсоткового гарантування вирішення цієї проблеми. Виходячи з вищезазначеного, науковці мають звернути на дану проблематику свою увагу. Вивченням даного питання займалися такі науковці, як Н. Саліщева, В. Сорокін, Б. Лазарєв, Ю. Козлов, Ю. Старилів та інші [1, с. 63]. Перш за все хотілось визначити, що являє собою саме поняття судового рішення. Судове рішення – це акт ухвалення відповідно до норм матеріального та процесуального права, що є результатом здійснення правосуддя, тобто наслідком встановлених у справі обставин.

Відомо, що винесення рішення суду завершає процес розгляду будь-якої справи. Судове рішення вступає в силу, стає чинним, як правило, після спливу строку на його оскарження та відсутності факту оскарження за цей час. Коли рішення суду набуло законної сили, воно має бути виконаним. Разом з тим судова влада, яка ухвалює правосудні рішення, є безсилою порівняно з виконавчою владою, якщо її рішення не будуть утілюватися у життя. При цьому виконання судових рішень в адміністративних справах ускладнюється тим, що воно покладається на органи виконавчої влади, котрі найчастіше є відповідачами у процесі.

Судові рішення по адміністративних справах є не тільки обов'язковими, але ще вони діють на всій території України з моменту набрання чинності або вони мають бути негайно виконані з метою захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб а також забезпечення адміністративного позову. Якщо рішення суду є незрозуміле, суд, який його виніс, на вимогу осіб, які беруть участь у справі, або державного виконавця своєю ухвалою згідно до ст. 170 КАС України, пояснює рішення, не змінюючи його

змісту. У разі поновлення судом апеляційної інстанції строку апеляційного оскарження автоматично продовжується строк набрання судовим рішенням законної сили до закінчення апеляційного розгляду справи. У такому випадку одночасно вирішується питання про зупинення виконання судових рішень під час апеляційного розгляду справи (ст. 257 КАС) [2].

В адміністративному судочинстві процедура виконання судових рішень має свої особливості, до яких можна віднести: має початок в судових органах, а продовжується в органах виконавчої влади; може мати різний термін виконання; регулювання цих процесів здійснюється двома нормативними актами; відсутність дієвої системи контролю суду за станом реалізації судового рішення, оскільки дискреційні владні рішення та дії перебувають за межами адміністративно-судового контролю; може закінчуватись примиренням; наявність добровільного та примусового порядку виконання судового рішення; відсутність дієвого механізму добровільного виконання судового рішення [3, с. 186].

Слід зазначити, що примусове виконання судових рішень покладено на кілька органів – це функція суду, суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, виконання якої вимагає вчинення відповідних процесуальних дій. Суд відіграє головну роль у виконанні судових рішень, оскільки суддя адміністративного суду одноособово вирішує питання, пов'язані з виконанням судових рішень (ч. 5 ст. 257 КАС) [2], за винятком питання про поворот виконання судового рішення, якщо воно вирішується судом апеляційної чи касаційної інстанції (ч. 1 ст. 265 КАС) [2].

Крім того, робота адміністративного суду не завершується на прийнятті судового рішення. Таким чином, після оголошення судового рішення в адміністративній справі суд має вирішити низку процесуальних питань, пов'язаних з його виконанням. Зазвичай ці питання вирішує лише суддя відповідного адміністративного суду. Однак необхідне суворе дотримання вимог рішення суду. Це стосується, зокрема, регулятивної частини рішення, яка повинна бути викладена чітко та однозначно. Це суттєво підвищить точність виконання судового рішення в адміністративній справі, оскільки здебільшого предмет спору та спосіб виконання рішення визначаються судом у цій частині при його ухваленні. Крім того, необхідність виконання рішення суду в адміністративній справі означає безумовну вимогу, однозначну поведінку всіх його суб'єктів, не виключаючи його добровільного виконання.

Отже, можемо зазначити, що незважаючи на збереження судового контролю за ходом виконання судового рішення, провадження у справі вважається завершеним з моменту ухвалення судового рішення, після

чого справа направляється суддею до архіву. Проте справу до архіву необхідно направляти лише за наявності в ньому виконавчого документа із позначенням про фактичне виконання судового рішення. Нагальною потребою є передбачення надійного механізму, який гарантував би неухильне, послідовне виконання судових рішень адміністративних судів, оскільки фактичне виконання судових рішень суб'єктами владних повноважень є завершальним етапом захисту прав, свобод громадянина і має сприяти виконанню законів. Як ми бачимо, то потрібне удосконалення законодавства, шляхом аналізу міжнародних норм та практики. Вирішення цієї проблеми підвищить рівень судового захисту прав осіб, посилить міру довіри громадян як до судової системи зокрема, так і до державної влади в цілому.

Література:

1. Яковенко А.В. «Адміністративно правовий аспект проблематики виконання судових рішень та бездіяльності посадових осіб суду щодо розгляду справ». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 20. С. 63-65.

2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 № 2747-IV (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2020 Ст. 446.

3. Джафарова О. В., Синицька Я. П. «Судові рішення в адміністративному судочинстві: питання теорії та практики: монографія. Харків: Вид-во ХНУВС, 2014. 260 с.

ПОНЯТТЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ

Попик А. В.

кандидат юридичних наук,

юрист ПП «Ексім-легал»

м. Рівне, Україна

Кадрова політика у системі правосуддя – це, з одного боку, сукупність соціально-правових, організаційно-економічних і культурних заходів, а, з іншого боку, – юридичних стандартів (правил, принципів і засад) діяльності суб'єктів реалізації цієї політики, які на всіх рівнях функціонування відповідної системи: 1) спрямовують діяльність цих суб'єктів на приведення фактичного рівня якості та кількості людських ресурсів системи правосуддя у відповідність із стратегією побудови правової держави в Україні, а також з

об'єктивними кадровими потребами системи правосуддя; 2) врегулюють взаємовідносини кадрів системи правосуддя з судовою владою зокрема і державою загалом.

Зміст кадрової політики у системі правосуддя в практичному контексті (як складної системи, яка складається із сукупності підсистем – політик, що реалізуються у фактичній дійсності) охоплює такі «політики»: управління кадрами у системі правосуддя; організація та забезпечення ефективного функціонування інститутів реалізації кадрової політики в системі правосуддя; забезпечення системи правосуддя належними кадрами; оцінка кадрів у системі правосуддя; професійний розвиток та кар'єрне просування; позитивна та негативна, матеріальна та моральна мотивація; робота із кадровим резервом; охорона праці та соціального захисту кадрів. У концептуальному контексті змістом «кадрової політики в системі правосуддя» є її мета, завдання, принципи, форми та методи ефективного забезпечення системи правосуддя належними кадрами у необхідній мірі [1, с. 129].

Особливостями кадрової політики в системі правосуддя, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, є наступні характерні риси цієї політики: 1) група особливостей, що впливають із соціально-правової сутності цієї політики, й характеризують це явище наступними рисами: а) формується у межах відповідної системи (органами суддівського самоврядування, ВРП, ВККСУ, ДСА України) та поза нею (законодавчою та виконавчою владою), а здійснюється лише виключно щодо суб'єктів системи правосуддя (щодо суддів, суддів у відставці, кандидатів на посаду суддів); б) передбачає її безпосередню реалізацію спеціальними суб'єктами кадрової політики у системі правосуддя ; в) ґрунтується на особливій адміністративно-правовій нормативній базі; г) підпорядкована особливій меті; ґ) виконує особливі завдання; д) виконує комплекс особливих функцій; е) передбачає реалізацію у відповідності до комплексу засад і принципів; 2) група особливостей, що характеризують соціально-правову значимість цього явища (ця політика: є частиною адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади; відображається на якості здійснення правосуддя в Україні; є фундаментом, на якому вибудовується правова держава).

Мета адміністративно-правового забезпечення кадрової політики в системі правосуддя – це очікуваний результат, урегульованого адміністративним законодавством здійснення повноважним суб'єктом комплексу адміністративно-правових заходів, спрямованих на створення максимально сприятливих умов для належної реалізації мети, завдань і функцій кадрової політики у системі правосуддя [2, с. 146].

Завдання адміністративно-правового забезпечення кадрової політики у системі правосуддя – це конкретні та вимірjuвальні цільові

характеристики діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення кадрової політики у відповідній системі, що структурують (упорядковують) цю діяльність, визначаючи її зміст та спрямованість. До основних таких завдань відносяться: 1) нормотворчі завдання (зокрема, ревізія чинного законодавства України, створення, зміна, припинення та затвердження чи прийняття порядків та інших актів, якими упорядковується здійснення різних кадрових процедур тощо); 2) моніторингові й превентивні завдання (зокрема, систематичне спостереження за станом реалізації кадрової політики, а також наслідками здійснення цієї політики тощо); 3) координаційні завдання (приміром, налагодження дієвої взаємодії між суб'єктами реалізації цієї політики і т. д.); 4) завдання науково-практичного прогнозування та стратегічні завдання; 5) інформаційні, навчальні і просвітницькі завдання [2, с. 143].

Функції адміністративно-правового забезпечення кадрової політики в системі правосуддя – це урегульований національним адміністративним законодавством напрям адміністративно-правового впливу, управлінської, виконавчо-розпорядчої діяльності повноважних суб'єктів реалізації кадрової політики у відповідній системі, спрямований на ресурсно-організаційне, інтеграційне і регулятивне уможливлення ефективного функціонування системи правосуддя шляхом оптимального втілення у межах спеціального адміністративно-правового механізму мети та завдань кадрової політики у системі правосуддя. До основних таких функцій слід відносити: 1) загальні функції – ті, що найбільш часто виконуються суб'єктами публічної адміністрації, об'єктивуються в адміністративно-правовій діяльності, а також мають місце під час здійснення відповідного адміністративно-правового забезпечення кадрової політики (контрольно-наглядова функція; нормотворча функція; правороз'яснювальна функція; координаційна функція тощо); 2) особливі функції, а саме функції, що безпосередньо спрямовані на створення у державі самостійного суду у процесі кадрового забезпечення системи правосуддя (функції забезпечення незалежності судів і суддів у процесі здійснення кадрової політики; забезпечення та підтримання на належному рівні авторитету суду, посади судді і держави загалом під час здійснення кадрової політики і т. д.).

Адміністративно-правові засади кадрової політики у системі правосуддя – це нормативні основи, що містяться у чинному адміністративному законодавстві України та визначають комплекс «параметрів» належної (правомірної, ефективної) діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо формування, здійснення та забезпечення кадрової політики у відповідній системі, формуючи таким чином

правовий режим кадрової політики у системі правосуддя. Основними такими засадами (у відповідності до ієрархії законодавства) є: 1) засади рівня законодавчих актів (закони України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищий антикорупційний суд», «Про Вищу раду правосуддя», «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» і т. д.); 2) засади рівня підзаконних актів (сукупність актів про здійснення кадрових процедур та певною мірою правозастосвні акти Президента України, РСУ, НШСУ, ВРП, ВККСУ, ДСА України).

Література:

1. Попик А.В. Загальні та галузеві принципи кадрової політики в системі правосуддя. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 1. Т. 4. С. 117-123.
2. Попик А.В. Кадровая политика в системе правосудия как объект административно-правового регулирования. *Право и закон*. 2019. № 1. С. 142-147 (Кыргызская Республика).

ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЩОДО ПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЙ ОСІБ, ЯКИХ УПОВНОВАЖЕНО НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стець О. М.

*кандидат юридичних наук, завідувач кафедри конституційного,
міжнародного та приватного права
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Дотримання антикорупційного законодавства є критерієм якості та ефективності функціонування державної влади. Незважаючи на це, корупція є системним деформуючим фактором, який в тій чи іншій мірі впливає на стан державно-управлінських відносин у кожній державі. Запровадження засобів фінансового контролю як запорука доброчесності державних службовців спрямовано на появу зобов'язання з подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Проблематика визначення якісних та процедурних ознак подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування державними службовцями відображає зміст інституту

державної служби та є надзвичайно актуальною з огляду на докорінні зміни, які торкнулись антикорупційного законодавства.

Перелік обов'язків державного службовця закріплено ст. 8 Закону України «Про державну службу» [1]. Виходячи із змісту положень цієї норми, обов'язки державного службовця можливо класифікувати в залежності від їх приналежності та нормативного закріплення на два види: основні обов'язки, яких покладено на усіх державних службовців та, яких прямо закріплено Законом «Про державну службу» та посадові обов'язки, яких покладено на окремих державних службовців в залежності від займаної посади та, яких закріплено у положеннях про структурні підрозділи державних органів та посадових інструкціях, затверджених керівниками державної служби в цих органах [2].

До основних обов'язків державного службовця віднесено зобов'язання додержуватися вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції, так як його закріплено п. 9 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про державну службу» в якості обов'язку, що стосуються кожного державного службовця. Передумовою дотримання вимог антикорупційного законодавства на різних етапах державної служби є можливість притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності за невиконання або неналежне виконання державним службовцем своїх посадових обов'язків, до яких віднесено і обов'язок з антикорупційного декларування (Ст. 65) [1].

Вказане, нормативно закріплене профільним законом, зобов'язання до діяльності державного службовця має відсильний характер та деталізується нормами Закону України «Про запобігання корупції». Загалом, обов'язок додержуватися вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції є складно-елементним зобов'язанням, яке включає: обов'язок дотримуватись обмежень щодо використання службових повноважень чи свого становища; обов'язок дотримуватись обмежень щодо одержання подарунків; обов'язок запобігати одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними; обов'язок дотримуватись обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обов'язок дотримуватись етичних норм; обов'язок дотримуватись вимог фінансового контролю і тому подібне [3].

До заходів фінансового контролю Законом України «Про запобігання корупції» першочергово віднесено подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, облік та оприлюднення декларацій, тому що інші заходи фінансового контролю здійснюються виходячи з якісних ознак дотримання обов'язку щодо подання декларації (мається на увазі, подальше встановлення своєчасності подання декларацій, здійснення повної перевірки декларацій і т.д.).

Подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування державним службовцем об'єктивізується через сукупність дій щодо подання різних видів декларацій для недопущення, відвернення та сприяння виявленню ознак корупції та порушень антикорупційного законодавства.

Таким чином, обов'язок державного службовця щодо подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування є установленим державою зобов'язанням, що офіційно закріплює міру необхідної поведінки щодо подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в межах суспільних відносин, пов'язаних із дотриманням вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції.

Обов'язок державного службовця щодо подання декларацій осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування характеризується наступними ознаками: 1) є категорією необхідної поведінки державних службовців та не залежить від їх волі; 2) відображає одне із завдань функціонування державної влади – запобігання корупції; 3) є персоніфікованим елементом правового статусу державного службовця, який не може бути делегованим чи переданим; 4) опосередковує обмеження щодо поведінки державного службовця; 5) у випадку невиконання обов'язку з антикорупційного декларування до державного службовця можуть бути застосовані заходи юридичної відповідальності тощо.

Структурно обов'язок державного службовця щодо подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування полягає у зобов'язанні своєчасного подання декларації шляхом заповнення електронної форми на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції з зазначенням виключно достовірних відомостей, незалежно від типу декларації. Невиконання будь-якого із вказаних елементів обов'язку подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (наприклад, несвоечасне подання декларації, зазначення недостовірних відомостей і тому подібне) спричиняє негативні наслідки для державного службовця у вигляді притягнення до адміністративної, кримінальної, дисциплінарної та морально-етичної відповідальності.

Фактичне виконання або невиконання обов'язку державного службовця щодо подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування відображається у визначеному документі – декларації. У межах антикорупційного фінансового контролю, декларація осіб, яких

уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування є електронним документом встановленої законом форми, якого має бути подано до Національного агентства з питань запобігання корупції. Порівняно новий спосіб подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування шляхом електронного її заповнення спрямовано на підвищення рівня довіри до державних службовців, з одного боку та слідування міжнародним стандартам у сфері запобігання корупції – з іншого [4, с. 18].

Факт подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави та місцевого самоврядування державним службовцем підтверджується шляхом надсилання повідомлення суб'єкта декларування на адресу його електронної пошти, вказаної під час реєстрації, а також до його персонального електронного кабінету. Після подання декларації до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, система автоматично надає унікальний ідентифікатор документа та накладає на нього електронну печатку, що унеможливує внесення несанкціонованих змін до поданого документа (забезпечує цілісність документа) механізм перевірки декларації.

Підсумовуючи вищезазначене, обов'язок державного службовця щодо подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування можна визначити як установлене державою зобов'язання, що офіційно закріплює міру необхідної поведінки щодо подання декларації осіб, яких уповноважено на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в межах суспільних відносин, пов'язаних із дотриманням вимог законодавства у сфері запобігання і протидії корупції. Важливість та широке коло суспільних відносин, в межах яких на державних службовців покладено зобов'язання діяти відповідним чином та розвиток елементів антикорупційного механізму опосередковують потребу здійснення подальших досліджень цієї проблематики.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 10.11.2020).

2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с. URL: <http://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2020/03/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0>

%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE-%D0%A3%D0%BA%D1%0%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%1%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA-2020.pdf(дата звернення: 10.11.2020).

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (дата звернення: 10.11.2020 р.).

4. Рябченко Т., Стебляк А. Електронне декларування як ефективний засіб запобігання корупції в органах місцевого самоврядування. *Правові горизонти*. 2017. № 5. С. 14-19.

МІСЦЕ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В ОРГАНАХ ПРАВОСУДДЯ

Щербаков В. В.

кандидат юридичних наук, суддя

Рівненського окружного адміністративного суду

м. Рівне, Україна

На сьогодні досить важливим є питання визначення місця суддівського самоврядування та його органів у системі внутрішньо-організаційних адміністративно-правових відносин в органах правосуддя. При цьому, на наш погляд, слід виходити зі специфіки функціонування суддівського самоврядування та його органів, яка визначається специфікою його суб'єктного складу та специфікою виконуваних повноважень.

З погляду суб'єктного складу, суддівське самоврядування є за своєю природою професійним об'єднанням, отже, його суб'єктами є судді. Законодавство окремих країн уточнює такий суб'єктний склад, акцентуючи, що його становить весь суддівський корпус, організаційне об'єднання всіх суддів, навіть і суддів у відставці (Республіка Білорусь) [4]. Вітчизняне законодавство з питань суддівського самоврядування такого уточнення не містить. Однак, аналіз норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Положення про РСУ, про збори суддів, Регламент З'їзду суддів України містить норми, що визначають можливість участі у роботі зазначених органів суддів у відставці, проте

без права голосування. На нашу думку, в умовах дефіциту суддівських кадрів суддів у відставці слід активно залучати до роботи органів суддівського самоврядування. По-перше, вони становлять близько 3000 осіб, тобто майже третину від загальної кількості суддівських посад; по-друге, у більшості випадків не досягли граничного для перебування на цій посаді 65-річного віку; по-третє, є висококваліфікованими юристами з великим професійним досвідом [6]. Така пропозиція потребує закріплення у профільному законі щодо форми повноцінної участі суддів у відставці в роботі органів суддівського самоврядування, зокрема в зборах суддів, а також визначення їх квоти у Раді суддів.

Специфіка повноважень органів суддівського самоврядування полягає в тому, що вони виконують делеговані повноваження, тобто поєднують у своїй діяльності виконання владних повноважень, спрямованих на прийняття управлінських рішень. Таке становище органів суддівського самоврядування відповідає нормам Європейської хартії про статус суддів, яка встановлює: судді через своїх представників і через свої професійні організації залучаються до прийняття рішень з управління судами, до визначення необхідних для них засобів і до їх використання на національному і місцевому рівнях [1]. Однак, це не надає зазначеним органам статусу суб'єкта владних повноважень як розумінні п. 7. ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства як органу державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), органу місцевого самоврядування, їх посадової чи службової особи, іншого суб'єкта при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг [3]. На цьому акцентує також Велика Палата Верховного Суду [5]. Ми погоджуємося з думкою М.І. Клеандрова, який вважає, що «можна, звичайно, визнати, що у суддівського самоврядування змішана правова природа і, таким чином, ексклюзивне правове становище ... Але, щоб обґрунтувати це твердження і дати відповідь на питання про правову природу органів суддівського співтовариства, необхідні серйозні наукові дослідження» [2]. При цьому, розглядаючи судову систему з погляду елементів, що її створюють, слід виокремлювати не лише сукупність судів і суддів як суб'єктів здійснення судочинства, а й суддівське самоврядування та його органи як суб'єкта забезпечення незалежності та самостійності судової влади.

Отже, визначаючи місце суддівського самоврядування та його органів у системі внутрішньоорганізаційних адміністративно-правових відносин в органах правосуддя слід акцентувати:

1) на їх приналежності до судової системи, що закріплюється нормами Конституції України, закону України «Про судоустрій і статус

суддів» та інших нормативно-правових актів з питань суддівського самоврядування;

2) на їх компетенції щодо розгляду питань, які безпосередньо не пов'язані зі здійсненням правосуддя. У такому сенсі суддівське самоврядування та його органи є елементами судової системи, яким делеговані державно владні повноваження щодо вирішення питань внутрішньої та зовнішньої діяльності судів, не пов'язаних зі здійсненням правосуддя.

Література:

1. Европейская хартия о статусе судей : пояснительный меморандум Совета Европы, Страсбург, 8–10 июля 1998 г. *Консорциум кодекс: электронный фонд правовой и нормативно-технической документации* : [сайт]. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901927869> (дата звернення 30.10.2020)

2. Клеандров М. И. Статус судьи: правовой и смежные компоненты : монография / РАН ; Ин-т государства и права. М. : Норма, 2008. 256 с.

3. Кодекс адміністративного судочинства : Закон України від 06 лип. 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005 № 35–36, № 37. Ст. 446.

4. Кодекс Республики Беларусь о судостроительстве и статусе судей : принят 29 июня 2006 г. № 139-З. *Кодексы Республики Беларусь* : [сайт]. URL: <http://kodeksy.by/kodeks-o-sudoustrojstve> (дата звернення 31.10.2020)

5. Рішення зборів суддів не є предметом судового розгляду : постанова Великої Палати Верховного Суду України від 20 берез. 2019 р. № 804/4177/17. Провадження № 11-1425апп18. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81171450> (дата звернення 31.10.2020)

6. Штогун С. Носії символічного звання, або чому державні гарантії колишнім законникам стають декларативними, а їхній досвід – незатребуваним. *Закон і бізнес*. 2019. № 9 (1411). 9 березня – 15 березня. URL: https://zib.com.ua/ua/136723-chomu_derzhavni_garantii_suddyam_u_vidstavci_stayut_deklarat.html (дата звернення 31.10.2020)

СЕКЦІЯ 9. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ЩОДО ОСНОВНИХ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ ПРОГАЛИН У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Белкіна Д. С.

*кандидат юридичних наук, голова Баранівського районного суду
Житомирської області
м. Баранівка, Житомирська область, Україна*

Результати вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів та практики їх застосування свідчать про те, що прогалини і колізії традиційно вважаються одним із найпоширеніших видів юридичних дефектів (від лат. defectus – недолік, прорахунок тощо) [5, с. 191].

На науковому рівні доведено, що прогалини у праві, включаючи й кримінально-виконавче, виникають з таких причин:

1. У силу того, що законодавець не зміг охопити формуванням нормативно-правового акта всіх життєвих ситуацій, які вимагають правового регулювання [2, с. 502].

При цьому, особливістю виникнення прогалин у сьогоденні в кримінально-виконавчому законодавстві України, є те, що формування законопроектів у сфері виконання покарань здійснюється без залучення до процесу нормотворчості висококваліфікованих фахівців у цій галузі науки, низького рівня наукових експертиз і супроводу їх у ході правозастосовної діяльності, а також без відповідної професійної їх оцінки з огляду якості та ефективності регулювання кримінально-виконавчих правовідносин з боку ДКВС України через відсутність у зазначеному центральному органі державного управління як спеціального наукового підрозділу, який би забезпечував доктринальний супровід нормотворчої діяльності, так і високопідготовлених спеціалістів у галузі кримінально-виконавчої діяльності, що стало наслідком проведення так званих «реформ» і «очищень у владі» [6] у період 2014-2020 р. р. [3].

2. Внаслідок недоліків юридичної техніки [2, с. 502].

Серед їх переліків, зокрема, у кримінально-виконавчому законодавстві України особливе місце займає неправильне застосування у ньому відповідної термінології, а саме: юридична техніка передбачає

вимоги щодо єдності, однаковості вживання термінології (один термін повинен послідовно застосовуватися на позначення одного і того самого поняття, а тому для позначення одних і тих самих понять неприпустимо використовувати синоніми) [1, с. 219].

Більш того, юридична техніка покликана:

а) створювати стабільність законодавства (так, неприпустимо без достатніх підстав відмовлятися від усталених термінів, а зміна їх значення має бути обґрунтованою) [1, с. 219];

б) забезпечувати простоту, зрозумілість і чіткість термінології (головним при цьому є визначення термінів у нормах-дефініціях, або описових гіпотезах, диспозиціях та санкціях) [1, с. 219].

3. Внаслідок постійного розвитку суспільних відносин [2, с. 502].

Саме тому, як свідчить практика, основним способом подолання прогалин і колізій у законодавстві, включаючи й кримінально-виконавче, є прийняття відповідним суб'єктом нормотворчості норми, якої у ньому немає, або групи норм чи усунення таким чином існуючої у законодавчому акті колізії.

Поряд з цим, варто визнати, що удосконалення (реформування) будь-якої галузі права є складним процесом, який поєднує в собі як прагнення до відповідності світовим стандартам і гуманістичним цінностям, насамперед таким, як права людини, верховенство права і демократія, так і створення засобів для адекватної відповіді та виклики сучасного світу, пов'язані з глобалізацією, політичною нестабільністю, економічною кризою тощо [7, с. 58].

Якщо з означених теоретичних та методологічних позицій підійти до оцінки змісту нормотворчої та законодавчої діяльності, що стосується регулювання суспільних відносин у сфері виконання покарань України, то можна отримати наступні результати.

Зокрема, у даній галузі права, всупереч загальноновизначеним вимогам нормотворчості, застосовуються ті терміни, які не характерні для норм закону про кримінальну відповідальність, порушуючи таким чином принцип пропорційності (співвідношення) положень КК України (як матеріальної галузі права) та КВК України (як процедурної (процесуальної) галузі законодавства).

Так, у ч. 1 КВК України законодавець вжив термін «кримінальне правопорушення», у той самий час, коли у КК України мова ведеться про термін «злочин» (ст. ст. 1, 2, 11, ін.).

Яку ж проблему у зв'язку з цим створив такий підхід законодавця?

Термін «кримінальне правопорушення» (без будь-яких пояснень і визначень) був введений у чинне законодавство України у 2012 році, коли був прийнятий новий КПК України [4]. На підставі цього, у КВК України були внесені зміни (13.04.2012 р.), відповідно яких слово

«злочин» у всіх його нормах було замінено на словосполучення «кримінальне правопорушення». При цьому склалась наступна парадоксальна ситуація, а саме: згідно вимог КПК України щодо винних у вчиненні кримінальних правопорушень осіб (ст. 18 КК – суб'єктів злочинів) порушувались кримінальні провадження, які, як правило, завершувались винесенням обвинувальних вироків судів та призначенням покарання щодо зазначених учасників кримінального провадження.

Після вступу такого судового рішення у законну силу (ст. 532 КПК України) воно підлягало обов'язковому виконанню органами та установами виконання покарань у силу того, що відповідно до положень ст. 4 КВК України вирок суду є підставою для виконання та відбування покарання.

У той самий час, у КК України жодного слова про кримінальне правопорушення не велось.

Більш того, як це витікало із змісту ч. 4 ст. 3 КК України, застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією було заборонено.

Що ж тоді виходило: за які вчинки, дію чи бездіяльність суди притягали до кримінальної відповідальності винних у їх вчиненні осіб?

І чи можна у такому випадку рішення суду вважати підставою для виконання і відбування покарання, коли серед системоутворюючих ознак, що складають зміст підстав кримінальної відповідальності (ст. 2 КК України) відсутня така із них, як «склад кримінального правопорушення», при тому, що аналогія правозастосування норм КК України заборонена (ч. 4 ст. 3 КК України)?

Отже, дотримання правил і вимог юридичної техніки, а також принципів нормотворчості є необхідною умовою запобігання прогалинам та колізіям у будь-якій галузі законодавства, особливо у тих із них, у яких заборонена аналогія закону.

Література:

1. Кельман М. С., Котуха О. С., Коваль М. І. Загальна теорія держави і права: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. М. С. Кельмана. Тернопіль: ТОВ Терно-граф, 2018. 804 с.

2. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т. ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.

3. Коваленко В. В. Лише з чиновницького кабінету пенітенціарну систему не змінити. Юридичний Вісник України. 2020. № 10(1276).13-19 березня с. 4.

4. Кримінально-виконавча система України у липні 2018 р. Статистичний огляд. Режим доступу: <https://court.go.ua/inse/sudova-statystyka>. 200 (дата звернення 30.10.2020).

5. Майстренко О. В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків: Харків. ун-т внутр. справ, 2008. 20 с.

6. Стан здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2007 р. (за даними судової статистики). *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 6(94). С. 37-43.

7. Статут Організації Об'єднаних Націй; Статут Міжнародного суду: прийняті 26 червня 1945 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 30.10.2020).

АНАЛІЗ СТАНУ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ В УМОВАХ COVID-19

Богущ Л. А.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики журналістської творчості

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'ячука

м. Рівне, Україна

Упродовж останніх майже півтора року в Україні у зв'язку із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 введено низку обмежень, однак журналісти намагаючись бути на «передових рубежах оприлюднення інформації» продовжують професійно виконувати свої обов'язки і в умовах «пандемії».

Професійним журналістом, є творчий працівник, який як учасник інформаційних відносин професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його Редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням. Свою професійну діяльність він може здійснювати в інтересах будь-якого друкованого (газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем) або аудіовізуального (радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо) засобу масової інформації.

Вивченням даних Єдиного реєстру досудових розслідувань встановлено, що упродовж періоду перебування жителів України в умовах COVID-19 спостерігається стійка тенденція до зниження рівня вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст.171 КК України (перешкоджання законній, професійній діяльності журналістів).

Так, умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів є кримінальним правопорушенням, передбаченим ч. 1 ст.171 КК України, яке карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років [1].

Частиною другою вказаної статті передбачена відповідальність за переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснюване службовою особою або групою осіб за попередньою змовою, яка карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням права обіймати певні посади на строк до трьох років [1].

Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів – це протиправне створення перепон, обмежень, заборон щодо одержання, використання, поширення та зберігання інформації окремим журналістом (журналістами) чи засобом масової інформації. Воно може виразитись у примушуванні до поширення певної інформації або відмові в її поширенні, здійсненні цензури, незаконному вилученні тиражу друкованої продукції, знятті передачі з ефіру, недопущенні журналіста до участі у прес-конференції, безпідставній відмові в акредитації засобу масової інформації чи окремому журналістові, позбавленні журналіста чи засіб масової інформації можливості скористатися переважним правом на одержання інформації, необґрунтованій відмові у задоволенні запиту щодо доступу до офіційних документів або наданні письмової чи усної інформації, порушенні права власності на інформацію, навмисному приховуванні інформації, безпідставній відмові від поширення певної інформації тощо.

Таке перешкоджання може здійснюватися шляхом погроз, застосування фізичного насильства, обману, шантажу, пошкодження, чи знищення майна, підкупу тощо.

Аналізом даних Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) встановлено, що якщо упродовж попередніх років 2017, 2018, 2019, рівень вчинення кримінальних правопорушень за ст.171 КК України залишався майже сталим 105, 106 та 106 кримінальних правопорушень відповідно, то упродовж 2019-2020 років (період пандемії) в Україні в цілому спостерігається стійка тенденція до зниження рівня вчинення зазначеної категорії кримінальних правопорушень (89 – 10 місяців 2019 року проти 79 – 10 місяців 2020 року).

Так, значно зменшився рівень злочинності у вказаній сфері у Волинській (з 4 до 1 кримінального правопорушення), Закарпатській (з 11 до 2 кримінальних правопорушень), Миколаївській (з 3 до 0 кримінальних правопорушень), Одеській (з 14 до 7 кримінальних правопорушень) та Полтавській областях (з 6 до 3 кримінальних правопорушень).

Водночас, збільшилась кількість фактів перешкоджання законній діяльності журналістів у Вінницькій (з 1 до 2 кримінальних правопорушень), Дніпропетровській (з 2 до 5 кримінальних правопорушень), Запорізькій (з 0 до 1 кримінального правопорушення), Київській (з 4 до 7 кримінальних правопорушень), Кіровоградській (з 0 до 2 кримінальних правопорушень), Львівській областях (з 0 до 12 кримінальних правопорушень) та місті Київ (з 14 до 18 кримінальних правопорушень).

Таким чином можна стверджувати, що у зв'язку із введенням обмежень зумовлених поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 зменшилась кількість кримінальних правопорушень щодо перешкоджання законній діяльності журналістів.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 03.12.2020).

ЩОДО МЕТОДІВ, СТРАТЕГІЙ І ПРИЙОМІВ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
декан юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Науковці наголошують, що зарубіжний досвід характеризується використанням різних методів, стратегій і прийомів боротьби з корупцією, що є дієвими в їх країні (наприклад, Швеції, Сінгапурі та

ФРН), однак універсальних методів боротьби з цим явищем не існує, хоча можна виділити принципи, які будуть дієвими у відповідній державі [1, с. 102].

До країн, які створили ефективний механізм протидії корупції, можна віднести: Фінляндію, Данію, Нову Зеландію, Ісландію, Сінгапур, Швецію, Канаду, Нідерланди, Люксембург, Норвегію, Австралію, Швейцарію, Великобританію, Австрію, Ізраїль, США, Чилі, Ірландію, ФРН та ін. (і хоча кожна із цих країн має свої особливості в організації антикорупційної діяльності, спільними для них є: зусилля щодо організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення громадських організацій до протидії корупційним проявам) [2, с. 167]. Фактично аналогічний список наводять інші науковці, зазначаючи, що методи протидії корупції в зарубіжних країнах є досить різноманітними – від формування ефективних антикорупційних законодавчих актів до пропаганди законотворчих високоморальних типів поведінки службовця [3, с. 421]. У звіті «Антикорупційні тенденції та зміни в 2019 році» зазначалося про те, що в останні роки багато країн світу:

– по-перше, прийняли нове антикорупційне законодавство або вдосконалили чинні закони, зокрема: а) Індія у 2018 р. прийняла Закон про запобігання корупції, розширивши відповідальність для тих, хто підкупає (надає хабарі) та за публічний підкуп компаній (до цього часу в Індії переслідували тільки державних службовців, які одержували хабарі); б) Італія у 2019 р. удосконалила своє антикорупційне законодавство, посиливши покарання для фізичних осіб та компаній за деякі ККП й розширивши значення терміна «іноземний державний службовець»; в) РФ у 2018 р. ухвалила закони, що надають прокурорам нові засоби боротьби з корупцією, дозволяють судам заморожувати активи компаній, щодо яких проводиться досудове розслідування за корупцію, до максимальної суми будь-якого потенційного штрафу (закон також надав компаніям так званий «захист» від переслідування за підкуп, якщо вони сприятимуть виявленню чи розслідуванню підкупу або доведуть, що хабар в них вимагали);

– по-друге, зміцнили міжнародну співпрацю та посілили внутрішньодержавну взаємодію між правоохоронними органами, наприклад: а) Велика Британія, за американським зразком, у 2014 р. ухвалила закон про відкладання обвинувачення на підставі угод, на підставі якого прокурор вправі відмовитися від кримінального переслідування в обмін на відповідача (Британський банк), який погодиться виконати певні вимоги (зокрема, сплатити штрафи, здійснити корпоративні реформи, співпрацювати з розслідуванням),

тоді як Канада зробила такі дії у 2017 році; б) США у 2018 р. прийняли Закон про використання уточнених законних закордонних даних (Закон CLOUD), який дозволив американській владі отримати доступ до даних, що зберігаються в зарубіжних країнах, і навпаки [14].

У національних законодавствах зарубіжних країн нерідко можна знайти цілу низку корупційних кримінальних правопорушень (корупційних злочинів), серед яких найбільш серйозні є такі: підкуп посадових осіб; хабарництво в приватному бізнесі; торгівля впливом; шахрайство; розкрадання; зловживання посадовими повноваженнями; незаконне збагачення і відмивання грошей [4, с. 102-103]. Варто вказати, що поняття «Корупційні кримінальні правопорушення» (більше – «корупційні злочини») та похідні від нього (у т.ч. «корупція») є широко вживаними у кримінальному законодавстві низки зарубіжних країн, зокрема у так званих «пострадянських» [5, с. 76-78].

Так, наприклад, КК Азербайджанської Республіки [6] передбачає відповідальність за «корупційні злочини та інші злочини проти інтересів служби» (ст.ст. 308–314-3, глава 33 Особливої частини), а КК Республіки Казахстан [7] – за «корупційні та інші кримінальні правопорушення проти інтересів державної служби та державного управління» (ст.ст. 361–371, глава 15 Особливої частини). У КК Киргизької Республіки [8] виділяються «корупційні та інші злочини проти інтересів державної та муніципальної служби» (глава 44 Особливої частини) та безпосередньо «корупція» (ст. 319) як злочин. КК Республіки Молдова [9] серед злочинів проти належного порядку роботи в публічній сфері (глава XV Особливої частини) безпосередньо згадує про пасивне (ст. 324) та активне (ст. 325) корумповування, а також окремо – про «корупційні злочини у приватному секторі» (глава XVI Особливої частини).

Щодо класифікації антикорупційного зарубіжного законодавства, то зробити це буде досить важко, оскільки ступінь, форма та рівень регламентації питань протидії й запобігання корупції в кожній окремій країні є різними (навіть якщо йдеться про такі економіко-політичні союзи як ЄС) – від наявності спеціальних законів про запобігання (та/або протидію) корупції до їх відсутності, від націленості переважно на корупціонера (хабарника, державну посадову особу) до націленості в рівній мірі й на коруптерів (тобто тих, хто підкупає, дає хабар), від кримінальної відповідальності за корупційні діяння виключно фізичних осіб до такої відповідальності одночасно фізичних та юридичних осіб (корпорацій), від визначення питань запобігання корупції у законах про державну службу до такого їх визначення переважно у підзаконних нормативно-правових актах, від пріоритетності запобігання насамперед підкупу (хабарництву) замість корупції взагалі до акцентів на

зарубіжній корупції замість корупції на національному рівні або і на внутрішньодержавній корупції та корупції за кордоном тощо.

Наприклад, досить обговорюваними в юридичній літературі завдяки своїй ефективності є Федеральний закон про корупцію за кордоном 1977 р. (США) [10], Закон про корупцію іноземних посадових осіб 1988 р. (Канада) [11], Закон про хабарництво 2010 р. (Велика Британія) [12] та багато інших (наприклад, тільки в Сінгапурі – одній з найменш корумпованих країн світу – діє ціла низка антикорупційних законів: Кримінальний кодекс, Закон «Про запобігання корупції» 1960 р., Закон «Про корупцію, торгівлю наркотиками та інші серйозні злочини (конфіскацію вигод)» 1992 р. тощо) [13].

Зазначимо, що концептуальними засадами антикорупційного законодавства іноземних держав, на думку окремих науковців, слід уважати наявність:

1) спеціалізованих органів по боротьбі з корупцією (наприклад, в Італії діє «Управління розслідувань – Антимафія», в Сінгапурі – «Бюро з розслідування випадків корупції», у Франції – «Служба попередження корупції», «Центральна рахункова палата», «Центральний офіс покарання фінансових порушень у фінансовій сфері», «Центральна дирекція загального інформування»);

2) нормативно-правової бази щодо протидії та запобігання корупції (наприклад, у Фінляндії антикорупційні норми визначають насамперед не вид злочину, а конкретну сферу діяльності, звідси корупція попереджається на стадії її появи, в Бельгії акцент зроблено на роз'ясненні норм правомірної поведінки та антикорупційних стандартів, у Румунії з 2000 р працює закон «Про попередження, виявлення та покарання корупційних дій»);

3) національних програм, стратегій, доктрин (наприклад, Польща на тлі поширеності корупції в країні затвердила державну програму «Антикорупційна стратегія», тоді як в Словаччині існує «Національна програма боротьби з корупцією»), законодавства з протидії конфлікту інтересів на державній службі (наприклад, в Іспанії в 2006 р прийнято закон про протидію використанню членами уряду і вищих посадових осіб державної адміністрації службового становища в особистих цілях), кодексів професійної етики (наприклад, у США «Кодекс етики урядової служби» визначає моральні норми у чиновників з 1958 р., а в Іспанії Етичний кодекс поведінки державних службовців, що включений до їх основного статуту, був прийнятий у 2007 р.), кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні правопорушення (наприклад, у Швейцарії така відповідальність уведена з 2004 р., а в Чорногорії – з 2005 р.), заборони лобіювання (наприклад, Закон США від 14.09.2007 р. («Honest Leadership and Open Government Act») зміцнює

вимоги до розкриття інформації про лобістську діяльність і фінансування, обмежує подарунки для членів Конгресу та їх співробітників, передбачає обов'язкове розкриття їх витрат) тощо [15, с. 147-149].

Література:

1. Купцова А. А., Рютов Д. Ю. Зарубежный опыт противодействия коррупции. *Интерактивная наука*. 2017. № 12 (22). С. 100–102.

2. Публічно-правова протидія корупції : навч. посіб. / В. В. Топчій, В. А. Шкелебей, Т. М. Супрун. Ірпінь : УДФС, 2016. 206 с.

3. Готыжева Ф. В. Опыт борьбы с коррупцией в зарубежных странах и возможность ее использования в России. *Международный журнал прикладных наук и технологий «Integral»*. 2018. № 4. С. 420–425.

4. Основные концепции антикоррупционной деятельности : учеб. пособие / Департамент документации и подготовки публикаций, Совет Европы. Страсбург, 2014. 206 с.

5. Наумов А. В. Ответственность за коррупционные преступления по законодательству России, европейских стран и США (сравнительно-правовой анализ). *Организованная преступность и коррупция: исследования, обзоры, информация*. 2000. № 1. С. 76–95.

6. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики от 30 декабря 1999 года № 787-IQ (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.07.2019 г.). URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=3487;-43 (дата звернення: 08.10.2020).

7. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 25.05.2020 г.). URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252#pos=5108;-45 (дата звернення: 09.10.2020).

8. Уголовный кодекс Кыргызской Республики от 22 декабря 2016 года № 985-XV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 03.04.2020 г.). URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527> (дата звернення: 09.10.2020).

9. Уголовный кодекс Республики Молдова от 18 апреля 2002 года № 985-XV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 12.03.2020 г.). URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30394923#pos=310;-142 (дата звернення: 18.10.2020).

10. Foreign Corrupt Practices Act of 1977 (FCPA) : Public Law 95-213, 95th Congress. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/95/s305/text/enr> (дата звернення: 18.10.2020).

11. Corruption of Foreign Public Officials Act, S.C. 1998, с. 34 (Assented to 1998-12-10). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-45.2/page-1.html#h-112300> (дата звернення: 08.10.2020).

12. Bribery Act 2010 (Chapter 23) [Electronic resource] / The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/contents> (дата звернення: 08.10.2020).

13. Chan J., Ling L. M. Bribery & Corruption 2020. Singapore. Global Legal Insights. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/bribery-and-corruption-laws-and-regulations/singapore> (дата звернення: 03.11.2020).

14. Anti-Corruption Trends and Developments in 2019 / As originally published by *Chambers and Partners* on December 9, 2019. URL: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2019/december/16/anti-corruption-trends-and-developments-in-2019> (дата звернення: 07.11.2020).

15. Фадеев А. В. Концептуальные основы антикоррупционного законодательства зарубежных стран. *Вестник Омского университета. Серия «Право»*. 2015. № 4 (45). С. 147–150.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРИВЕДЕННЯ ДО ВИМОГ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ОКРЕМИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ НОРМ В УМОВАХ COVID-19

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
декан юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

Брик А. В.

*студентка I курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

В умовах «пандемії» в Україні частково обмежено конституційні права громадян. Тому особливій ваги набуває кримінальна політика як результат компромісу позицій (нерідко – діаметрально протилежних) усіх гілок влади, політичних партій, інших об'єднань громадян, науковців щодо прийняття законів, а також підзаконних актів,

спрямованих на боротьбу із злочинністю, і, у першу чергу, із таким її проявом як корупція.

Нерідко посадові особи та особи, уповноваженні на виконання функцій держави у умовах «пандемії» намагаються нажитись на простих громадянах, спекулюючи на продажі, реалізації та забезпеченні громадян медичними засобами (ліки від COVID-19, маски, респиратори, дезінфекційні засоби).

Водночас при усій важливості протидії корупції в умовах «пандемії», а також наявності значного наукового інтересу до антикорупційних процесів, у вітчизняному кримінальному законодавстві продовжують міститись норми, які давно втратили чинність.

Зокрема, у Примітці до ст. 45 КК України визначено перелік корупційних кримінальних правопорушень, до яких віднесено ст. 369-2 КК України (зловживання впливом).

Відповідно до ч. 1 ст. 369-2 КК України пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [3].

Частиною 2 ст. 369-2, передбачено, що прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди караються штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

У ч. 3 ст. 369-2 КК України передбачено, що за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, поєднане з вимаганням такої вигоди настає кримінальна відповідальність у виді позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна.

Також вказана стаття містить Примітку, у якій зазначено, що особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1-3 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Разом з тим, Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» втратив чинність 14.10.2014 у зв'язку з вступом в силу Закону

України «Про запобігання корупції», що прямо передбачено у пункті 4 Прикінцевих положень зазначеного закону. [2].

Оскільки ст. 369-2 КК входить до переліку корупційних злочинів пропонуємо виключити з її положень застарілі норми. Необхідно змінити відповідне посилання у Примітці до ст. 369-2 КК України на чинний закон України «Про запобігання корупції». Це дозволить усунути існуючу прогалину у кримінальному законі, яка унеможливило застосування даної норми[1 с.171], в тому числі в умовах COVID-19.

Література:

1. Боровик А. В. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за корупційні злочини: монографія. Луцьк : СПД Гадяк Ж.В., друкарня «Волиньполіграф», 2017. 248 с.

2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 49, ст. 2056. [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення 27.11.2020);

3. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 27.11.2020).

ЩОДО ВИЗНАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ СУБ'ЄКТОМ ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ, ЗОКРЕМА ЗА СТ. 246 КК УКРАЇНИ

Конопельський В. Я.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Будяченко О. М.

*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Серед великої кількості дискусійних питань у кримінальному праві одним із найбільш актуальних є питання щодо визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності. Слід зазначити, що згідно загальних принципів українського кримінального законодавства [1, с. 140–144], кримінальній відповідальності, а відповідно і кримінальному покаранню підлягає лише особа, винна у вчиненні злочину.

З цього слідує, що тільки людина (фізична особа) може бути визнана суб'єктом злочину проти довкілля (це в свою чергу стосується і незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу). Відтак, підприємства, організації, установи тощо, які є юридичними особами, на сьогодні не можуть визнаватися суб'єктами злочинного діяння [2]. Якщо ж діяння, що містить склад якого-небудь злочину проти довкілля, вчинить представник юридичної особи, то саме він, а не юридична особа, буде суб'єктом злочинного посягання.

Однак не можна оминати наявну дискусійну проблему про доцільність визнання суб'єктом злочину юридичної особи [3, с. 47–48], особливо з огляду на загострення екологічної ситуації в нашій державі, викликаной, між іншим, і неправомірними діями деяких підприємств, установ та організацій – юридичних осіб.

До прикладу, відзначимо, що багато країн з ринковою економікою відродили кримінальну відповідальність юридичних осіб (наприклад, США, Франція, Великобританія та ін.). У цих державах юридичні особи за вчинення злочинів (у тому числі екологічних) можуть підлягати такому покаранню як штраф [4, с. 94–95]. Подібну практику зарубіжних країн вважають за ефективну модель боротьби зі злочинами проти довкілля багато науковців (Є. Н. Жевлаков, П. В. Мірошник, О. В. Скворцова, О. В. Шаріпов та ін.), які присвятили свої дослідження кримінально-правовій охороні природи від злочинних посягань.

Серед учених – прибічників введення кримінальної відповідальності юридичних осіб все-таки переважає думка, що визнання юридичної особи суб'єктом злочину сприяло б ефективнішому забезпеченню охорони безпосередньо лісів від злочинних посягань [5, с. 138].

Наприклад, П. В. Мірошник стверджує, що серед видів покарань, передбачених ст. 51 КК України, є такі, які можна застосовувати і до фізичних, і до юридичних осіб (штраф, позбавлення права займатися певною діяльністю, конфіскація майна). Сутність його позиції полягає в тому, що кримінально-правові санкції мають забезпечити економічно невідгідні наслідки для всього підприємства, всіх працівників за заподіяння шкоди лісу, оскільки існуючі штрафні санкції відносно службових осіб не сприяють поліпшенню ситуації в галузі охорони лісів. Крім того, великі розміри штрафів, накладених на юридичну особу, збільшили б надходження до лісового господарства, сприяли б рекреаційній функції відновлення пошкоджених лісових масивів.

Ми дотримуємось тієї позиції, що як домінуючий вид покарання юридичної особи, відповідальної за вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, необхідно розглядати штраф. З одного боку, це стало б позитивним моментом, дозволивши суттєво поповнити бюджет держави, та було б важелем стримування, зробивши невідгідним вчинення злочинів проти довкілля

(бо передбачені для юридичної особи штрафи були б у декілька разів вищими, ніж штрафи, які б накладалися на фізичну особу) [6, с. 84].

До речі, у проєкті КК України, підготовленому авторським колективом на чолі з професором В. Смітійком за завданням комісії Верховної Ради України, суб'єктом кримінальної відповідальності також пропонувалося визнавати фізичних та юридичних осіб (ч. 1 ст. 23) [7, с. 83]. Відповідно до ч. 2 ст. 26 проєкту, юридичні особи можуть нести кримінальну відповідальність за особливо тяжкі злочини в галузі природокористування та господарювання тільки у випадках, спеціально передбачених Особливою частиною цього Кодексу [8, с. 116]. Однак законодавець цю позицію досі не підтримав.

Ми приєднуємось до числа прибічників введення кримінальної відповідальності юридичних осіб за злочини проти довкілля. Але вважаємо, що це питання так швидко не вирішується. Для того щоб на законодавчому рівні врахувати розглянуту теорію, варто ретельно опрацювати дане питання на засіданнях Комітетів Верховної Ради України, оскільки виникне необхідність повністю перебудувати концепцію українського кримінального права (зокрема, загальне вчення про злочин, про принципи суб'єктивного зобов'язання тощо).

Література:

1. Книш В. В. Відображення принципів земельного права в радянському земельному законодавстві України. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства України*. Івано-Франківськ, 2006. Вип. XVI. С. 139–144.

2. Гришук В. К., Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: монографія. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 248 с.

3. Жевлаков Э. Субъект преступлений против природы. *Социалистическая законность*. 1986. № 5. С. 47–49.

4. Уголовный кодекс штата Огайо (параграф 2901.23); Уголовный кодекс штата Нью-Йорк (параграф 20.20) / Уголовное право буржуазных стран: Общая часть: сб. законод. актов. Москва: Ун-т Дружбы народов, 2004. 588 с.

5. Дудоров О. О. Проблеми юридичної особи як суб'єкта злочину та її вирішення у проєктах КК України. *Вісник Академії правових наук України*. 1999. Вип. № 2 (17). С. 133–142.

6. Романова Н. Л. Понятие и система экологических преступлений: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Иркутск, 2001. 219 с.

7. Поліщук Г. Кримінально-правова характеристика злочинів проти довкілля. *Право України*. 2003. № 3. С. 80–84.

8. Кримінальний кодекс. Проєкт. *Іменем закону*. Спец. випуск. 1996. № 20 (4946). 27 с.

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Варакута А. В.

студент 5 курсу

*Навчально-дослідного інституту права міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Допит підозрюваного у злочині, передбаченому ст. 286 КК України, здійснюється при дотриманні стст. 224, 276–279 КПК України та інших процесуальних норм, а також з урахуванням відповідних криміналістичних рекомендацій щодо тактики і прийомів провадження цієї слідчої дії, що надає можливість отримати необхідні дані для встановлення винних осіб у його вчиненні, обставин, що характеризують механізм злочину, з'ясування його детермінантів для використання при запобіганні цим суспільно небезпечним діянням.

Допит підозрюваного – це слідча дія, яка має на меті одержання від нього інформації про обставини розслідуваного злочину, а також інші факти, що мають значення у кримінальному провадженні з метою встановлення обставин вчиненого діяння. Допит об'єктивно є найбільш поширеною слідчою дією при розслідуванні кримінальних проваджень щодо будь-яких злочинів. Так, за даними нашого дослідження, 53 % слідчих вказують на ефективність допитів для отримання доказової інформації при розслідуванні злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Вважається, що допит підозрюваного, який вчинив ДТП, має здійснюватися якомога швидше після її виникнення, проте кримінально-процесуальне законодавство та фактичні обставини пригоди не завжди надають таку можливість. Найбільш ефективним є допит водія негайно після огляду місця події та початку кримінального провадження, що сприяє досягненню мети цієї слідчої дії щодо максимального докладного і детального з'ясування обставин події, уникнення помилкових версій, створення підґрунтя для визначення всього спектру питань, що вимагають уточнення, доповнення, встановлення та перевірки їхньої достовірності.

Суттєвим елементом тактики підготовки до допиту є планування блоку питань, спрямованих на з'ясування особи підозрюваного, зокрема в частині встановлення: а) соціально-демографічних відомостей; б) фізіологічних і психічних якостей; в) соціальної ролі, професійної діяльності та характеристики в суспільстві, сім'ї та побуті; г) долучення і діяльності (досвіду) щодо експлуатації транспорту; г) обставин та

механізму вчинення злочину. Визначення вказаних відомостей має важливе значення для досудового розслідування злочину та здійснення правосуддя, метою є визначення рекомендацій щодо криміналістичної тактики та прийомів допиту підозрюваного у вчиненні злочину, пов'язаного з порушенням правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, для забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування вказаних діянь.

Завданням слідчого при підготовці допиту має бути вивчення та аналіз зібраних матеріалів провадження, їхньої процесуальної відповідності, а також виявлення можливих порушень, недоліків і прогалин при їхньому складанні, які потребують уточнення чи усунення під час допиту. Цьому мають слугувати порівняльні аналітичні таблиці, в яких слідчий здійснює стислий виклад відомостей, що містяться у показаннях учасників кримінального провадження та вимагають остаточного з'ясування на предмет їхньої достовірності. У першу чергу, слід звернути увагу на первинні пояснення, що надавалися водієм безпосередньо після вчинення пригоди. Адже якщо на допиті виявляються суттєві невідповідності між цими поясненнями та показаннями підозрюваного, вони мають бути для слідчого очікуваними і підлягають обов'язковому з'ясуванню. Аналогічному аналізу піддаються показання інших учасників провадження (потерпілих, свідків), що також розглядаються у комплексі з відомостями, отриманими при поясненні від особи, яка вчинила пригоду.

Серед правових якостей підозрюваного важливим є з'ясування питань щодо вчинення ним раніше злочинів, зокрема пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, дорожньо-транспортних пригод, порушень правил дорожнього руху та відповідальності, до якої він притягувався за ці порушення. Звертаючись до безпосереднього з'ясування обставин вчинення пригоди, наголосимо на необхідності детальної фіксації відомостей, пов'язаних зі станом самопочуття підозрюваного на час вчинення пригоди (хворобливий або стомлений стан, алкогольне чи наркотичне сп'яніння, вживання ліків, які негативно впливають на керування транспортним засобом тощо), що має бути предметом подальшої перевірки. З цим пов'язано питання проходження водієм на виробництві передрейсового медичного контролю, адже у разі виявлення вказаних вище ознак він не повинен бути допущений до керування транспортним засобом або відсторонений від нього.

Окремий блок показань має стосуватися транспортного засобу, при керуванні яким було вчинено ДТП, зокрема його тип, модель, номерний знак, належність, проходження технічного огляду та технічний стан, ремонт і переобладнання, наявні дефекти та несправності, порядок

випуску в експлуатацію перед пригодою тощо. З'ясуванню підлягають обставини, пов'язані з поведінкою підозрюваного безпосередньо перед пригодою, маршрут і мета поїздки, обумовлені його виробничими чи особистими планами. Наявність у транспортному засобі пасажирів, вантажу, його габарити і вага, спосіб кріплення та супровідні документи – все це має значення для вирішення питань наступних експертних досліджень. Детальної характеристики вимагає отримання від підозрюваного відомостей про пересування транспортного засобу під його керуванням перед пригодою, а саме: категорія та параметри дороги (ширина, профіль, покриття, смуги руху), засоби регулювання дорожнього руху (розмітка, дорожні знаки, світлофори), а також інші елементи дорожньої інфраструктури. Обов'язково слід отримати від підозрюваного відомості про координати руху транспортного засобу стосовно проїзної частини, а також ustalених об'єктів (перехрестя, естакади, шляхопроводи, споруди на узбіччі тощо) на шляху руху транспортного засобу.

При складанні схеми до протоколу допиту слідчий перетворює вербальну інформацію, отриману від підозрюваного, у графічний вигляд, здійснюючи її аналіз. Досвід показує, що в таких випадках об'єктивно зростає вірогідність виявити обставини, які могли залишитися поза увагою під час допиту, та вжити своєчасні заходи щодо їхнього встановлення. Показання підозрюваного при виникненні потреб можуть бути перевірені шляхом проведення слідчого експерименту відповідно до ст. 240 КПК України.

Йдеться про перевірку й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин правопорушення, шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань. Саме за допомогою такої перевірки слід з'ясувати не приблизні, а максимально наближені до дійсних параметри кількісних показників (відстань, швидкість, тривалість часу тощо), що характеризують просторові й часові характеристики механізму ДТП.

Результати слідчого експерименту дозволяють перевірити та уточнити показання підозрюваного й отримати доброякісні докази, що характеризують механізм ДТП. Не випадково на практиці надається важливе значення результатам перевірки показань підозрюваного шляхом слідчого експерименту, адже вони дозволяють досягти встановлення високого ступеня їхньої достовірності, а відтак, неспростовності, що є важливим фактором для досягнення завдань кримінального судочинства.

Таким чином, поряд із загальнотеоретичними засадами криміналістичної тактики розслідування злочинів важливе значення має теоретичне і прикладне дослідження особливостей провадження окремих слідчих і процесуальних дій, зокрема допиту підозрюваних у

кримінальних провадженнях щодо порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Зазначені особливості обумовлені специфікою протиправної поведінки у злочинах, що вчиняються з необережності, а отже, вимагають дотримання належної тактики і прийомів, які забезпечують отримання достовірних доказів при розслідуванні цих кримінальних проваджень.

Література:

1. Глобальный план осуществления Десятилетия действий по обеспечению безопасности дорожного движения 2011–2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.who.int/roadsafety/decade_of_action/plan/ru/

2. Моніторинговий кримінологічний аналіз злочинності в Україні (2009–2013 роки) : монографія / Блажівський С. М., Козьяков І. М., Книженко О. О., Литвак О. М., Яриш О. Н. та ін. – К. : Національна академія прокуратури України, 2014. – 484 с.

3. Новиков С. И. Следственный эксперимент при расследовании дорожно-транспортных происшествий / С. И. Новиков, Ш. Ш. Ярамышьян. – КВШ МВД СССР, 1988. – 84 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ У РУСЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕОРІЇ РОЗБИТИХ ВІКОН

Голубош Г. В.

студентка 3-го курсу

*Рівненського коледжу Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

м. Рівне, Україна

Голубош В. В.

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри кримінального права, процесу і криміналістики
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

м. Київ, Україна

генерал поліції третього рангу, начальник

*Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області
м. Івано-Франківськ, Україна*

Теорія розбитих вікон у сучасних умовах потребує свого докорінного переосмислення з позицій права, моралі, релігії, соціології,

філософії та інших галузей знань. Вказаній теорії присвячено багато наукових праць, однак ситуація залишається невтішною: вона не набула своєї належної популяризації та практичної реалізації. Є необхідність в об'єднанні зусиль усіх органів державної влади, інститутів громадянського суспільства та й взагалі соціальної спільноти з метою консолідованої співпраці щодо подальшої популяризації зазначеного напрямку наукового дослідження.

Теорія розбитих вікон була сформульована у кримінології Джеймсом Вілсоном і Джорджем Келлінгом ще в 1982 р. і трактувалася під терміном «розбиті вікна». З плином часу стало очевидним, що цьому поняттю притаманні набагато більше інтерпретацій. Особливо успішно теорію стали застосовувати в бізнесі, який прагне підтримувати високі стандарти сервісу. І ось дослідник Майкл Лівайн у книзі «Розбиті вікна, розбитий бізнес: як найдрібніші деталі впливають на великі досягнення» (2017) досліджує теорію розбитих вікон на прикладі всесвітньо відомих компаній, таких, як Google, Ikea, Coca-Cola і багатьох інших. Він, досконало дослідивши питання розбитих вікон в багатьох компаніях, доводить залежність між «дрібними тріщинами на вікнах» і глобальними наслідками в масштабах всього бізнесу, які вони за собою тягнуть [1].

Аналізована праця М. Лівайна є актуальною в аспекті перейняття вказаного досвіду та впровадження його у поліцейській сфері. В нинішніх умовах можна набагато ширше застосовувати вказану теорію у поліцейській діяльності, що могло б увінчатися неабияким успіхом – здобуттям довіри населення. Впродовж останніх десяти років Національна поліція України зазнала докорінного реформування. Особлива увага приділяється культурі спілкування з громадськістю, виробляється поважне ставлення до громадянина з метою здобуття поліцейської довіри.

Масмо завжди пам'ятати, що ворог прихований у дрібницях. Для прикладу, коли слідчий розслідує кримінальне провадження, він з'ясовує його найдрібніші деталі. Подібне відбувається і у будь-якій сфері діяльності, адже, лише вдаючись у тонкощі поліцейського функціонування, стає зрозуміло, як його вдосконалювати. Допустимо, з приходом на нове місце роботи керівник першочергово повинен оглянути усі приміщення, які належать поліцейським колективам на правах користування, і побачити реальний стан справ. Згодом необхідно прикласти зусилля, щоб створити належні умови проживання, навчання і праці особового складу, а також підвищити самооцінку поліцейського. Потрібно проводити систематичні зустрічі з органами влади, керівниками підприємств, установ, організацій з метою залучення коштів для закупівлі необхідного матеріально-технічного

забезпечення, адже від цього залежить безпека громадян, спокій у домівках.

Комфортабельні умови проживання у містах та селах також є запорукою зменшення злочинності. «Дрібні тріщини» слід завжди латати, адже існує вірогідність того, що вони призведуть до значно більших негативних наслідків. І це стосується усіх сфер суспільної життєдіяльності, починаючи від одягу чи взуття, яке слід вчасно починити чи підшити, і закінчуючи характерами людей, на які слід вплинути достатньою мірою задля виправлення. Якщо вчасно не втрутитися у внутрішнє життя колективу, зло почне укріплюватися, поширюватися і набувати нових обертів. Тому масштаби теорії розбитих вікон настільки великі, що існує необхідність у її подальшому розробленні.

З можливостями сучасних інформаційних технологій людська діяльність у різних сферах суспільного життя може призвести до негативних наслідків у глобальних масштабах, особливо коли йдеться про поширення корупції в нашій державі, якщо вчасно не присікати її негативні прояви.

Потрібно жити та мислити своєю професією, щоб виявляти та якнайшвидше усувати недоліки професійної діяльності. Слід пам'ятати, що дрібні правопорушення, як і дрібні гріхи чи погіршеності, згодом призводять до злочинних проявів у великих розмірах. Дослідивши проблему глибоко, згодом відкриються алгоритми її вирішення, при цьому важливо мислити потребами громадянина.

Задля здобуття громадської довіри слід працювати не лише у напрямку попередження правопорушень та злочинів, але й налагодження відносин з населенням, щоб послужити кожному громадянину у міру сил і можливостей. Поліцейський може бути «консолідуючою ланкою» між громадськістю та органами влади, юстицією чи адвокатурою, сферою бізнесу, волонтерським корпусом. Така співпраця повинна вибудовуватися на принципі «взаємовигідності та взаємодопомоги один одному», що сприятиме зростанню довіри до всіх органів влади, зокрема інституту Національної поліції України.

Література:

1. Ливайн М. Разбитые окна, разбитый бизнес: как мельчайшие детали влияют на большие достижения. Альпина Паблишер. 2017. 153 с. URL: <https://books.google.com.ua/books?....#...>

ЩОДО СПОСОБІВ НАНЕСЕННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ ОСОБАМ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Дем'янчук В. А.

*доктор юридичних наук, професор, академік
Академії адміністративно-правових наук України,
ректор*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Дерев'янко Н. З.

*старший викладач кафедри суспільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Проводячи аналіз наукової літератури встановлено, що приходимо до висновку що всі способи нанесення тяжких тілесних ушкоджень умовно можна поділити на групи за різними критеріями: за формою діяння, за методом діяння, за методом впливу, за характером виду травматичного впливу [4, с. 53-62].

Так, за формою діяння вони поділяються на:

– заподіяння тілесного ушкодження шляхом дії, зокрема неналежної дії (наприклад, надавання медичної допомоги), прикладом таких дій варто згадати випадок у штрафних приміщеннях Полицької виправної колонії (№ 76) було виявлено засудженого К., який повідомив, що наприкінці 2015 року начальник установи разом з іншими працівниками нанесли йому тілесні ушкодження, внаслідок чого він отримав травму грудної клітки. У подальшому було встановлено, що після звернення К. до працівників медичної частини виправної колонії зазначена травма не була зафіксована в документації установи, а медична допомога вказаній особі не надавалася [5, с. 256].

– заподіяння тілесного ушкодження шляхом бездіяльності (ненадання допомоги взагалі), факт ненадання медичної допомоги виявлено під час здійснення провадження в Синельниківській виправній колонії (№ 94). Після отримання засудженим С. в зазначеній установі травми у вигляді відкритого перелому правої великогомілкової кістки в середній третині зі зміщенням, останньому впродовж 16 місяців не було надано необхідної медичної допомоги. Упродовж цього часу С. шість разів етапували до міжобласної лікарні при Дніпропетровській установі виконання покарань (№ 4), в умовах якої

неможливо було надати необхідного оперативного лікування. За даним фактом Уповноваженим з прав людини направлено листи до Міністерства юстиції України та прокуратури Дніпропетровської області для надання необхідної медичної допомоги [5, с. 271].

За методом діяння:

– заподіяння тілесних ушкоджень із використанням кліматичних умов, інших об'єктивних чинників (наприклад, хвороба потерпілого);

– заподіяння тілесних ушкоджень за допомогою застосування різноманітних засобів (предмети особистого користування – 17,5 %, виробничим інструментом – 26,0 %, заздалегідь підготовленими засобами (заточками) – 34,0 %, за допомогою термічних процесів (вогнем, паром) – 22,5 % т.ін.) [3, с. 96];

– заподіяння тілесних ушкоджень застосуванням лише фізичної сили (руками – 58,5 %, ногами – 22,0 %, головою іншими частинами тіла людини – 19,5 %) [3, с. 97];

За методом впливу:

– безпосередній вплив – спосіб із застосуванням фізичного, термічного або хімічного впливу безпосередньо на організм людини;

– опосередкований вплив – спосіб із застосуванням психічного насильства, що опосередковано заподіює тілесні ушкодження. Такі випадки в установах викання покарань не поодинокі. На потерпілу особу здійснюється вплив психологічного характеру, під тиском якого він самостійно вчиняє дію, яка спричиняє йому тілесні ушкодження (наприклад, примушування жертви порізати собі вени, стрибнути з другого поверху двоохарусного ліжка) [3, с. 97].

За характером виду травматичного впливу:

– удар, стискання, розтягування, розривання (відривання), щипання, скручування, ламання, штовхання, спричинення опіків, тобто катування потерпілого [2].

Якщо злочинець вчинює напад один, то до своєї майбутньої жертви він підходить під будь-яким простим приводом (попросити цигарку, або прикурити, спитати час і т.п.) після чого він несподівано нападає на жертву. В деяких випадках злочинець, з метою упередження можливого опору, підходить до жертви непомітно крадучись ззаду і чинить напад з метою оглушити жертву сильним ударом по голові, чи накидаючи на шию жертви петлю або брючний пояс з метою придушити її до непритомного стану [2]. Проте варто наголосити, що у випадках коли напад здійснюється групою осіб (48,5%), злочинці користуються своєю чисельністю і нахабством і зухвало розправляються з потерпілим.

За результатами нашого емпіричного дослідження, можемо констатувати що вибір способу злочину, знарядь і засобів його вчинення обумовлюється не тільки індивідуальними особливостями

злочинця, саме при плануванні нападу з метою заподіяти тілесні ушкодження особі яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, нападник вивчає і оцінює обстановку, з'ясовує і аналізує умови, які можуть сприяти або перешкоджати реалізації злочинного задуму. На наш погляд, навідь в установі відбування покарання умови, в яких перебуває об'єкт нападу рухомі у часі і просторі, нападник намагається визначити і обрати такий момент, коли вони будуть сприятливими для нападу. Нападник ретельно вивчає розпорядок дня потенційної жертви (коли знаходиться на самоті), які місця можуть забезпечити безперешкодне зближення і напад на жертву, а потім непомітно зникнення. Проте виникають випадки, коли злочинець не бажає очікувати формування сприятливих умов в процесі природного перебігу подій і вдається до їх підготовки особисто.

Література:

1. Батюк О.В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, вчинених в пенітенціарних установах : монографія. Луцьк, 2014. 320 с.

2. Боровик А.В. Результати анонімного опитування засуджених осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі в УВП, щодо заподіяння їм тілесних ушкоджень чи катувань. Рівне. 2017. 12 с.

3. Боровик А.В. Аналіз способів заподіяння шкоди здоров'ю особи, яка відбуває покарання в установах виконання покарань. *Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпро, 12–13 січня 2018 р. Дніпро: ГО «Правовий світ», 2018. 140 с. С. 95-98.

4. Дмитрієв О.М. Розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень. *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. Київ. 2007. № 168. С. 53-62.

5. Щорічна доповідь уповноваженого з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Права людини*: Київ. 2017. С. 627.

ОСОБЛИВОСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛОЖЕНЬ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Дяченко Є. Р.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: Сенько В. В.

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

З моменту введення в дію Кримінального кодексу, кримінальне право України потерпає від великих змін, які інколи суттєво суперечать окремим принципам положенням Конституції. На фоні цього виникають суперечки між різними верствами населення стосовно конституційності окремих положень кодексу. Конституція України є основним законом держави, та в свою чергу, впливає на всі інші нормативні акти України, в тому числі і на Кримінальний кодекс. У зв'язку з цим виникає необхідність у дослідженні співвідношення норм Конституції з Кримінальним кодексом України (далі – ККУ) [1].

Метою даної праці є виявлення спільних особливостей між Конституцією України та чинним Кримінальним кодексом України. Розгляд даної проблеми допоможе нам більш детально зрозуміти, співвідношення основного закону нашої держави та положень Кримінального кодексу.

Аналіз співвідношення норм Конституції з положеннями ККУ, на сьогоднішній день досить часто привертає увагу науковців. Вивченням даного питання займалися, такі науковці як: Сінкевич О.В., Подорожна Т.С., Андрушко П.П. та інші.

Верховною Радою України 28 червня 1996 були прийняті основні положення Конституції України, які, в свою чергу, базуються на багатомісячній історії українського народу, піклуються тим самим про підтримання прав і свобод людини, гідних умов її життя, дбають про покращення громадянської узгодженості по всій території країни, мають на меті розвиток та зміцнення демократичної, соціальної, правової держави [2].

За основним законом держави – людина, її життя, недоторканність, безпека, честь, гідність та здоров'я наділені першочерговою значущістю. Права, свободи та гарантії окреслюють мету та завдання діяльності державних органів: вони несуть відповідальність перед людиною за свою діяльність (закріплення та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави) [2].

Вивчаючи співвідношення Конституції України з Кримінальним Кодексом України, можна дійти висновку, що Конституція є базисом, фундаментом та основою ККУ.

Сучасний Кримінальний кодекс України набрав чинності 1 вересня 2001 року. Первинний аналіз ККУ дає можливість виділити його основні завдання: правове забезпечення охорони прав та свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки, а також стримування та уникнення кримінальних правопорушень.

Першочерговою метою ККУ – є захист людей, які визнаються в Конституції найвищою цінністю [3].

Грунтуючись положеннями Конституції України та загально-визнаними принципами та нормами міжнародного права Кримінальне право України протягом багатьох років розвивається як самостійна галузь права, як єдина, цілісна, система правових норм, яка визначає коло суспільно небезпечних діянь, а також встановлює міру покарання, що застосовуються до осіб, які їх вчинили. Кримінальний кодекс України, зберігаючи та розвиваючи кримінальне законодавство, втілює в себе інноваційні придбання науки кримінального права та судової практики [1].

З вищевикладеного було виявлено такі спільні особливості між Кримінальним кодексом України та Конституцією України:

1. Кримінальний кодекс України базується на принципах верховенства права, демократизму та гуманізму. Спирається на норми основного закону, визначає людину, її життя та безпеку найвищою цінністю в умовах демократичного правового режиму.

2. Завдання кодексу витікають з основного закону держави: визначають правове забезпечення охорони прав та свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки, а також стримування та уникнення кримінальних правопорушень.

3. Першочерговою метою Кримінального Кодексу – є життя та здоров'я людини, її честь, гідність та недоторканість, що визнаються в Конституції найвищою цінністю.

Література:

1. Джерела кримінального права України/ Андрушко П.П. Право України. *Адвокат № 7(130)*. 2011. № 9. 25-40 с.

2. Конституція України: Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 1996. №30.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

БЕЗПЕКА У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ: СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА І ПРАКТИКИ

Колб О. Г.

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України
професор кафедри політології, управління та державної безпеки
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

Зарадюк З. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Право засуджених до позбавлення волі в Україні на особисту безпеку належить до фундаментальних прав людини та громадянина. Однією з обставин, що негативно впливає на стан та ефективність діяльності виправних колоній по забезпеченню особистої безпеки засуджених, це існуючі у кримінально-виконавчому законодавстві України прогалини та колізії. Дуже важливо процес кримінально-виконавчої діяльності своєчасно та повно забезпечити відповідними законодавчими ресурсами і засобами, у тому числі й шляхом усунення існуючих у даній галузі права прогалин і колізій.

Однією з детермінант, яка корелює причинно-наслідкові явища і процеси у сфері виконання покарань у виді різноманітних правопорушень, що вчиняються засудженими у ході відбування покарань, а також інших суспільно небезпечних наслідків є наявність вказаних прогалин. При цьому, варто звернути увагу на той факт, що жодна з реформ, які проводились у кримінально-виконавчій системі України з часів її незалежності до сьогодення [1], не привела до бажаних результатів, позаяк при їх реалізації не усувались, блокувались, нейтралізувались тощо детермінанти, які породжували та

обумовлювали низький рівень процесу виконання – відбування покарань.

Як у зв'язку з цим зробив обґрунтований висновок А. П. Закалюк, ряд питань мають регулюватися у спеціальному законі загального рівня, зокрема, обов'язки всіх державних органів та органів місцевого самоврядування організувати діяльність щодо запобігання злочинності в межах території обслуговування, у галузі державного управління, згідно з наданою компетенцією, а також їх повноваження, права, правові засоби здійснення цих обов'язків [2, с. 344].

Як з цього приводу слушно зауважують деякі науковці, встановлення самих норм матеріального права має відбуватися за належною процедурою, реалізація якої виступатиме мінімальною гарантією того, що в результаті її дотримання будуть закріплені правила поведінки. Водночас, це чи не єдиний шлях легітимізації права, тобто забезпечення довіри населення до нього, сприйняття його як ефективного соціального регулятора [3, с. 787].

Ще в 2005 році був прийнятий Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», головним завданням якої було (ст. 1) здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, тобто у даному випадку на законодавчому рівні було здійснено звужене тлумачення ст. 1 КВК України, породивши таким чином колізію з означеною проблематики дослідження. Як результат, у 2010 році зазначені прогалини і колізії у кримінально-виконавчому законодавстві детермінували у виді корелянт суттєве погіршення правопорядку у сфері виконання покарань. Зокрема, у 2010 році засудженими було допущено 1 тис. 460 випадків локалізації у відповідних дільницях УВП або 13,67 – у розрахунку на 1 тис. осіб [4, с. 9].

У 2010 році тільки щодо 41,3 % засуджених, які по формальних ознаках підпадали під дію Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», що також можна віднести до негативних тенденцій, які були пов'язані із зниженням ефективності запобіжної діяльності із злісними порушниками, що стали наслідком низької вимогливості керівництва Державного департаменту України з питань виконання покарань та незадовільної дисципліни відповідних посадових осіб органів і установ виконання покарань, а також були детерміновані існуючими на той час правовими прогалинами і колізіями у кримінально-виконавчому законодавстві [4, с. 30-31].

Не змінилась ситуація з означених питань й в подальші роки, коли органи та установи виконання покарань були повністю підпорядковані Міністерству юстиції України. Так, у 2013 році (першому звітному періоді з часу підпорядкування даному відомству) при зменшенні загальної кількості засуджених до позбавлення волі та ув'язнених під

варту на 20 тис. осіб рівень злочинності в УВП і СІЗО у розрахунку на 1 тис. осіб збільшився на 3,6 % і становив 4,06 випадки [5, с. 3].

Як і в попередні роки, у 2013 р. неналежним чином реалізовувались у сфері виконання покарань положення Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», а саме: такий нагляд був встановлений лише щодо 79 % від кількості засуджених, які по формальних ознаках підпадали під дію зазначеного Закону [5, с. 26].

Таким чином, зміна підпорядкування ДКВС України та передача функцій виконання покарань Міністерству юстиції суттєвого покращення результативності кримінально-виконавчої діяльності не дала, позаяк незмінними залишались детермінанти, що негативно впливали на її стан у виді корелятив та були пов'язані з існуванням у кримінально-виконавчому праві та законодавстві прогалини і колізій.

Не змінили критичну ситуацію, що склалась у зв'язку з цим у сфері виконання покарань України й розпочаті у 2016 році та які тривають по даний час, з моменту затвердження Кабінетом Міністрів України у 2017 році відповідної Концепції, реформи кримінально-виконавчої (з елементами виправно-трудової) системи. Так, у 2016 р. стан правопорядку в УВП і СІЗО характеризувався наступними негативними показниками оперативно-службової та запобіжної діяльності [6, с. 16-24]:

- значна частина злочинів та інших правопорушень, що вчинялись засудженими до позбавлення волі, була пов'язана з неналежною локалізацією цих осіб. У тому числі через аварійний стан інженерно-технічних засобів охорони і нагляду або їх несправність;

- тільки щодо 81 % засуджених, які підпадали під дію Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» [7], був встановлений такий нагляд;

- збільшилась кількість нападів засуджених і ув'язнених під варту осіб на персонал ДКВС України (13 випадків із 23, здійснених всього, у тому числі з боку інших осіб);

- на профілактичних обліках виправних колоній перебувало 3 тис. 304 злісних порушників встановленого режиму відбування покарання у виді позбавлення волі, або майже 7 % (56 тис. засуджених) від загальної кількості засуджених до даного виду покарання;

- на рівні попередніх років (1991-1998 р. р.; 1999 – 2010; 2011-2015 р.р.) у розрахунку на 1 тис. осіб залишалось у 2016 році кількість вилучених у засуджених, позбавлених волі, заборонених предметів, що свідчить про хронічну проблему, що склалась у зв'язку з цим в УВП і СІЗО через неналежну нормативно-правову урегульованість (прогалини і колізії) з означених питань.

Як з цього приводу слушно зауважили С. Колесник та Є. Єнін, спочатку – ліквідація ДПтС України та передача її функцій

Міністерству юстиції України, що тільки посилило хаос у системі, потім – створення Адміністрації ДКВС України та передача їй функцій від Мінюсту, але ситуація знову не поліпшилась. Більш того, навіть збільшення фінансування не привело до вирішення проблем безпеки та покращення умов тримання засуджених.

Таким чином, тісний зв'язок прогалин і колізій, які мають місце у кримінально-виконавчому праві та законодавстві України та їх вплив на ефективність кримінально-виконавчої діяльності у виді детермінант корелюючого змісту, без ліквідації, нейтралізації, усунення яких неможливо підвищити рівень правопорядку та охорони прав і законних інтересів як суб'єктів.

Виходячи з цього, варто було б КВК України доповнити наступними нормами:

1. Ст. 135 зазначеного Кодексу доповнити частиною 8 такого змісту: «У ході процедури дисциплінарного провадження адміністрація колонії зобов'язана встановити причини та умови, які сприяли вчиненню правопорушення з боку засудженого, та вжити невідкладні заходи щодо їх нейтралізації, блокування, усунення тощо».

2. Частину 3 ст. 92 даного Кодексу доповнити реченням: «засуджені з психічними відхиленнями, які задокументовані у медичних матеріалах» та викласти її в новій редакції: «Ізольовано від інших засуджених, а також роздільно тримаються засуджені з психічними відхиленнями, які задокументовані у медичних матеріалах».

Та, попри все, без видозміни змісту державної політики у сфері виконання покарань і пробації України, а також законодавчих підходів і практики виконання – відбування кримінальних покарань, суттєво змінити процес кримінально-виконавчої діяльності об'єктивно неможливо, позаяк цілком очевидним є факт системного впливу на зазначену сферу суспільних відносин вказаних детермінант, включаючи й існуючі прогалини і колізії у кримінально-виконавчому законодавстві.

Література:

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 654-р. *Режим доступу:* <http://zakon.rada.gov.ua./laws/show/654-2017/print>.

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика: У 3 кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: *Теоретичні засади та історія української криминологічної науки.* 424 с.

3. Степанюк А. Х., Автухов К. А. Процесуальні аспекти доктрини кримінально-виконавчого права. Правова доктрина України: у 5 т. Харків: Право, 2013. Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан,

проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. С. 784-798.

4. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2010 році: інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2011. Кн. 1. 68 с.

5. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році: інформ. бюлетень. Київ: ДПтС України, 2014. Кн. 1. 56 с.

6. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році: інформ. бюлетень. Київ: Департамент ДКВС Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.

7. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01 листопада 1996 року № 9. *Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах* / упоряд. В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалова. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. С. 136-141.

ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Копотун І. М.

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
проректор з міжнародних зв'язків
Академії ГУСПОЛ*

*м. Куновице, Чеська Республіка,
професор кафедри кримінального права та судочинства
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені Академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Карманова Н. І.

*кандидат політичних наук,
викладач кафедри конституційного права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Проблеми запобігання злочинності у кримінально-виконавчих установах, у тому числі кримінально-правових конфліктів надзвичайного

характеру, викликають необхідність випереджального аналізу розвитку криміногенної ситуації в середовищі засуджених та вироблення науково обгрунтованих запобіжних заходів. Результатом випереджального аналізу є кримінологічний прогноз, який являє собою ймовірне судження про майбутній стан (рівень, структуру, динаміку) злочинності та її детермінанти, можливості профілактики й інші засоби впливу на злочинність у певний період часу [1, с. 155], засноване на дослідженні кількісних і якісних кримінологічних характеристик явищ і процесів, що змінюють криміногенні умови виконання та відбування покарання.

Процес кримінологічного прогнозування дає можливість передбачати зміну криміногенної ситуації на кінець конкретного періоду та визначити її тенденції в рамках часових відрізків, а також вплив нових факторів на структуру і динаміку криміногенних і кримінально-правових проявів у середовищі засуджених.

Метою кримінологічного прогнозування є розроблення заходів із запобігання криміногенній поведінці засуджених та вчиненню ними кримінально карних діянь.

Основною ланкою в реалізації кримінологічного прогнозу слід вважати виявлення та постановку на профілактичний облік засуджених, схильних до різних проявів протиправної поведінки, вчинення злочинів, розроблення і здійснення заходів індивідуально-профілактичного випереджального впливу з метою нейтралізації ризику вчинення рецидиву злочинів.

Важливість дослідження прогнозування надзвичайних подій кримінально-правового характеру у кримінально-виконавчих установах обумовлюється тим, що недоліки в організації кримінологічного прогнозування, спрямованого на профілактику криміногенних і кримінально-правових явищ і процесів серед засуджених виступають одним із факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінально-правового характеру.

У теорії управління під прогнозуванням розуміється частина системи управління, основним завданням якого є випереджальна орієнтація зміни стану об'єктів управління, середовища їх функціонування. Із кримінологічної точки зору прогнозування – це процес наукового передбачення майбутнього стану прогнозованого об'єкта на основі аналізу його минулого і нинішнього стану, систематичного отримання науково обгрунтованої інформації щодо перспективного періоду.

Інформація, що міститься у прогнозі дозволяє визначити і оцінити можливості використання в перспективі сил, засобів і методів, спрямованих на боротьбу зі злочинними проявами у кримінально-виконавчих установах [2, с. 11].

Таким чином, прогнозування являє собою процес визначення ближніх і більш віддалених проблем, які можуть виникнути для системи. Прогнозування має розглядатися як одна з основних функцій організації процесу виконання покарання, реалізація якої дозволяє передбачити можливі зміни в діяльності кримінально-виконавчої установи, в середовищі її функціонування, тобто отримувати інформацію випереджального характеру.

Під кримінологічним прогнозуванням у кримінально-виконавчих установах слід розуміти здійснюваний посадовими особами (начальник кримінально-виконавчої установи, його заступники, керівники структурних підрозділів, співробітники) на основі достовірної та повної інформації аналіз, у процесі якого виявляються фактори, закономірності, проблеми і робиться кримінологічний прогноз на найближчий або більш віддалений час про можливі тенденції криміногенних і кримінально-правових явищ і процесів, їх вплив на стан оперативної обстановки, діяльність структурних підрозділів.

Вироблення і прийняття оптимальних рішень, спрямованих на недопущення у кримінально-виконавчій установі ускладнень оперативної обстановки, на профілактику надзвичайних подій кримінально-правового характеру, припускають здійснення професійного прогнозування на науковій основі. Цьому сприяє глибокий аналіз наступної системи показників:

- зміни в динаміці і структурі злочинності в регіоні та державі, а також зміни у кримінально-правовій і соціально-демографічній характеристиці засуджених;
- стан злочинності серед засуджених, причини і умови, які сприяли вчиненню ними злочинів;
- відомості про порушення засудженими встановленого порядку відбування покарання;
- дані про осіб, які перебувають на профілактичному і оперативному обліках;
- тенденції проникнення до кримінально-виконавчої установи заборонених предметів, виробів і речовин, особливо грошей, спиртних напоїв, наркотиків;
- кадрове забезпечення структурних підрозділів установи, професійна підготовленість персоналу і результати його діяльності;
- ефективність оперативно-розшукової діяльності, соціально-виховної роботи із засудженими, організації режиму, праці засуджених, профілактики серед них злочинських традицій;
- стан матеріально-побутового та медико-санітарного забезпечення засуджених.

Література:

1. Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джужа та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Атіка, 2011. 720 с.
2. Копотун І. М. Запобігання надзвичайним подіям кримінального характеру в пенітенціарних установах Російської імперії. *Публічне право*. 2017. № 2 (10). С. 173–181.
3. Копотун І. М. Наукові засади визначення факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені короля Данила Галицького*. 2013. № 7. С. 229–236.
4. Копотун І.М. Загальна характеристика та види надзвичайних подій кримінального характеру в кримінально-виконавчих установах. *Збірник «Наше право»*. 2013. № 4. С. 109–114.

СТАТЕВІ ЗНОСИНИ З ОСОБОЮ, ЯКА НЕ ДОСЯГЛА ШІСТНАДЦЯТИРІЧНОГО ВІКУ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Куцір Н. С.

*студентка 3 курсу юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

На сьогоднішній час найбільша увага приділяється кримінальним правопорушенням проти статевої свободи і статевої недоторканості дітей, адже саме ці кримінальні правопорушення викликають найбільше обурення в громадськості, становлять підвищену суспільну небезпеку, порушують подальший нормальний фізичний і психічний розвиток потерпілих дітей.

Не можна прирівнювати дитину з дорослою людиною, як у фізичних, так і правових аспектах. Діти – це особлива соціально-демографічна група населення, яка має свої специфічні потреби, інтереси та права, але не володіє достатньою спроможністю відстоювати і захищати їх перед суспільством [1, с. 180].

Статева злочинність являє собою сукупність кримінальних правопорушень, спрямованих проти статевої свободи і статевої недоторканості особи, які вчиняються із застосуванням насильства або з використанням безпорадного стану особи та з метою задоволення сексуальної потреби природним чи неприродним способом.

Під статевою свободою слід розуміти право особи самостійно обирати собі партнера для сексуального спілкування, форму такого спілкування і не допускати у цій сфері будь-якого примусу. Доросла і психічно здорова людина сама визначає, з ким і в який спосіб вона задовольнятиме свої сексуальні потреби [2, с. 7].

Статева недоторканість полягає у забороні будь-якого неправомірного втручання у сферу статевого відносин малолітньої або неповнолітньої особи [3, с. 98].

Щодо статевих злочинів проти потерпілої особи, яка не досягла чотирнадцяти років труднощів не виникає, адже не залежно від добровільної згоди потерпілого, а також без врахування того, хто був ініціатором таких статевих стосунків, дії винного слід кваліфікувати за ч. 4 ст. 152 або ч. 4 ст. 153 КК України. Це пояснюється тим, що малолітня особа не володіє статевою свободою.

Більш дискусійним є питання про статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, тобто потерпілий досяг чотирнадцяти років, але ще не досяг шістнадцятирічного віку. Дане обговорення було викликане змінами, які були внесені до ст. 155 КК України Законом України від 14 березня 2018 р. № 2334-VIII.

Насамперед такі зносини мають добровільний характер, тобто здійснюються без застосування фізичного насильства, погрози його застосування й використання безпорадного стану потерпілої особи, хоча така добровільність прямо в диспозиції ст. 155 КК України не закріплена.

Згідно з попередньою редакцією ст. 155 КК потерпілою від злочину, передбаченого цією статтею, визнавалась особа жіночої або чоловічої статі, яка не досягла статевої зрілості. З одного боку, вжите в тексті КК поняття статево незрілого стану дозволяло врахувати стан індивідуального розвитку конкретного потерпілого, проте, з іншого, створювало небезпеку об'єктивного інкримінування, адже встановлення статевої зрілості шляхом проведення судово-медичної експертизи ускладнювало (щоб не сказати – унеможлиблювало) усвідомлення винуватою особою цієї ознаки потерпілого. Результати відповідного судово-медичного обстеження: особа не досягла статевої зрілості і не може здійснювати статеві акти; особа не досягла статевої зрілості, але може здійснювати статеві акти; особа досягла статевої зрілості повністю [2, с. 69].

Статева зрілість – це стан організму, що характеризується загальним фізичним розвитком та морфо функціональним станом статевих органів, який дає змогу людині без шкоди для здоров'я здійснювати статеві функції [4; с. 72].

Встановлення законодавцем саме шістнадцятирічного віку пояснюється тим, що такий вік особи є найменш суперечливим, адже за статистичними показниками початок сексуального життя у такому віці вже не шкодить фізичному, психічному та соціальному розвитку дитини. Проте, за час, коли ще проводили судово-медичну експертизу з метою з'ясування чи досягла потерпіла особа статевої зрілості, практика показувала дещо інші результати. Не часто, але траплялися випадки, коли ще і у сімнадцятирічному віці особа не досягала статевої зрілості. Також у більшості судово-медичних експертиз статева зрілість не підтверджується взагалі.

Невипадково, законодавець деяких країн, зокрема у КК Нігерії встановлює вікові обмеження щодо сексуальної згоди, і будь-які інтимні стосунки з людиною, яка не досягла вісімнадцятирічного віку (ст. 223) [5].

Аналогічний, що і в КК Нігерії, вік згоди на секс законодавець закріплює і в ст. 375 КК Індії. Так, за КК Індії однією із обставин, коли особа буде підлягати кримінальній відповідальності за зґвалтування є згода чи незгода потерпілої особи, яка не досягла вісімнадцятирічного віку [6].

Доцільно було б запозичити досвід таких країн як Нігерія та Індія, зокрема, у частині згоди на секс дітей які не досягли 18 віку. Це пояснюється тим, що досягнення статевої зрілості не означає одночасну психологічну готовність до сексуальних відносин чи здатність повністю усвідомлювати свої дії і їхні наслідки.

Вважається, що сексуальна спрямованість психіки підлітка є небажаною: раннє статеве життя, штучно стимулюючи статеву потребу, не лише загострює ризик настання відповідних захворювань (у т. ч. венеричних) і абортів, а й перешкоджає нормальному дозріванню психосексуальної індивідуальності, відволікає увагу від досягнення соціально важливих цілей (отримання освіти, вибір професії тощо), породжує психологічні проблеми – робить підлітків цинічними, безсоромними, не здатними розуміти глибокі почуття, що може негативним чином вплинути на майбутнє сімейне життя підростаючого покоління [2, с. 68].

Передчасний початок статевого життя завдає дитині значної фізичної шкоди, оскільки її організм ще не підготовлений до статевих зносин, до такого навантаження і тих наслідків, які з цього випливають.

У результаті проведеного дослідження, варто зазначити, що природні та неприродні статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинені повнолітньою особою, – мали би рахуватися зґвалтуванням, а все решта, – сексуальне насильство. Адже

Сімейний кодекс України встановлюючи шлюбний вік 18 років, офіційно дає «дозвіл» на сексуальні стосунки.

ст. 18 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, ратифікована Україною 20 червня 2012 року ставить вимогу до визначення кожною Стороною віку, до досягнення якого забороняється займатися діяльністю сексуального характеру з дитиною. Аналіз кримінального законодавства щодо сексуальних зносин з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, дає підстави для висновку про необхідність подальших вдосконалення норм Кримінального кодексу України.

Література:

1. Бандурка І. О. Об'єкт посягання в злочинах проти прав та свобод дитини. Публічне право. № 3 (19). 2015. С. 180-185.

2. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практичний poradnik. Северодонецьк: ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка: 2018. 92 с.

3. Воскресенська І. В. Об'єкт злочину при примушуванні до вступу у статевий зв'язок. Право. № 3. 2015. С. 96-102.

4. Герасименко О. І. Словник-довідник термінів судової медицини. Київ. 2002. 482 с.

5. Criminal Code Act. Chapter 77. Laws of the Federation of Nigeria 1990. URL: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ng/ng025en.pdf>.

6. The Indian penal code. URL: <http://legislative.gov.in/sites/default/files/A1860-45.pdf>.

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСУДЖЕНИМИ ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ ДЛЯ ВЧИНЕННЯ НОВИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ COVID-19

Махніцька К. Г.

*аспірант кафедри кримінального права і правосуддя
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

У цілому, якщо узагальнити дані про об'єкти посягань та жертви кримінальних правопорушень, що вчиняються у місцях позбавлення волі в умовах «пандемії» та були пов'язані з використанням

правопорушниками заборонених предметів (спиртних напоїв, наркотичних засобів, саморобних колюче-ріжучих предметів тощо), то «кримінологічний портрет» цих суспільно небезпечних діянь має наступний вигляд:

1. У середньому у місцях позбавлення волі упродовж 2018, 2019, 2020 років реєструється від 300 до більш як 400 злочинів, що вчиняються засудженими.

2. Динаміка пенітенціарної злочинності щорічно має коливальний характер, але у бік збільшення у розрахунку на 1 тис. засуджених.

3. Кримінально-правова структура даного виду злочинності характеризується відносною стабільністю, а саме – її можна розподілити на три групи:

а) кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок виконання покарання у виді позбавлення волі (втеча з місць позбавлення волі; злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань; дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань; інші) – майже 70 % у структурі пенітенціарної злочинності. При цьому, в ході їх вчинення засуджені застосовують різноманітні заборонені предмети.

б) кримінальні правопорушення, що пов'язані із незаконним отриманням, виготовленням та вживанням наркотичних засобів, спиртних напоїв та інших заборонених речовин і предметів (більше 20% у структурі пенітенціарної злочинності).

в) інші кримінальні правопорушення (вбивства, нанесення тілесних ушкоджень, крадіжки, інші) (майже 9 % у структурі пенітенціарної злочинності), які також мали пряме відношення до використання при цьому заборонених предметів, речовин і засобів.

Даний стан пенітенціарної злочинності майже не змінився за останні роки, та також як і до «епідемії» та склався у зв'язку із його обумовленістю декількома суттєвими обставинами, а саме:

а) у значній частині УВП та слідчих ізоляторах (СІЗО) України (Львівській виправній колонії №48; Київському СІЗО; Вінницькій виправній колонії №1; інших) засудженими негативної спрямованості чинився тиск на загальну масу осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі, та на адміністрацію зазначених УВП і СІЗО; здійснювались побори із засуджених (так званий «общаки») та призначались «смотрящі» [2]. Більш того, вказана категорія засуджених фактично «керувала» і перешкоджала адміністрації УВП і СІЗО у наведенні належного правопорядку та здійсненні передбачених кримінально-виконавчим законодавством України функцій [1, с. 12]. При цьому головним завданням злочинних авторитетів у місцях позбавлення волі було забезпечення засуджених наркотичними засобами, спиртними

напоями, грошима та іншими забороненими предметами, які виконують у СІЗО та УВП своєрідну функцію предмета купівлі-продажу, а також активізації (обумовлення) протиправної поведінки, спрямованої на послаблення вимог режиму виконання – відбування покарання у виді позбавлення волі (ст. 102 КВК);

б) наявність у засуджених, позбавлених волі, великої кількості заборонених предметів, речовин і засобів. Як приклад, тільки у СІЗО України у 2016 році у цих осіб було вилучено більше 12 тис. грн. (2015 р. – 9,5 тис.); 7,5 тис. літрів спиртних напоїв (2015 р. – 8110 л); 20 тис. 968 грамів наркотичних засобів (2015 р. – 57 тис. 230 г); ін. [1, с. 19]. При цьому в більшості випадків канали поступлення до ув'язненого під варту та засуджених в СІЗО виявлені не були [1, с. 20]. У свою чергу, по УВП цей показник склав 12 % [1, с. 18].

Таким чином. Проведений аналіз свідчить про те, що наявність у засуджених, які тримаються у місцях позбавлення волі, заборонених предметів, речовин і засобів свідчить про їх високий рівень суспільної небезпеки як умови, що сприяє вчиненню цими особами повторних кримінальних правопорушень у ході відбування даного кримінального покарання, та, у контексті реформ, які проводяться у сфері виконання покарань відповідно до Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України у вересні 2017 року, [3]), об'єктивно потребує удосконалення на всіх рівнях (нормативно-правовому, організаційному, управлінському, т. ін.), змісту запобіжної діяльності всіх суб'єктів профілактики злочинів.

Література:

1. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році : *інформаційний бюлетень*. Київ: Департамент ДКВС Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.
2. Боровик А. В., Колб О. Г. Тлумачений словник пенітенціарної лексики. Рівне: МЕРУ, 2018. 344 с.
3. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2017 року. *Урядовий кур'єр*. 22.09.2017 р. № 178.

**ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ КАРАНТИНУ ТА ПОШИРЕННЯ
РОСТУ ЗЛОЧИННОСТІ, СПРИЧИНЕНОЇ
РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ COVID-19**

Микулець В. Ю.

*кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук України,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука*

м. Рівне, Україна

Павелків С. Р.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука*

м. Рівне, Україна

Уже не перший місяць в Україні спостерігається ріст захворюваності населення на COVID-19. Вказана інфекційна хвороба розповсюджується надзвичайно швидко і реальної вакцини на даний час вченими епідеміологами на даний час не знайдено. Реальним шансом вберегтись від небезпечної хвороби на даний час є дотримання встановлених епідеміологічних обмежень та перебування у режимі самоізоляції.

Водночас більшістю населення, з незрозумілих причин, ігноруються зазначені вимоги, що призводить до росту захворюваності та введення нових обмежень, попри те, що законодавцем встановлено кримінальну відповідальність за порушення санітарного законодавства.

Так, частиною 1 статті 325 КК України передбачена кримінальна відповідальність у виді штрафу в розмірі до 1700 грн. або арешту на строк до 6 місяців або обмеження волі на строк до 3 років за порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням, а також масовим інфекційним захворюванням і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань [1].

Частиною 2 вказаної статті передбачено кримінальну відповідальність у виді позбавлення волі на строк від 5 до 8 років за зазначені вище дії, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки [1].

Також, за частиною 1 статті 137 КК України, у разі невиконання або неналежного виконання професійних чи службових обов'язків щодо

охорони життя чи здоров'я неповнолітніх внаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого, до винної особи застосовується покарання у виді штрафу від 1700 грн. до 5100 грн. або обмеження волі на строк до 3 років або позбавлення волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого [1].

Обмеження волі на строк від 3 до 5 років або позбавлення волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого за частиною 2 статті 137 КК України застосовується до осіб за вказані вище діяння, якщо вони спричинили смерть неповнолітнього або інші тяжкі наслідки [1].

Іншими статтями КК України не передбачено кримінальну відповідальність за порушення санітарних норм, водночас, у зв'язку з поширенням злочинності, спричиненої розповсюдженням COVID-19 у різних сферах життя громадян України можна виділити і інші кримінальні правопорушення, кількість яких зросла в Україні під час «епідемії».

Зокрема, відбувся ріст шахрайств та обманів, першочергово зумовлених реалізацією у тому числі через мережу «Інтернет» медичних засобів (ліків від COVID-19, масок, респіраторів, дезінфекційних засобів), продуктів харчування, індивідуальних речей (кримінальне правопорушення, передбачене ст.190 КК України).

Збільшилась кількість домашніх насильств (фізичне, психологічне, сексуальне), вбивств, нанесення тяжких тілесних ушкоджень на побутовому рівні (кримінальні правопорушення, передбачені статтями 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126-1, 128, 152, 153, 154 та ін. Кримінального кодексу України).

Стали поширеними випадки кіберзлочинів, що зумовлено шахрайством у виді дзвінків та смс-розсилок про фінансові компенсації державою витрачених на лікування коштів або інших виплат, які мають на меті поширення паніки серед населення.

Відбулось збільшення випадків кіберзлочинів, крадіжок, мародерства й вандалізму через недостатню охорону приміщень магазинів та кафе у зв'язку з обмеженням часу їх роботи або їх закриттям (кримінальні правопорушення, передбачені статтями 185, 186 КК України).

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 31.10.2020).

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ

Мошняга Л. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
Центральноукраїнського інституту
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Кропивницький, Україна*

Присяч Н. Д.

*старший викладач кафедри правознавства
Центральноукраїнського інституту
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Кропивницький, Україна*

Дідюк І. Л.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
Центральноукраїнського інституту
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Кропивницький, Україна*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Протидія корупційній злочинності потребує вивчення умов, в яких формується і реалізовується антикорупційна стратегія в Україні в сучасний період, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно-значущих проблем застосування конкретних механізмів такої протидії. Основні антикорупційні доктрини, прийняті в Україні в сучасний період, не дають однозначної відповіді на питання, яким чином мінімізувати корупційну злочинність у державі. Тож ключовим у виробленні стратегічних підходів до протидії корупції є встановлення кола суб'єктів, які повинні відігравати провідну роль у цьому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Законодавча база протидії корупційній злочинності почала формуватися тільки на початку 90-х років минулого століття, що й обумовило її дослідження в сучасний період. Вирішенню різних аспектів проблем корупційної злочинності та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства, зокрема кримінального, присвячено праці вчених у галузі кримінології та кримінального права.

Вклад основного матеріалу

Аналіз законодавства України в сфері протидії корупційній злочинності свідчить, що за період існування незалежної України на

державному рівні приймалися відповідні закони, видавались укази, розпорядження, розроблялись і затверджувались концепції та програми боротьби з корупційною злочинністю. Однак масштаби корупції в Україні залишалися досить значними. Законодавчий процес у сфері протидії злочинності і корупції часто виглядав занадто повільним, непослідовним і заполітизованим.

Відповідно до змін, внесених до Кримінального кодексу України пунктом 2 розділу II «Прикінцевих положень» Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», нині діють норми, якими посилено кримінальну відповідальність за вчинення корупційних злочинів. Крім того, КК України доповнено приміткою до ст. 45, у якій визначено поняття «корупційний злочин».

Запропоновано також нову редакцію ст. 359 КК України, чинне формулювання якої, як свідчить її аналіз, звужує можливості приватної ініціативи для реальної протидії корупціонерам. Також запропоновано відповідне коригування ст. 87 КПК України, щоб наділити приватних осіб можливостями, подібними до тих, які мають компетентні органи, що провадять досудове розслідування і збирають доказову базу, відповідно до повноважень, наданих їм КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема одержують аудіовізуальні докази, з використанням спеціальних технічних засобів [1; 3; 4].

Аналізуючи також чинне кримінальне законодавство, не можливо не зупинитися на такому аспекті, як включення примітки, яка містить перелік корупційних злочинів, до ст. 45 КК України. Подальші дослідження привели до висновку, що виокремлення такого виду злочинів, як корупційні, для використання на практиці та в кримінально-правовій науці є не стільки недоцільним, скільки практично неможливим. Звичайно, ці злочини схожі з точки зору їх правових особливостей, сутності, спільності ознак злочинних корупційних діянь і мають такі спільні ознаки, як суб'єкти злочину, сфери вчинення, об'єктивна і суб'єктивна сторона складу злочину. Проте з цього приводу перше, на що потрібно звернути увагу, те, що розділи Особливої частини КК сформовані за ознаками основного безпосереднього об'єкта певних злочинів, а цей елемент корупційних злочинів не завжди збігається. Отже, до окремого розділу Особливої частини КК можна включати лише корупційні злочини, які посягають на однаковий основний безпосередній об'єкт – порядок суспільних відносин у частині забезпечення авторитету державних органів влади. А такі злочини у вітчизняному кримінальному законодавстві вже об'єднані в розділ XVII КК України. Але існує і ряд інших злочинів, які можуть мати корупційну спрямованість, але інший основний безпосередній об'єкт посягання (наприклад, у ст. 139 КК України

«Ненадання допомоги хворому медичним працівником», таким об'єктом є порядок суспільних відносин у частині забезпечення охорони життя і здоров'я людини. Проте, у випадку вчинення цього злочину з метою отримання неправомірної вигоди додатковим об'єктом може бути авторитет органів державної влади, а сам злочин матиме корупційний характер). Потрібно також врахувати те, що корупційні злочини можуть вчинюватися, окрім спеціальних суб'єктів, також особами, які наділені ознаками лише загального суб'єкта злочину. Таким чином, особливістю корупційних злочинів є те, що, незважаючи на низку спільних ознак, вони можуть бути складовими й інших видів злочинів. Так, вони можуть належати до злочинів проти основ національної безпеки України, власності, виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, проти правосуддя, у сфері господарської діяльності, службової діяльності, військових злочинів. З цих причин, частина цих злочинів може бути визнана безумовно корупційними, а частина – лише за наявності певних умов їх вчинення. Так, безумовно, корупційними є злочини, всі ознаки яких вказують на їх корупційний характер і визначені в законі чи випливають з його змісту [6]. Так, відповідно до чинного КК України до таких корупційних злочинів можуть бути віднесені: статті 364, 364-1, 365 та багато інших (статті 365-2, 366, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370, 191, 344, 354, 191, 351, 356, 358, 372, 375, 376, 381-1, 388, 422).

Висновки. Враховуючи зазначене вище, виключається можливість об'єднати всі корупційні злочини в одному розділі Особливої частини КК України. На підтвердження цієї думки можна навести як приклад зарубіжний досвід виокремлення корупційних злочинів в зарубіжних кримінальних кодексах. Частина з досліджених зарубіжних кримінальних кодексів містить окремі розділи, до яких включено норми, що визначають покарання за корупційні злочини. Так, Закон про кримінальне право Ізраїлю містить главу «хей» «Злочини в сфері хабарництва», яка включає норми, що передбачають відповідальність за отримання хабара, отримання хабара через посередника, пропозицію хабара, вимагання хабара. Глава 6 «Хабарництво і торгівля впливом» КК Аргентини передбачає такі злочини, як давання хабара, отримання хабара, отримання хабара через посередника, допущення себе підкупити. У главі 5 «Про хабарництво» КК Іспанії передбачено відповідальність за отримання хабара, отримання хабара через посередника, вимагання хабара. До КК Китайської Народної Республіки включено главу 8 «Корупція і хабарництво», яка містить норми, що передбачають відповідальність за такі корупційні злочини, як давання хабара, хабарництво на виборах і окремо за корупцію. Глава 3 «Хабарництво» КК Туреччини передбачає відповідальність за давання

хабара, посередництво у хабарництві, пропозицію хабара. У КК Швейцарії міститься розділ 19 «Хабарництво», згідно з нормами якого відповідальність передбачена за давання хабара, допущення себе підкупити та вимагання хабара. Норми глави 25 «Злочини, що полягають у хабарництві» КК Японії встановлюють кримінальну відповідальність за посередництво у хабарництві. Крім того, КК Австралії взагалі містить три розділи, які включають у себе норми, що встановлюють відповідальність за злочини у сфері хабарництва (розділ 70 «Хабарництво іноземних публічних посадових осіб», розділ 141 «Хабарництво», розділ 142 «Злочини, пов'язані з хабарництвом»); також і КК Франції містить декілька розділів, статті яких встановлюють покарання за корупційні діяння («Про пасивну корупцію і торгівлю впливом, вчинених особами, що займають публічну посаду», «Про активну корупцію і торгівлю впливом, вчинені приватними особами», «Про пасивну корупцію», «Про активну корупцію»), а також розділ, що окремо встановлює покарання для юридичних осіб [6].

Як правило, до цих розділів вказаних зарубіжних кримінальних кодексів включено такі норми, які передбачають відповідальність за отримання хабара, давання хабара, посередництво в хабарництві, в деяких з них – пропозиція хабара тощо. Потрібно також зазначити, що деякі зарубіжні кримінальні кодекси не містять структурних частин, до яких було б включено норми, що передбачають відповідальність за корупційні злочини, але все-таки окремі статті цих кодексів передбачають притягнення до кримінальної відповідальності: КК Австрії – за хабарництво на виборах, КК Бельгії – за давання хабара, пропозицію хабара, отримання хабара через посередника, вимагання хабара; КК Республіки Корея – за отримання хабара, посередництво при отриманні хабара, допущення себе підкупити та пропозицію хабара; КК ФРН – за отримання хабара. Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду свідчить, що окремі розділи кримінальних кодексів містять норми, що передбачають кримінальну відповідальність лише за найтипівіші безумовно корупційні злочини.

Література:

1. Андрушко П. П. Реформа українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України / Андрушко П. П. – К. : Атіка, 2012. – 332 с.
2. Анохіна Л. С. Кримінологічні дослідження детермінанти хабарництва / Л. С. Анохіна // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2007. – Т. 20 (59). – № 1. – С. 73–78.

3. Бочарников И. В. Зарубежный опыт противодействия коррупции [Электронный ресурс] / И. В. Бочарников. – Режим доступа : www.budgetrf.ru/Publications/

4. Бусол О. Ю. Національні антикорупційні стратегії та участь громадськості в протидії корупції в країнах Центральної та Східної Європи / О. Ю. Бусол // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. –Серія «Юриспруденція». – 2014. – № 6/3. – Т. 1. – С. 60–63.

5. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К. : Знання, КОО, 1998. – 179 с.

6. Кваша О. О. Корупція та організована злочинність: обґрунтування взаємозв'язку / О. О. Кваша // Правова держава : Щорічник наукових праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. – Вип. 21. – С. 335–342.

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРПОЛУ В УКРАЇНІ

Мудряк Т. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Коломієць П. В.

*здобувач магістратури
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Київська область, Україна*

Соціально-політичний статус України, а також її прагнення до досягнення європейських та світових стандартів у розбудові правової держави неможливе без удосконалення національного законодавства, приведення його до міжнародних стандартів, зокрема, в частині діяльності правоохоронних органів.

Слід наголосити, що з розвитком суспільства та інформаційних технологій, зростає кількість злочинів, а також їх «якість». Тому державам та їхнім органам боротьби зі злочинністю потрібно покращувати свою діяльність, щоб боротися зі злочинами, а й мати змогу попереджати вчинення нових. Оскільки злочини вчиняються не лише всередині держав їхніми громадянами, а й за межами, важливим є функціонування органу, який буде діяти спільно на території окремих

країн. Таким органом є Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол. В Україні діє її відокремлений підрозділ – Національне Центральне Бюро Інтерполу в Україні.

В рамках даної теми варто зазначити, що над питаннями адміністративного статусу правоохоронних органів і, зокрема, Інтерполу в Україні працювало і працює багато вчених, серед яких: Бабич В.А., Бандурка О.М., Бельсон Я.М., Біленчук П.Д., Блищенко І.П., Бородін С.В., Волженкіна В.М., Виноградова О.І., Галенська Л.Н., Говійко Є.А., Зімін В.П., Ігнатенко Г.В., Карпець І.І., Карпов О.Н., Корнієнко М.О., Кудрявцев В.Н., Кузьмічов В.С., Культенко О.В., Леженіна О.І., Ляхов Є.Г., Меркушин В.В., Овчинський В.С., Панов В.П., Прокопенко Г.І., Пунь С.Т., Родіонов К.С., Самарін В.І., Смелік В.Б., Табалдієва В.Ш., Тимченко Л.Д. та інші [1, с. 191].

Відмітимо, що всупереч поширеній в суспільстві думці, Інтерпол не є окремим наддержавним поліцейським органом, який самостійно займається розслідуваннями найбільш небезпечних міжнародних злочинів, маючи в своєму штаті «армію» власних слідчих та спецназу. Тобто, співробітники Інтерполу не займаються, власне, слідчою та оперативною роботою в пошуках злочинців по всьому світі. По суті, головною функцією Інтерполу є створення та підтримка різноманітних баз даних, якими можуть користуватись правоохоронні органи країна-членів організації. Наприклад, це є бази даних фальшивомонетників, викрадених авто, викрадених витворів мистецтва і т.д. [2].

Ще однією проблемою діяльності Укрбюро Інтерполу, на думку О.В. Культенко є те, що Кримінальний процесуальний кодекс України не регулює відносини, які складаються в процесі виконання зобов'язань за міжнародними договорами про співпрацю та надання правової допомоги [3, с. 73]. Порядок відносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання України з відповідними установами іноземних держав регламентований єдиною статтею 31 Кримінально-процесуального кодексу [4], якою встановлено, що цей порядок, а також порядок виконання взаємних доручень визначається законодавством України і міжнародними договорами України.

Узагальнення практики професійної діяльності працівників Укрбюро Інтерполу характеризується різноплановістю в межах застосування владних повноважень та реалізації міжнародного співробітництва. Функції співробітників даного органу, які здійснюють міжнародний розшук в комплексі кримінально-процесуальних, оперативно-розшукових та адміністративно-перевірочних заходів, спільно з компетентними органами держави-ініціатора розшуку належать до суб'єктів міжнародного права. Відтак, закономірним є потреба у відповідних корективах до нормативних документів у

визначенні статусу співробітників підрозділів УкрБюро Інтерполу, що виконують оперативно-розшукові функції [5, с. 87–88].

Зазначимо, що зростаючі транснаціональні зв'язки злочинних угруповань різних країн потребують найбільш плідної міжнародної співпраці правоохоронних органів. Діяльність УкрБюро Інтерполу важлива для України не лише з точки зору теперішнього часу, але і з точки зору перспектив розвитку. Якість роботи Бюро – один із найважливіших факторів міжнародного авторитету органів внутрішніх справ України [5, с. 88].

Отже, на основі вищезазначеного, можна зробити висновок щодо необхідності подальших наукових розробок в частині удосконалення нормативно-правової бази та механізму ефективної діяльності УкрБюро Інтерполу з метою протидії злочинності як всередині держави, так і на міжнародній арені.

Література:

1. Паніотов Є.К. Правовий статус Національного Центрального Бюро Інтерполу в структурі Національної поліції України. Адміністративне право і процес. 2018. № 6. С. 191 – 195.
2. Інтерпол: як працює Міжнародна організація кримінальної поліції? Українське право: веб-сайт. URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/interpol-yak-pratsyuye-mizhnarodna-organizatsiya-kryminalnoyi-polit-siyi (дата звернення 15.11.2020).
3. Культенко О.В. Інтерпол. Еволюція структури та діяльності: монографія. Кіровоград: ПВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2013. – 176 с.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Т. Маляренка, В. Г. Гончаренка. Київ: Юрисконсульт, КНТ, 2008. – 896 с.
5. Чуб І.М. Українське Бюро Інтерполу як інституція протидії транснаціональній злочинності: правовий аспект. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2016. № 5. С. 85–88.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВИЗНАННЯ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ – ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Риженко І. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Почтар С. Г.

*студентка 2 курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Враховуючи складний характер розвитку корупційних процесів, для боротьби з ними необхідна узгоджена і злагоджена діяльність усіх державних інститутів. Більш того, боротьба з проявами корупції має проводитися в усіх напрямках: від удосконалення законодавства і діяльності правоохоронної і судової систем до створення чіткої і єдиної негативної соціально-громадської позиції по відношенню до корупції серед громадян.

Зарахування боротьби з корупцією до числа пріоритетних завдань розвитку нашої держави пояснюється не тільки постійним впровадженням нових заходів з підвищення ефективності протидії цьому негативному явищу, прийняттям нових нормативно-правових документів, що регламентують діяльність у зазначеній сфері, а також внесенням численних поправок у вже існуюче законодавство. Однак крім перерахованих заходів, які здійснюються в Україні по протистоянню корупції, для комплексного та всебічного підходу до вирішення даної проблеми необхідно враховувати безумовно, досвід зарубіжних країн.

Багатьма юристами України неодноразово зверталась увага на необхідність розширення переліку корупційних кримінальних правопорушень, визначених у Примітці до ст. 45 КК України.

Так, відповідно до вказаної Примітки, корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до Кримінального кодексу України вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу.

Багатьма вченими обґрунтовано і запропоновано розширити вказаний перелік ст. 209 КК України, включивши її до Примітки, як корупційне кримінальне правопорушення, за умови вчинення його шляхом зловживання службовим становищем [1 с. 224].

Відповідно до ст. 209 КК України, відповідальність за вказаною статтею настає за вчинення фінансових операцій та інших угод з грошовими коштами та іншим майном, здобутих завідомо злочинним шляхом, а також використання зазначених коштів та іншого майна для здійснення підприємницької або іншої господарської діяльності, а також створення організованих груп в Україні чи за її межами для легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих завідомо злочинним шляхом [4].

Висновок про необхідність включення зазначеної норми до переліку корупційних злочинів отримано на підставі аналізу ратифікованих Україною Конвенцій та прагнення до запровадження міжнародних стандартів у національне законодавство.

А саме: Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією 1999 року [2] у ст. 13 «Відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією» та Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року [3] у ст. 23 «Відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом» відносить національну норму передбачену ст. 209 КК України до корупційних злочинів.

Чому й досі вітчизняний законодавець обходить у переліку корупційних злочинів у примітці ст. 45 КК України саме цю статтю нам невідомо.

Література:

1. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за корупційні злочини: монографія. Луцьк: СПД Гадяк Ж.В., друкарня «Волиньполіграф», 2017. 248 с.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жов. 2003 р., ратифікованої Законом № 251-V (251-16) від 18.10.2006 р., ВВР, 2006, № 50, ст.496. [Електронний ресурс]. Режим доступу: // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16_ (дата звернення 26.11.2020).

3. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 27 січ. 1999 р., ратифікована із заявою Законом № 252-V (252-16) від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст. 497. [Електронний ресурс]. Режим доступу: // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101_ (дата звернення 26.11.2020).

4. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 26.11.2020).

СЕКСУАЛЬНЕ І ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО ТЕРОРИСТИЧНИХ ГРУП: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД

Романцова С. В.

*кандидатка юридичних наук, старша викладачка
кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

У дослідженні The Global Protection Cluster (мережі агентств ООН, громадських та міжнародних організацій, що працюють над захистом внутрішньо переміщених осіб та інших груп населення, постраждалих від конфлікту та стихійних лих) гендерне насильство розуміється як термін, який використовується для опису будь-якого шкідливого впливу, яке чиниться проти волі людини, і заснованого на соціально обумовлених відмінностях між чоловіками і жінками. Хоча чоловіки та хлопці можуть бути жертвами деяких видів гендерного насильства, гендернообумовлене насильство зазвичай спрямоване на жінок та дівчат[1].

Якщо звернутися до позицій авторитетних міжнародних організацій, то визначення цього поняття матиме нейтральний характер за статевою ознакою. Так, представництвом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців під сексуальним і гендерним насильством розуміється будь-яка дія, що здійснюється проти волі людини, заснована на гендерних нормах і нерівних владних відносинах. Воно включає в себе загрози застосування насильства і примус та може бути фізичним, емоційним, психологічним або сексуальним за своєю природою і виявлятися навіть у формі відмови в доступі до ресурсів або послуг [2, с. 16]. Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі (БПДПЛ ОБСЄ) зазначає, що сексуальне та гендерне насильство – це крайня форма дискримінації і серйозне порушення прав людини, яке може негативно вплинути на численні права людини, включаючи право на життя, свободу та особисту недоторканність, а також право на свободу від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання [3, с. 34].

Діяльність терористичних груп нерозривно пов'язана з сексуальним та гендерним насильством. Основними формами сексуального і гендерного насильства: звалтування, інші види сексуальних посягань щодо жінок, дівчат, чоловіків та хлопчиків, примусові шлюби, сексуальне рабство, примусова вагітність, примусові аборти. Жінки стають жертвами вбивств з гендерних мотивів, насильства за те що

вони не виконують дискримінаційні гендерні ролі, використовуються як живий щит.

Визначають основні фактори, які сприяють сексуальному і гендерному насильству:

Економічні фактори. Застосування сексуального та гендерного насильства являє собою один з головних елементів «політичної економії тероризму». Таке насильство використовується для отримання доходів за рахунок торгівлі жінками і дівчатками та отримання за них викупу, використання жінок і дівчат в якості сексуальних рабниць і для примусової проституції, також як «подарунок» бойовикам в якості компенсації.

Стимули для вербування. Обіцянка отримати дружину або сексуальних рабниць використовується при вербуванні у терористичні групи [4, с. 2].

Ідеологічні чинники. Сексуальне рабство тісно пов'язане з ідеологією ІГІЛ. Примусова вагітність жінок в примусових шлюбах використовується для закріплення екстремістської ідеології у майбутніх поколіннях, також для витіснення деяких меншин і їх фізичного знищення, в тому числі шляхом зменшення народжуваності. Перед примусовим шлюбом жінок змушують поміняти релігію, з тим щоб поширити ідеологію групи.

Стратегічні фактори. Поряд з ідеологічними чинниками терористичні групи використовують погрози вчинити і здійснюють сексуальне і гендерне насильство, для того щоб розширити свій територіальний контроль і зайняти стратегічно важливі території [5].

Сексуальне та гендерне насильство глибоко укорінилося в гендерних нормах і стереотипах терористичних груп, а також в їх концепції розподілу гендерних ролей. Воно є проявом системної дискримінації жінок, а також нерівноправності у владних відносинах між жінками і чоловіками, відображеного у суспільному та приватному житті та нерозривно пов'язане із стратегічними цілями терористичних груп.

Водночас, на території непідконтрольній Україні, сексуальне і гендерне насильство не використовується у стратегічних цілях. Переважно сексуальне насильство використовується як метод катувань або жорстокого поводження у контексті тримання під вартою, на блок постах, як наслідок присутності військових у районах з цивільним населенням, та під час позбавлення волі пов'язаного зі збройним конфліктом у східній Україні, а також в Автономній Республіці Крим. Найбільш поширеними формами сексуального насильства, які застосовуються в таких ситуаціях, є побиття та ураження струмом в області статевих органів, погрози звалтуванням, примусове оголення та звалтування. Жертвами однаково ставали і чоловіки, і жінки,

позбавлені волі за обвинуваченнями, пов'язаними з конфліктом, а в окремих випадках – також їхні родичі. Мета насильства – покарати чи принизити, змусити визнати свою вину, відмовитися від свого майна або виконати інші дії, яких вимагали злочинці, як чітку умову звільнення і безпеки таких осіб. Підстави затримання та характеристика жертв відрізняються в залежності від того, чи такі випадки мали місце на території, яка перебуває під контролем Уряду чи озброєних груп [6].

Факторами, які підвищують ймовірність сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, особливо в поєднанні з безкарністю, колапсом законності і правопорядку, відсутністю чітких наказів та інструкцій, що забороняють сексуальне насильство, а також недостатньо ефективними механізмами оскарження і повідомлення про випадки насильства. Особливо вразливими в таких обставинах є жінки.

Сексуальне насильство часто вчиняється не як окремий акт, а у зв'язку з іншими порушеннями, такими як незаконні вбивства, тримання жертв під вартою без зв'язку із зовнішнім світом та руйнуванням чи розграбуванням їхнього майна. Недосконалість нормативно-правової бази дає підстави співробітникам правоохоронних органів реєструвати акти сексуального насильства як інші кримінальні правопорушення, такі як катування або заподіяння тілесних ушкоджень. Відтак, пред'явлені обвинувачення, не часто відображають усю тяжкість їхніх дій або характер злочинів чи їхній вплив на жертв.

Жінки і дівчата в більшій мірі страждають від сексуального та гендерного насильства, що вчиняється терористичними групами але вони не завжди основна ціль, жертвами сексуального і гендерного насильства стають чоловіки і хлопці, а також окремі особи осіб на підставі гендерної ідентичності і сексуальної орієнтації.

Література:

1. Гендерне насильство. URL: <https://www.globalprotectioncluster.org/themes/gender-based-violence>

2. Методические рекомендации, касающиеся применения различных форм возмещения ущерба в соответствии с потребностями лиц, пострадавших от сексуального и гендерного насилия, см. в «Guidance note of the Secretary-General on reparations for conflict-related sexual violence», pp. 15–20.

3. Jayne Huckerby, «Gender, counter-terrorism and international law» в: Research Handbook on International Law and Terrorism, Ben Saul, ed. (Cheltenham, United Kingdom, Edward Elgar Publishing Limited, 2014), p. 165.

4. Nelly Lahoud, Empowerment or Subjugation: A Gendered Analysis of ISIL Messaging (UN-Women, 2018), p. 3

5. Гендерные аспекты мер борьбы с терроризмом в рамках уголовного правосудия. URL: https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/GENDER/19-01530_R_ebook.pdf

6. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV-UA.pdf>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Смолярчук Ю. А.

магістрант

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Одним з об'єктів, які найретельнішим чином охороняються у сучасній державі є інформація. Особливою значимістю володіє державна таємниця.

Актуальність проблеми, насамперед полягає у тому, що інститут державної таємниці є досить давньою системою правового регулювання, яка існує в багатьох державах, який не втрачає своєї актуальності навіть в період глобалізації, сучасних заходів довіри між державами і побудови демократичного інформаційного суспільства. Державна таємниця – це один з неодмінних елементів суверенітету сучасної розвиненої держави, який буде зберігати свою значущість в самій тривалій перспективі.

Державна таємниця – це захищені державою відомості в області її військової, зовнішньополітичної, економічної, розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової діяльності, поширення яких може завдати шкоди безпеці України. Носіями відомостей, що становлять державну таємницю, є матеріальні об'єкти, в тому числі фізичні поля, в яких відомості, що становлять державну таємницю, знаходять своє відображення у вигляді символів, образів, сигналів, технічних рішень і процесів.

Наявність державної таємниці закономірно передбачає, що існує і система її захисту.

Питання кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на відносини у сфері охорони державної таємниці або конфіденційної інформації склали коло наукових інтересів таких вчених, як П. Андрушко, М. Бажанова, Р. Білокінь, Т. Вислоцької, Л. Дадерко,

Д. Кальянова, Л. Кривоченко, М. Коржанського, І. Касперського, П. Матишевського, М. Михайлуци, О. Семенюк, В. Сергійчука, В. Сухоноса, О. Шабалистої, О. Шамсутдінова та інших. Однак кримінальна відповідальність за розголошення державної таємниці потребує додаткового дослідження.

За словами Л. Дадерко, державна таємниця детермінується як вид таємної інформації, що включає інформацію у галузі оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та яка визнана у порядку, встановленому Законом України «Про державну таємницю», і підлягає охороні державою [1, с. 82].

Безпосередній об'єкт злочинів у сфері охорони державної таємниці, якому завдається шкода, – це умови безпечного існування людини, суспільства та держави.

Інформація, яка може бути кваліфікована як державна таємниця, визначається у відповідності до Закону України «Про державну таємницю» і представлена у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю України (ЗВДТ), що затверджується наказом Служби безпеки України від 12 серпня 2005 року № 440. Згаданий Звід є єдиною формою реєстрації цих відомостей в Україні. З моменту опублікування ЗВДТ держава забезпечує захист і правову охорону відомостей, які зареєстровані в ньому [3].

Також варто додати, що за Законом України «Про державну таємницю», відомості з різним ступенем секретності володіють неоднаковим значенням для національної безпеки України, а тому відповідно, передбачається різна відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю [4].

Кримінальним кодексом України визначено склад злочинів, предмет яких складає державна таємниця. Зокрема, кримінально-правові норми, спрямовані на захист державної таємниці, представлені у розд. І «Злочини проти основ національної безпеки України», до якого включені ст. 111 «Державна зрада» та ст. 114 «Шпигунство», у розділі XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності кордонів, забезпечення призову та мобілізації», до якого входять ст. 328 «Розголошення державної таємниці» і ст. 329 «Втрата документів, що містять державну таємницю», а також у розділі XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», ст. 422 «Розголошення відомостей військового характеру, що складають державну таємницю, чи втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості» [5].

Суттєве значення у питанні кваліфікації розголошення державної таємниці набуває ретельне з'ясування кожної обставини чи ознаки цього злочину. Оскільки будь-яка з них може радикальним чином вплинути на правильне рішення щодо факту у діянні особи певного складу злочину. Саме тому важливе досконале володіння законодавством, яке передбачає кримінальну відповідальність за розголошення державної таємниці

Злочини, що передбачаються статтями 111, 114, 328 (ч. 1), 329 (ч. 1), 422 (ч. 1 та ч. 2) КК України, розглядаються як завершені вже після несанкціонованого витоку таємної інформації, через це для них основний безпосередній об'єкт складають умови безпечного існування людини, суспільства та держави [5].

Позаяк наслідки, які можуть потягнути за собою такі протиправні дії, не закріплені законодавцями у диспозиції цих статей як умова для кримінальної відповідальності, то у випадку їх настання об'єкти, яким буде завдано шкоду, складатимуть додатковий факультативний об'єкт для цих злочинів. До нього відносяться територіальна цілісність та недоторканність України, її суверенітет, політична та економічна незалежність, бойова готовність ЗСУ та інших військових формувань, життя, здоров'я та гідність людини, майно чи інші цінності [7, с. 470].

Додатковий обов'язковий об'єкт для злочинів, передбачених статтями 328 (ч. 2), 329 (ч. 2), 422 (ч. 3) КК України, з огляду на законодавче закріплення в диспозиціях цих статей вказівки на «спричинення тяжких наслідків» унаслідок несанкціонованого витоку секретної інформації складатимуть територіальна цілісність та недоторканність України, її суверенітет, політична та економічна незалежність, бойова готовність Збройних Сил та інших військових формувань, життя, здоров'я та гідність людини, майно або інші цінності [5].

Література:

1. Дадерко Л.Ф. Кримінальна відповідальність за розголошення державної таємниці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-2(2). С. 82-85.

2. Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ «Про інформацію». *Відомості Верховної Ради України від 01.12.1992 р.* 1992 р. № 48. Стаття 650.

3. Закон України від 19.06.2003 р. № 964-ІV «Про основи національної безпеки України». *Відомості Верховної Ради України від 26.09.2003 р.* 2003 р. № 39. Стаття 351.

4. Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ «Про державну таємницю». *Відомості Верховної Ради України від 19.04.1994 р.* 1994 р. № 16. стор. 422, стаття 93.

4. Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ «Про Службу безпеки України». *Відомості Верховної Ради України від 07.07.1992 р.* 1992 р. № 27. Стаття 382.

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001 р.* 2001 р. № 25. Стаття 131.

6. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю : Наказ Служби безпеки України від 12 серпня 2005 року № 440. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05>.

7. Сухонос В.В., Білокінь Р.М., Сухонос В.В. (мол.) Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В.В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.

СЕКЦІЯ 10. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ БІОТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ COVID-19

Батюк О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, управління та державної безпеки
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що пандемія Covid-19 продемонструвала вразливість сучасного суспільства перед вірусними інфекціями і їх потенційну небезпеку. Навмисне використання патогена або іншого біологічного агента з метою тероризму може виявитися високоефективним і завдати шкоди – як людській, так і економічній – та в набагато більшому масштабі, ніж «традиційній» терористичній атаці, паралізуючи суспільства на тривалий період часу, сіючи страх і недовіру далеко за межами тих спільнот, які постраждали першими. Зауважимо що у 2002 р. Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я було прийнято резолюцію WHA55.16, в якій одним з найефективніших способів підготовки до відсічі навмисно викликаних захворювань є удосконалення заходів для боротьби зі спалахами природних захворювань, та захворювань, що виникають внаслідок нещасних випадків. Також біологічна безпека вимагає контролю за технологіями подвійного використання та протидії біотероризму [1].

Доцільно зауважити що окремі аспекти біотероризму досліджувалися у працях М.Т. Васильєва, М.В. Гребенюка, О.О. Головацького, В.В. Курзова Б.Д. Леонова, Р.О. Мартинюка, Г.Г. Онищенко, Д.Л. Поклонського, Р.І. Сибірної, М.Ю. Тарасова та інших вчених. Проте зауважимо, що наукових криміналістичних праць пов'язаних з проблеми розслідування злочинів біотероризму вкрай мало, проте вважаємо, що такі праці повинні ґрунтуватися на наукових дослідженнях таких вчених криміналістів, як Ю.М. Антонян, Р.С. Белкін, В.І. Бояров, І.В. Гора, Л.Ф. Гула, В.К. Гавло, А.В. Іщенко, В.Г. Лукашевич, М.В. Кобець, В.А. Колесников та інших.

Вважаємо за доцільне, проаналізувати основні аспекти міжнародного досвіду у питаннях ефективного розслідування злочинів біотероризму в

період пандемії Covid-19. Зауважимо, що Комітет Ради Європи з боротьби з тероризмом (CDCT) провів своє 5-те пленарне засідання в режимі відеоконференції 17-18 листопада 2020 року на якому було визначено, що усі країни вразливі перед біотероризмом. Його руйнівні наслідки швидкі й потенційно глобальні. Постає необхідність запобігти біотероризму через інституційну і міжнародну співпрацю [2]. Комітет Ради Європи з боротьби з тероризмом (CDCT) прийняв керівні принципи зв'язку між тероризмом і транснаціональною організованою злочинністю і Пояснювальний меморандум до Керівним принципам.

Основні положення даного документу визначають, що Держави члени Ради Європи повинні проявляти пильність та здійснювати наступні заходи та рекомендації:

- визначити необхідність вивчення зв'язків між тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю;

- ефективно координувати діяльність на національному рівні між компетентними відомствами є життєво необхідною для оперативне виявлення та нейтралізацію як тероризму, так і організованої злочинності та, якщо держави хочуть досягти успіху для протидії терористичним атакам вони повинні співпрацювати, обмінюючись відповідною інформацією та розвідкою, в тому числі щодо можливих зв'язків між тероризмом та організованою злочинністю;

- не допускати утримувати у в'язницях разом злочинців та терористів, в'язниці можуть створити для них можливість співпраця, взаємодія в мережі та „передача навичок», і як наслідок, тюремне середовище має потенціал зміцнити зв'язок між терористами та злочинцями;

- зосередити увагу на певних логістичних аспектах (торгівля зброєю, торгівля наркотиками та торгівля людьми) та запровадити широко поширювати ці настанови з метою їх використання відповідними національними органами влади з метою кращого запобігання тероризму та боротьби з ним, а також покращення розуміння ними зв'язків між тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю.

Зазначені вище заходи та рекомендації, повинні слугувати настановами які в першу чергу спрямовані, на відповідну практичну діяльність національних судових та правоохоронних органів та відповідним національним законодавчим органам [3].

Доцільно зауважити, що науковці юристи зазначають, що Україна є активним учасником протидії міжнародному (транснаціональному) тероризму. Так на думку О.М. Литвака, який визначає міжнародний тероризм як застосування державою (або групою, організацією) замаху на міжнародний правопорядок, насильством, спрямованим на досягнення міжнародно-протиправних цілей шляхом залякування осіб, що не є безпосередньо жертвами нападів [4, с. 19]. Доцільно також і визначити

позицію М.Ю. Кравчук, яка вважає, що міжнародне співробітництво України у боротьбі із загрозами виникнення біологічного тероризму як одного із сучасних високотехнологічних видів міжнародного тероризму здійснюється відповідно до міжнародних договорів та інших домовленостей про взаємну правову допомогу. Наша держава відповідно до укладених нею міжнародних договорів співпрацює в питаннях попередження, виявлення і припинення біотерористичних актів із різними суб'єктами, якими є іноземні держави, в особі їх правоохоронних органів та спеціальних служб, а також міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом [5].

На наш погляд варто підтримати думки вчених юристів, оскільки, вони вірно зазначають, що необхідним для ефективної участі України у процесі міжнародно-правової протидії біотерористичним загрозам є різні види обміну інформацією про: 1) біотерористичні загрози: незаконні дослідження хвороботворних властивостей мікроорганізмів (бактерій, вірусів, грибків) та отрути, що виробляються деякими бактеріями, а також збудників значної кількості найбільш небезпечних хвороб людини – чуми, холери, сибірської виразки, сапу, висипного тифу, плямистої лихоманки тощо; 2) нові види біологічних речовин, що з'являються в незаконному обігу, технології їхнього виготовлення і використовуваних при цьому речовинах, а також про нові методи дослідження та ідентифікації таких речовин; 3) вчинені терористичні акти біологічного (бактеріологічного, хімічного) характеру або різного роду загрози учинення таких актів та причетних до них фізичних та/або юридичних осіб; 4) фізичних та юридичних осіб і об'єкти власності, що їх використовують для легалізації (відмивання) доходів від злочинної діяльності [5, с. 53].

Як висновок зазначимо, що використання міжнародного досвіду у розслідуванні злочинів біотероризму в умовах Covid-19 має стати основним пріоритетом правоохоронних органів України задля ефективного виконання покладених на них завдань, через виконання ряду заходів та рекомендацій.

По-перше, започаткувати розроблення стратегії запобігання біотерористичних інцидентів (атак) оскільки вони є надзвичайно складним та водночас відносно новим явищем, які часто вимагають негайних і рішучих дій з боку цілого ряду державних служб, правоохоронних органів і підрозділів екстреного реагування. Щоб забезпечити захист громадян в постраждалих районах, вкрай бажано добре скоординувати реагування, щоб гарантувати швидке реагування на інцидент і можливість належного догляду за всіма жертвами і управління ними.

По-друге, на рівні держави організувати матеріально-технічне забезпечення, щоб державні і місцеві органи влади були оснащені засобами ефективного та дієвого реагування на потенційні інциденти з

множинними або масовими жертвами, включаючи хімічні, біологічні чи радіологічні атаки.

По-третє, на державному рівні з метою швидкого та ефективного управління надзвичайними ситуаціями викликаними біотерористичними актами доцільно розробки складні адаптаційно-координаційні плани. Ці плани можуть допомогти окреслити і встановити ключові ролі і обов'язки відповідних учасників і агентств, зменшуючи проблеми з координацією і забезпечуючи хорошу координацію служб екстреної допомоги для надання необхідної інформації, догляду та допомоги представникам громадськості прямо або побічно. постраждав від атаки.

По-четверте, виходячи з недавнього досвіду держав-членів Ради Європи, яким довелося реагувати на такі біотерористичні інциденти, в якості дієвих заходів проводити спільні практичні навчання правоохоронних органів України та країн Рада Європи з обміну інформацією, щоб визначати наявність біотерористичних загроз їх попередження та ефективного розслідування.

Література:

1. П'ятдесят п'ята сесія Світової Асамблеї Охорони Здоров'я. Женева, 13-18 травня 2002 р. Резолюції і рішення. Положення. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/258954/WHA55-2002-REC-1-rus.pdf;jsessionid=51D201FBD5584F636158200F111CECF6?sequence=1>

2. У Раді Європи попереджають про зростання загрози біотероризму. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3032635-ua-radi-evropi-poperedzaut-pro-zrostanna-zagrozi-bioterorizmu.html>

3. Council of Europe Committee on counter-terrorism (CDCT). Working group of experts on terrorism and transnational organised crime (CDCT-TTOC).

URL: <https://rm.coe.int/cdct-ttoc-2019-01rev8-guidelines-eng/1680a01d4b>

4. Литвак О.М. Тероризм: соціально-психологічний аспект. Тероризм і боротьба з ним: міжвідомчий науковий збірник. Під ред. А.І. Комарової та ін. Київ, 200. Т. 19(1). С. 202–205.

5. Кравчук М.Ю. Міжнародне співробітництво України у сфері протидії загрозам біологічного тероризму. Право і суспільство № 6 частина 2 / 2019. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/6_2019/part_2/10.pdf

ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СВІДКІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА

Князєв Ю. В.

*аспірант кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Хуліганство є психологічно насиченим злочином – це «грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом» [1]. Крім того, хуліганство – злочин із так званим формальним складом, тобто поведінка особи оцінюється як злочинна за наявності самого процесу його вчинення, і для цього не потрібне настання суспільно небезпечних наслідків. Між тим, традиційно хуліганство не вважається злочином із високим рівнем суспільної небезпеки, що й зумовлює відповідне помилкове ставлення до його розслідування, а, отже – спрощену процедуру адміністративного чи судового розгляду.

При цьому розслідування хуліганства – це складна, різностороння діяльність, що здійснюється у встановленні законом строки. Слідчий повинен виявити всі обставини вчиненого злочину й встановити причетних осіб. З метою виконання поставлених завдань необхідно вміле висунення слідчих версій, провадження різноманітних слідчих (розшукових) дій, у тому числі комунікативного характеру.

У найбільш загальному розумінні хуліганство передбачає грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. У диспозиції статті 296 Кримінального кодексу України (далі –КК України) звертає на себе увагу, зокрема, суто оціночний характер опису злочину («грубе порушення», «явна неповага до суспільства», «особлива зухвалість», «винятковий цинізм»). Частина 3 цієї ж статті вказує ще й на можливе неправомірне застосування сили («пов'язані з опором»), що натякає на можливі протиправні дії осіб, пов'язані з активною протидією (Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny) [1].

За даними судової статистики у 2019 році в судах України на розгляді перебувало 3227 кримінальних проваджень за ст. 296 КК України (хуліганство), тоді як у 2018 році – 2982 відповідно. Поряд із цим, у 2019 році за ч. 2 ст. 296 КК України розглянуто провадження щодо 885 осіб (засуджено 747 осіб), у той час, як у 2018 році кількість підсудних за цією ж статтею становила 358 (засуджено 291 особу відповідно) (Statystyka kryminal'nykh pravoporushen' za 2018-2019 r.) [2].

З огляду на начебто невелику кількість фактів хуліганства порівняно із загальною цифрою злочинів загально-кримінальної спрямованості (2018 р. – 0,77%, 2019 р. – 0,94%), все ж таки спостерігається тенденція до їх поширення, навіть попри анонсовану позицію Національної поліції України щодо зниження рівня злочинності по Україні на 11% за окреслений [3].

Особливості слідчих (розшукових) дій під час розслідування хуліганства загалом та їх психологічних аспектів, зокрема, походять від природи самого злочину, способу його вчинення та характеристики осіб потерпілого й підозрюваного. Якщо подія хуліганства відбувається у громадському місці, приміщенні приватного, комунальної чи державної організації, підприємства, розважального закладу тощо, які зазвичай в сучасних умовах обладнані засобами відео нагляду, виникає необхідність в отриманні відповідного відеозапису з камер відео нагляду, на якому може бути зафіксована подія хуліганства.

Тимчасовий доступ до речей і документів – це захід забезпечення кримінального провадження, що полягає у зобов'язанні особи, у володінні якої знаходяться речі і документи або відеозапис з камери відеонагляду, надати стороні кримінального провадження можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку). Порядок розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів передбачає ст. 163 Кримінального процесуального Кодексу України (далі – КПК України) [4].

Якщо слідчий, як ініціатор тимчасового доступу до речей і документів наведе у клопотанні доводи про наявність достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, клопотання може бути розглянуто слідчим суддею без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться. Таке формулювання вимагає наявності доказів того, що є реальна загроза зміни або знищення речей чи документів; при цьому реальність загрози є оцінною категорією, що ускладнює застосування цієї норми на практиці.

Як уявляється, у даній нормі закладено надто високий стандарт доказування для вирішення питання про тимчасовий доступ до речей та документів. Строки розгляду такого клопотання, необхідність доведення наявності достатніх підстав вважати, що без такого вилучення існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, або таке вилучення необхідне для досягнення мети отримання доступу до речей і документів і сам по собі процес підготовки слідчим клопотання є ускладненим і може призвести, а іноді й призводить до знищення, приховування речей та документів. Адже особа, у володінні якої знаходяться подібні речі та документи, отримавши судовий виклик, вже зможе або приховати їх, або знищити, зорема удалити відеозапис за

конкретний період, у разі, якщо вона у цьому зацікавлена, або іншим чином підготуватися до негативного для неї розвитку подій у разі винесення ухвали про надання тимчасового доступу.

При розгляді такого клопотання сторона кримінального провадження додатково повинна довести можливість використання як доказів відомостей, що містяться в цих речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів. За результатами розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя може винести ухвалу про тимчасовий доступ до речей і документів (указавши при цьому форму доступу) або ухвалу про відмову у задоволенні клопотання.

Ініціаторами забезпечення тимчасового доступу до речей і документів, відповідно до ст. 160 КПК України, є сторони кримінального провадження.

Однак за законом, потерпілий, якому завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, позбавлено подібного права звернення до суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, адже потерпілий, за загальним правилом, не відноситься до сторони кримінального провадження.

Пункт 19 ст. 3 КПК України закріплює, що до сторони обвинувачення відноситься потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК України. Але для досудового розслідування такі випадки прямо не встановлені. Тому доцільніше було б внести до ст. 160 КПК України норму, якою дозволити потерпілому також звертатися до слідчого судді із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, а також закріпити інший стандарт доказування для прийняття цього рішення – розумної підозри про можливість зміни або знищення речей чи документів, що дозволяло б приймати рішення про розгляд клопотання без виклику особи, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, і не зобов'язувало б суб'єкта подання клопотання надавати достатню сукупність доказів про наявність реальної загрози знищення, приховування тощо.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
2. Статистика кримінальних правопорушень за 2018-2019 р. / Судова влада України. – Режим доступу: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

3. 17. У 2019 році рівень злочинності знизився на 11 відсотків порівняно з 2018 роком – перший заступник глави Нацполіції. – URL: Режим доступу: <http://police.dn.ua/news/view/u-2019-rotsi-riven-zlochinnosti-znizivsvya-na-11-vidsotkiv-porivnyano-z-2018-rokompershij-zastupnik-glavi-natspolitsii>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Стахівський С. М. Кримінальні процесуальні засоби доказування : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.09 / С. М. Стахівський. – К., 2005. – 401 с.

6. Кримінально-процесуальне право України: підручник / за заг. ред. Ю. П. Аленіна. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2009. – С. 289.

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

Копча Н. В.

*аспірант кафедри кримінального права та процесу
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Розвиток правового поля в Україні, значне ускладнення системи публічних і приватних правовідносин, суб'єктами яких виступають органи влади, фізичні та юридичні особи, закономірно тягнуть вдосконалення такого інструменту виникнення, функціонування і розвитку названих відносин, як офіційний документообіг. Відповідно, появляються службові особи, які намагаються вплинути на такий документообіг із метою власного збагачення. Однак, відповідно до головного Закону нашої країни, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Намагаючись вплинути на офіційний документообіг, службові особи вчиняють ряд кримінальних правопорушень. Одним із розповсюджених злочинів у цій сфері є – службове підроблення, передбачене ст. 366 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 366 КК України службове підроблення – це складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних

документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів [2].

Щороку, кількість злочинів, передбачених ст. 366 КК України, щорічно становить більше 5 тисяч. Водночас, лише приблизно половина із них направляється до суду із обвинувальним актом. Так, за даними офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора, у 2016 році обліковано 5583 злочинів, передбачених ст. 366 КК України, із них – 1833 направлено до суду із обвинувальним актом, у 2017 р. – 6592 обліковано, а – 3177 направлено до суду, у 2018 р. – 6644 обліковано, 3058 направлено до суду, у 2019 р. – 5534 обліковано, 2138 направлено до суду, станом на 1 жовтня 2020 р. – 5815 обліковано та 2603 направлено до суду [3]. При цьому, аналіз статистичних даних засвідчує нам те, що питома вага злочинів, передбачених ст. 366 КК України становить приблизно 30% від загальної кількості злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, передбачених розділом XVII КК України.

Крім вищевказаного, використання підробленого документа в багатьох випадках стає способом скоєння більш тяжких злочинних дій: кримінальні правопорушення проти власності (шахрайства, привласнення, розтрата), у сфері господарської діяльності (контрабанда, шахрайство з фінансовими ресурсами, доведення до банкрутства та ін.). Дана обставина продовжує породжувати численні складності кваліфікації при розмежуванні складів відповідних злочинів, а відповідно і впливає на процес розслідування.

Отже, статистичні дані наглядно свідчать нам про розповсюдження таких злочинів, а відповідно і їх актуальність для дослідження. При цьому, статистичні дані засвідчують нам і про деякі проблеми у розслідуванні службового підроблення. Тому, сьогодні перед правоохоронними органами стоїть нагальна потреба у вдосконаленні та оптимізації процесу виявлення та розслідування фактів службового підроблення. Розслідування цієї категорії злочинів має свої відмінності від інших злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, які необхідно враховувати слідчим у своїй діяльності. Зокрема, потребує розроблення криміналістична характеристика службового підроблення. Крім цього, особливе місце у ефективному розслідуванні будь-якого кримінального правопорушення відводиться використанню спеціальних знань. Не є виключенням і розслідування службового підроблення, оскільки саме використання спеціальних знань у таких кримінальних провадженнях є запорукою його ефективного розслідування та направлення до суду із обвинувальним актом. Враховуючи специфіку злочинів, передбачених ст. 366 КК України, потрібна кваліфікована допомога фахівців, які

володіють необхідними спеціальними знаннями та навичками і зможуть допомогти слідчому під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій та проведення окремих судових експертиз.

Література:

1. Конституція України. *Верховна Рада України* : [офіц. сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення – 02.12.2020 р.)

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення – 02.12.2020 р.).

3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування /Офіс Генерального Прокурора // URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=104402 (дата звернення – 02.12.2020 р.).

МОДЕЛІ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Назаренко П. Г.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Щербіна М. Г.

*студентка юридичного факультету 6 курсу групи Юз-319м
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Для якісної імплементації інституту приватних детективів в Україні важливе значення має досвід зарубіжних країн, в яких на законодавчому рівні врегульовано питання організації детективної діяльності. Дослідження законодавства інших країн дозволить виокремити найбільш раціональні й ефективні положення, що можуть бути враховані вже в національному законодавстві з приводу досліджуваного питання.

Сьогодні спеціалізоване законодавство щодо детективної діяльності є не тільки в країнах ЄС та США, а також і в деяких пострадянських країнах. Цікаво порівняти підходи різних країн до встановлення вимог до кандидатів в детективи, ліцензування такої діяльності, страхування

професійної відповідальності, права на використання зброї, кримінально-правового статусу.

Де можна простежити суттєві розбіжності, так це в підході щодо вимог про наявність стажу роботи в правоохоронній сфері для кандидатів у детективи. За цією ознакою країни можна поділити на дві групи: ті, які не висувають вимогу про наявність стажу і ті, котрі відносять стаж до обов'язкових вимог. До першої групи віднесемо: Російську Федерацію, Республіку Молдова, Республіку Польща, Королівство Іспанія та ін.

Закон Республіки Молдови «Про приватну детективну і охоронну діяльність» [1] від 4 липня 2003 р. передбачає в ст. 18 і 20, що приватною детективною діяльністю можуть займатися тільки громадяни Республіки Молдова, які мають юридичну освіту або спеціальну підготовку у цій галузі.

Детективна діяльність в Республіці Польща регулюється Законом «Про детективні послуги» від 6 липня 2001 р. [2]. Відповідно до ст. 29 згаданого Закону детективом у Польщі може бути особа, яка досягла 21 року, має польське громадянство, громадянство іншої держави-члена Європейського Союзу, Швейцарії; має хоча б середню освіту, повну правоздатність, позитивну характеристику (відгук) начальника поліції за місцем проживання (Муніципальний Комендант Поліції), склала кваліфікаційний іспит. Тож, у Польщі не висувається жодних вимог не тільки щодо стажу, але й взагалі щодо наявності юридичної освіти, а натомість, встановлюється необхідність здачі кваліфікаційного іспиту.

Деякі спільні риси з приводу вимог до претендентів можна простежити в законодавстві Іспанії, де діяльність детективів регулюється Законом «Про приватну безпеку» [3] і Королівським декретом «Про регламентацію питань приватної безпеки» [4]. Перший Закон встановлює такі вимоги до приватних детективів: кандидат повинен бути повнолітнім, фізично і психічно здоровим, мати диплом бакалавра, не мати судимості, мати громадянство країни члена ЄС; кандидат зобов'язаний скласти іспит на професійну придатність; мати офіційний диплом приватного детектива.

В Латвії основними законодавчими актами, які регулюють діяльність приватних детективів є Закон «Про приватну детективну діяльність» та Правила ліцензування та сертифікації детективів затверджених Кабінетом Міністрів Латвії № 742 [5, с. 46-50]. Кандидату потрібно мати: громадянство Латвії (будь-якої іншої країни Європейського Союзу, Європейської економічної зони), повну вищу юридичну освіту та не менше п'яти років досвіду роботи в правоохоронних органах. Такі вимоги до кандидатів в детективи

пояснюються доволі широким спектром прав, якими законодавчо наділені приватні детективи в цій країні.

В Ізраїлі діє спеціальний Закон «Про приватних слідчих і охоронний сервіс» [5, с. 46-50]. Вимоги до кандидатів в детективи наступні: громадянство Ізраїлю, постійно проживання на його території; досягнення 23-річного віку; закінчення повного 12-річного курсу ізраїльської школи; відсутність судимості; проходження повного трирічного курсу стажування в одному з ліцензованих детективних агентств або наявність відповідного стажу роботи в поліції чи прикордонних військах; успішне складання екзамену в Комісії Міністерства юстиції Ізраїлю.

В окремих штатах США, як правило, також передбачено вимоги щодо стажу роботи в правоохоронних органах. Законодавством штату «Нью-Йорк» встановлено, що мінімальний вік кандидата має становити 25 років, він повинен бути громадянином США або постійним резидентом-іноземцем, успішно скласти державний іспит. Кандидати повинні мати не менше трьох років стажу роботи на посаді приватного детектива, працівника детективної контори або слідчого правоохоронного органу. Особи, що мають стаж понад 20 років у поліції або пожежній охороні, мають право на отримання ліцензії без складання іспиту [6].

Вимоги до кандидатів у детективи у штаті Каліфорнія: кандидат повинен бути старше 18 років, мати досвід практичної роботи у галузі розслідування не менше 6000 годин (3 роки), скласти двогодинний іспит з законодавства США [7, с. 72].

Щодо ліцензування, то законотворці багатьох країн дотримуються схожих поглядів. Як правило, ліцензії видаються або МВС або Мінюстом. Ліцензії є строковими, найчастіше видаються на 3 роки. У питанні видачі ліцензій країни можна поділити на ті, які застосовують диференційований підхід і ті, котрі дотримуються недиференційованого підходу (різні класи ліцензій) у питанні видачі ліцензій.

Диференційований підхід практикується у США, Латвії. Закони США, наприклад, на рівні штатів передбачають видачу трьох класів ліцензій: Клас «А» – дає право на збір оперативної інформації, клас «В» – дає право на ведення охоронної діяльності, а також на використання вогнепальної зброї, клас «С» дозволяє виконувати послуги, які притаманні класу А і В, а також носити зброю [8, с.72]. Закон Латвії «Про приватну детективну діяльність» від 5 липня 2001 р. (ст. 3) визначає два окремі види спеціальних дозволів на здійснення детективної діяльності: для юридичних осіб – ліцензію, для фізичних осіб – сертифікат. Ліцензія видається на невизначений час, сертифікат – на п'ять років.

У більшості країн світу застосовується недиференційований підхід до видачі ліцензій, наприклад, в таких країнах, як: РФ, Молдова, Франція та ін. Багато відмінностей можна побачити, проаналізувавши питання страхування професійної відповідальності. Таке страхування передбачено в США та принаймні в деяких країнах ЄС (наприклад, у Польщі). Страхові суми передбачені різні та досягають 1 млн дол. (штат Каліфорнія). У країнах пострадянського простору не передбачено обов'язку страхування професійної відповідальності детективами. Міжнародна федерація асоціацій приватних детективів передбачає мінімальний стандарт страхування професійної відповідальності на рівні 100 тис. євро.

Стосовно кримінально-процесуального статусу приватних детективів, закріпленого в законодавстві, країни можна поділити на три категорії:

- 1) в яких приватний детектив не має кримінально-процесуального статусу (РФ, Молдова, Казахстан (проект закону) та ін.);
- 2) країни, в яких приватний детектив визнається учасником кримінального процесу (Польща);
- 3) країни, в яких приватний детектив має обмежений кримінально-процесуальний статус (США, Італія, Іспанія, Латвія).

Таким чином, правове регулювання детективної діяльності у різних країнах світу має найбільш суттєві розбіжності з питань: кваліфікаційних вимог для кандидатів в детективи, ліцензування, страхування професійної відповідальності, права на використання зброї та кримінально-процесуального статусу приватного детектива.

Література:

1. Шелухін О. Правове регулювання надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі недержавних підприємств). Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 1. С. 263–275.
2. Чорний О. Ю. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Х. : ХНТУСГ, 2012. Вип. 125. 340 с.
3. О частной детективной и охранный деятельности: Закон Республики Молдова. URL: http://lex.justice.md/document_rus.php?id=DDBA09C7:960FB451. (дата звернення: 11.11.2020).

4. Ustawa o usługach detektywistycznych z dnia 6 lipca 2001 r. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20020120110>. (дата звернення: 11.11.2020).

5. Ley de Seguridad privada. URL: http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1992-18489. (дата звернення: 11.11.2020).

6. Reglamento de Seguridad Privada. URL: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1995-608.

7. Степнов С. Особенности частной детективной деятельности в Китае, Латвии и Молдове. Мир безопасности. 2008. № 5/174. С. 70–74.

8. Private Investigators, Bail Enforcement Agents and Watch, Guard or Patrol Agencies License Law Article 7, General Business Law. URL: <http://www.dos.ny.gov/licensing/lawbooks/PIBailWtchGuard.pdf>.

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Савчук А. І.

курсант

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Верховенство права є важливою засадою кримінального провадження. Однак у кримінальному провадженні реалізація відповідного принципу є однією з найбільш глобальних проблем, оскільки вона не сприймається, не реалізується, не використовується в практиці слідчих органів.

На думку Міжнародної асоціації адвокатів, термін «верховенство права» виражає узагальнені ідеали практичного юридичного досвіду стосовно принципів, інститутів, механізмів та процедур, що дозволяють людині бути гідною та захищати її від свавілля державної влади [1, с. 1].

Головною характеристикою прав людини є те, що вони повинні захищатися державою та законом. У сфері кримінального провадження, перш за все, громадянські права та свободи, передбачені Конституцією України, потребують захисту, зокрема: право особи на повагу її гідності (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29); право на недоторканість житла (стаття 30); право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (стаття 31); право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 32). Однак, відповідно до ст. 64 Конституції України ці конституційні права та свободи людини і громадянина можуть бути обмежені у випадках,

передбачених законом. Ці обмеження є виключними та тимчасовими та можуть застосовуватися лише на підставі рішення суду щодо виявлення, попередження або припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також у випадках, передбачених законодавством України, для захисту прав і свобод інших – громадська безпека.

Законодавче закріплення вказаної засади в кримінальному процесуальному законодавстві (ст. 8 КПК України) є додатковою гарантією захисту та охорони прав і законних інтересів учасників кримінального провадження.

У Європейському Союзі також існує неоднозначне ставлення до захисту особистих прав у кримінальному провадженні. Після низки недавніх терактів у Парижі, Брюсселі та Лондоні влада ЄС подала до парламенту законопроект про розширення повноважень спецслужб у кримінальних провадженнях. Як пише *New York Times*, країною, яка ініціювала посилення законодавства ЄС, стала Франція, чії чиновники заявили, що готові поступитися правами і свободами громадян, щоб уникнути подальших терактів. Такої ж точки зору дотримуються у Великобританії [2].

У той же час саме у кримінальному провадженні можна легко переступити умовний кордон, який відокремлює законність від свавілля та доцільність від абсурду. Свого часу А.М. Колодій, А. Ю. Олійник зазначили, що, коли правоохоронці виконують свої функції законного обмеження прав людини, під час своєї діяльності вони не повинні перевищувати дозволених меж, повинні діяти відповідно до чинного законодавства, використовувати форми та методи забезпечення прав людини, які не відповідають суперечать правовим та моральним вимогам [3, с. 296].

Історично в Україні було подвійне ставлення до прав людини та їх захисту. З одного боку, Україна як держава повністю визнає і закріплює права людини у своєму законодавстві. З іншого боку, під час кримінального провадження часті випадки порушення прав його учасників. Таким чином на засаді верховенства права ґрунтуватися всі без винятку дії і рішення, пов'язані з обмеженням прав і свобод людини в кримінальному провадженні, що кореспондує у свою чергу, прийняття таких рішень в суворій відповідності до закону, що в комплексі зумовлює не лише правомірність втручання в права особи й адекватність прийнятого рішення.

Важлива роль у забезпеченні верховенства права належить суду, юрисдикція якого поширюється на будь-які юридичні суперечки та будь-які кримінальні звинувачення. У ситуації, коли на судовій системі лежить велика відповідальність, трапляються збої через зниження ефективності всього державного апарату. Через це у свідомості людей

вкоренився стереотип про те, що судова влада апіорі не може бути справедливою.

Показником нездорової ситуації щодо захисту прав людини у кримінальному провадженні є кількість справ, розглянутих Європейським судом з прав людини проти України, яка катастрофічно збільшується. Ця тенденція, буде і надалі зростати. Європейський суд з прав людини у десятках випадків виявив порушення прав людини через невиконання або тривале виконання національних рішень (станом на 2019 рік до ЄСПЛ подано 1413 позовів проти України [4]).

Важливим фактором забезпечення верховенства права є забезпечення конституційного права людини на висококваліфіковану правову допомогу. Водночас навіть адвокати почали масово скаржитися на порушення їх конституційних та професійних прав, незаконне втручання в їх діяльність, виховування атмосфери ворожості. Все це є доказом посягання на конституційні права осіб, засудження на основі сфабрикованих доказів або отриманих в результаті катувань (наприклад, рішення ЄСПЛ «Пономарьов проти України»).

Для особи, яким завдано шкоду незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю кримінального правопорушення важливі реальність та розмір відшкодування такої шкоди, і обидва критерії безпосередньо залежать від ефективності та своєчасності дій органів досудового розслідування, спрямованих на забезпечення такої компенсації.

Ця ситуація пояснюється не лише недоліками законодавства, але й недоліками в роботі органів досудового розслідування, оскільки питання компенсації вважаються другорядними через велике навантаження слідчого, байдужість до проблем потерпілого та елементарні помилки при визначенні особи, відповідальної за шкоду; визначення характеру та розміру шкоди, заподіяної потерпілому; проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, спрямованих на встановлення та повернення викраденого або пошкодженого майна, що зберіглося в натурі, або його грошового еквівалента в повному обсязі; вилучення майна, грошей, інших цінностей та їх збереження з метою відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням.

Таким чином, з метою запобігання порушенням конституційних прав і свобод людини, проблема захисту прав учасників кримінального провадження повинна вирішуватися через три взаємопов'язані компоненти: законодавче встановлення допустимих обмежень прав людини; створення механізму моніторингу прийняття заходів, які передбачають обмеження прав людини; діяльність установ, що забезпечують захист та відновлення порушених прав (кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права,

відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави – ст. 8 КПК, законодавче встановлення допустимих обмежень прав людини під час здійснення кримінального провадження – ч. 3 ст. 42 КПК).

Водночас механізм захисту конституційних прав громадян повинен діяти постійно, оскільки його пасивність і бездіяльність можуть призвести до соціально небезпечних наслідків, що може виявлятися масовими обмеженнями та порушеннями прав і свобод людини, занепадом загальнолюдських цінностей порушення принципів верховенства права, законності, рівності громадян перед законом та судом (кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону – ст. 21 КПК).

Література:

1. Михайленко В.В. Реалізація засади верховенства права у кримінальному провадженні. Автореф. дис.. к.ю.н. 12.00.09. Київ, 2019. 23 с.

2. Власти Евросоюза хотят заставить Apple отказаться от шифрования данных пользователей. URL: <http://appleinsider.ru/software/vlasti-evrosoyuza-hotyat-zastavit-apple-otkazatsya-ot-shifrovaniya-dannypolzovatelej.html>. (дата звернення: 10.11.2020).

3. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

4. Violations by Article and by State URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2019_ENG.pdf (дата звернення: 10.11.2020).

ОЗНАКИ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ: ПОНЯТТЯ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Семенов В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

В даний час приховування злочину як форма протидії слідству є різновидом соціальної діяльності та являє собою систему цілеспрямованих дій щодо запобігання повному, всебічному та об'єктивному виявленню та розслідуванню злочинів. Основними формами протидії слідству є: приховування слідів злочинів та злочинців; приховування та знищення інформації, що має доказове значення; вплив на учасників кримінального провадження (погрози, підкуп, шантаж тощо); втручання в діяльність слідчих органів.

Етимологія слова «приховування» означає: сховати, щоб ніхто не помітив; утаїти, зробити непомітним.

Кримінальний закон застосовує термін приховування у таких випадках:

1) ... особа, яка заздалегідь пообіцяла приховати злочинця, зняряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину або предмети ... (ч. 5 ст. 27 Кримінального кодексу);

2) ... з метою приховування іншого злочину або сприяння його вчиненню ... (ч. 9 ст. 115 КК); 3) ... переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю ... (ч. 1 ст. 201 КК);

4) ... навмисне приховування будь-яким способом такої виручки, товарів чи інших матеріальних цінностей ... (ч. 1 ст. 207 Кримінального кодексу);

5) ... вчинення дій, спрямованих на приховування або маскування незаконного походження таких коштів чи іншого майна або володіння ними ... (ч. 1 ст. 209 Кримінального кодексу);

6) навмисне приховування громадянином... своєї стабільної фінансової неплатоспроможності шляхом подання недостовірної інформації... (стаття 220 Кримінального кодексу);

7) навмисне приховування майна або майнових зобов'язань, відомостей про майно, передача майна в інше володіння або його відчуження чи знищення, а також фальсифікація, приховування або знищення документів (ст. 221 КК);

8) приховування або умисне перекручення службовою особою відомостей про екологічний, в тому числі радіаційний, стан... (ч. 1 ст. 238 КК) [7].

Рибніков Б. Б. дав таке визначення: «Приховування злочину – це діяльність особи, спрямована на приховування відомих їй фактів та обставин злочину» [6, с. 412]. На думку Мудюгіна Г.М., приховування злочину – це комплекс дій злочинця з метою ухилення від відповідальності за скоєне. Ці дії можуть бути спрямовані на приховування: події злочину, його злочинного характеру, участі в ньому злочинця [4, с. 65]. Овечкін В.А. під комплексом дій з приховування злочину, тобто способом приховування злочину, розумів «сукупність дій та бездіяльність усіх осіб, які приховують злочин або сприяють йому на момент його вчинення та після його закінчення» [5, с. 14].

Карагодін В. Н. визначив приховування злочину як умисні дії, що мають запобігти встановленню об'єктивної істини про злочин і спрямовані на повне або часткове ухилення від відповідальності винного [2, с. 109].

Приховування злочину є відображенням вигаданої події і стосовно прихованої події має характер помилкового відображення. Ознаки приховування злочину іноді називають негативними обставинами, що означає їх невідповідність справжньому відображенню злочину. Як зазначає Овечкін В.А.: «...постановкою кримінальної ситуації певної події є обставини, що суперечать припущенню слідчого про перебіг подій – негативні обставини, виявлення яких може свідчити про наявність інсценування» [5, с. 38].

Причини суперечності обставин різні. Деякі обставини суперечать припущенню, оскільки вони не відповідають дійсності або не мають значення, інші, оскільки припущення є помилковим. Деякі автори вказували при визначенні причини негативності таких даних, які суперечать припущенню через те, що вони не відповідають дійсності, не стосуються справи або припущень про неадекватну об'єктивну реальність. Не можна не погодитися з Коноваловою В.О. та Шепитком В.Ю., які під негативними обставинами розуміють такі дані, які порушують сприйняття слідчим природних зв'язків у розвитку події чи явища [8, с. 66]. Це визначення, на наш погляд, є найбільш точним, оскільки негативні обставини – це насамперед сукупність даних, які порушують сприйняття слідчим об'єктивності обставин події, а отже протидіють правильному ходу розслідування. У деяких із запропонованих визначень можна виявити подібні ознаки, але їх недостатньо для повного визначення приховування злочину. Для

отримання найбільш повного визначення необхідно згрупувати всі ознаки, що характеризують приховування злочину.

У криміналістичному аспекті приховування злочинів – це низка дій, спрямованих на те, щоб вони не були розкриті, їх підготовка та вчинення трималися в таємниці, з метою приховування інформації про осіб, причетних до вчинення соціально небезпечних дій, щоб уникнути відповідальності. Для приховування злочину винні або інші особи можуть вдаватися до приховування злочинного характеру події, об'єкта посягання, злочинця, способу вчинення злочину, місця та часу вчинення злочину, засобів вчинення злочину, форма вини, мотив і мета, сліди злочину тощо.

Існує дві форми приховування злочину: активна (дія чи поведінка людини) та пасивна (бездіяльність). Діяння та бездіяльність, що становлять спосіб приховування злочинів, об'єднані загальним незаконним планом, суть якого полягає у недопущенні встановлення об'єктивної істини [1, с. 82].

Основним фактором, який спонукає злочинця вжити заходів до приховування злочину або окремих його елементів, є бажання уникнути викриття та відповідальності за правопорушення. Бажання уникнути відповідальності та покарання може бути зумовлене різними причинами. Іноді злочинцем керує не тільки страх перед покаранням, страх перед сумнозвісною публічністю, як це відбувається під час вчинення злочинів проти близьких або сексуальних злочинів. Приховування злочину потерпілим та свідком можливе: у випадках, коли злочин є ганебним, що свідчить про бажання потерпілого уникнути небажаної участі у кримінальному процесі; коли розкриття злочину загрожує кримінальною відповідальністю потерпілого або свідка; якщо ви хочете «відновити справедливість».

Отже, приховування злочину зумовлене як чинниками зовнішнього середовища (зовнішній фактор), так і рисами особистості (внутрішній фактор). До зовнішніх, об'єктивних факторів слід віднести: об'єктивні умови навколишнього середовища – особливості місця та обставин злочину; метеорологічні умови місця та часу приховування злочину; час злочину; особливості об'єкта та предмета злочинного посягання; якість та майно матеріальних предметів у місці приховування злочину; наявність знарядь злочину; наявність співучасників тощо.

До внутрішніх, суб'єктивних факторів належать: мотив і мета злочину; злочинець має певні знання та досвід; психічні властивості (характер, вміння, навички, звички, фантазія, винахідливість). Приховування злочину зумовлене також способом підготовки до злочину та способом вчинення злочину, які виступають об'єктивними факторами скоєних злочинів. У умисних злочинах, де приховування

здійснюються після закінчення злочину, а також у злочинах, вчинених з необережності, приховування злочину обумовлено способом вчинення злочину.

Таким чином, приховування злочину слід визначати як діяльність або елемент злочинної діяльності, що являє собою систему об'єктивних та суб'єктивних факторів дійсності, що формуються на всіх стадіях злочину, здійснення яких спрямоване на сліди злочину та правопорушника, перешкоджати розслідуванню.

Література:

1. Александренко О. В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». / О. В. Александренко. – Харьков, 2004. – С. 22.

2. Карагодин В. Н. Соотношение сокрытия и способа совершения преступления / В. Н. Карагодин // Государство и право в системе социального управления / [отв. редактор Г. В. Игнатенко]. – Свердловск, 1981. – С. 109-112.

3. Коновалова В. О. Негативні обставини та їх значення в розслідуванні злочинів / В. О. Коновалова // Радянське право. – 1958. – № 6. – С. 53-59.

4. Мудьюгин Г. Н. Построение и проверка версий // А. Н. Васильев, Г. Н. Мудьюгин, Н. А. Якубович./ Планирование расследования преступлений. – М. : Юрид. лит, 1957. – С. 60-85.

5. Овечкин В. А. Расследование преступлений, скрытых инсценировками: [учеб. пособие]. / В. А. Овечкин. – Х. : Юрид. ин-т, 1979, – 63 с.

6. Рыбников Б. Б. Проблема сокрытия преступлений и ее место в советской криминалистике / Б. Б. Рыбников//Криминалистический сборник. – Рига, 1972. – С. 412-419.

7. Уголовный кодекс Украины. – Х. : «Одиссей», 2005. – 256 с.

8. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / [За ред. В. Я. Тація]. – Х. : Право, 2001. – 560 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО СУПРОВОДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ходанович В. О.

кандидат юридичних наук,

провідний науковий співробітник

Національної академії Служби безпеки України

м. Київ, Україна

Важливе місце у викритті, припиненні й розслідуванні таких злочинів посідають результати контррозвідальної та оперативно-розшукової діяльності, задля отримання яких здійснюються гласні й негласні заходи з документування й фіксації злочинної діяльності на стадії підготовки, замаху або вчинення. Безпосередніми завданнями стадії досудового розслідування, провадження в якій розпочинається і здійснюється за фактами вчинення злочинів проти основ національної безпеки, слід вважати швидке, повне та неупереджене встановлення наявності чи відсутності фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження й підлягають доказуванню. Вирішення на стадії досудового розслідування в ході досудового слідства означених завдань дозволяє прокурору й слідчому дійти висновків щодо наявності чи відсутності події кримінального правопорушення, про осіб, які причетні чи не причетні до його вчинення та прийняти на підставі сукупності достатніх і взаємопов'язаних доказів процесуальні рішення про закриття кримінального провадження чи про повідомлення особі про підозру.

Поки діяв КПК України 1960 року Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» логічно доповнював кримінально-процесуальне законодавство відповідними нормами. На той час з метою підвищення ефективності спільної діяльності слідчих і оперативних підрозділів СБ України при розслідуванні шпигунства та державної зради у формі шпигунства на підставі норм Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» відомчим наказом СБ України було запроваджено оперативний супровід кримінального судочинства. На особу, яка підозрювалась в підготовці або вчиненні злочину, переховувалась від органів розслідування, суду або ухилялась від відбування покарання, безвісті зникла, велась оперативно-розшукова справа у відповідності до ст. 9 зазначеного Закону. Без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів заборонялося. Заходи по супроводу кримінального судочинства повинні були спрямовуватися, насамперед, на об'єктивне та повне встановлення обставин, які стосуються вчиненого злочину, здобування

інформації, яка може бути використана для проведення невідкладних слідчих дій, для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі, для попередження та припинення злочинів, віднесених законодавством до підслідності слідчих СБ України. На виконання цих завдань після порушення кримінальної справи слідчий і оперативний співробітник, який здійснював супровід цієї справи мали узгодити спільні плани щодо проведення оперативно-розшукових заходів та виконання слідчих дій. Зокрема, перед проведенням допиту свідка, потерпілого, підозрюваного, проведення обшуку, виїмки та інших слідчих дій, слідчий разом з оперативним працівником планували оперативно-розшукові заходи, направлені на встановлення місцезнаходження речових доказів, документів, з'ясовували можливу поведінку осіб, з участю яких мали проводитися слідчі дії. Після завершення досудового слідства, оперативним співробітником у взаємодії зі слідчими розроблявся план оперативно-розшукових заходів по оперативному супроводженню судового розгляду справи [1, с. 156].

У 2012 році, з прийняттям нового КПК, інститут негласних розшукових дій (НСРД) в кримінальному провадженні, що передбачений главою 21 КПК, мав би замінити інститут ОРД в частині документування злочинної діяльності. Із системи оперативно-розшукової діяльності на даний час вилучено функцію безпосереднього розкриття злочинів, а також функцію оперативно-розшукового супроводження досудового слідства. Але при цьому заходи й засоби ОРД, які раніше використовувалися при реалізації зазначених функцій, у процесуалізованому вигляді законодавчо введені в систему кримінального провадження в статусі слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, що мають здійснюватися на підставі й процесуальних засадах, урегульованих нормами КПК України.

Ми підтримуємо пропозицію В.А.Колесника про те, що відмова від оперативного супроводження досудового слідства, у тому вигляді в якому воно існувало раніше, є дещо передчасною, оскільки задовольнити потребу у володінні оперативною орієнтувальною інформацією лише за допомогою проведення негласних слідчих дій неможливо. Не буде виправданим і забезпечення проведення однієї слідчої дії іншою [2]. Треба визнати, що досвідчений оперативний працівник професійно володіє оперативними можливостями – від досвіду роботи із конфідентами до проведення окремих оперативно-тактичних комбінацій із внутрішньо камерної розробки злочинця. На нашу думку, в процесі супроводження кримінального провадження вирішуються питання щодо забезпечення слідчих (розшукових) дій у таких напрямках: 1) передача слідству даних, отриманих оперативним шляхом, для забезпечення тактики проведення слідчих (розшукових)

дій та негласних слідчих (розшукових) дій; 3) здійснення оперативних комбінацій, спрямованих на ефективність виконання слідчих (розшукових) дій та забезпечення безпеки учасників слідства.

Якісний процес подолання протидії розслідуванню злочинів проти основ національної безпеки полягає у комплексі різноманітних заходів, у якому окрему роль відіграє можливість випереджати злочинця, а вона прямо залежить від наявної оперативно-тактичної та іншої важливої інформації, що раніше здобувалась оперативним шляхом. Так, наприклад, проведення оперативного встановлення за місцем проживання або роботи злочинця надало б можливість слідчому отримати певну інформації про особу, а також встановити його постійні зв'язки аж до виявлення окремих співучасників шпигунства або державної зради тощо. Але не всі слідчі володіють на сьогодні необхідним досвідом та навіть часом для проведення таких заходів, що, безумовно, позначається на якості та ефективності процесу подолання протидії у розслідуваних злочинах означеної категорії.

Навряд чи можна говорити про повну ліквідацію «інституту оперативного супроводу». Так, дійсно, окрема категорія оперативно-розшукових справ – справ оперативного супроводу кримінального провадження сьогодні не заводиться і оперативно-розшукові заходи в межах таких справ не проводяться. Проте оперативно-розшукова діяльність як така не заборонена і виконуються всі необхідні оперативні заходи в порядку, передбаченому Законом України «Про ОРД», та відомчими нормативними актами. Чинний КПК із введенням окремого виду слідчих дій – негласних не відмінив завдань оперативно-розшукової діяльності і не переклав виконання таких завдань на слідчого [3].

Запровадження інституту оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження повинно мати місце при взаємодії контррозвідувальних підрозділів із слідчим, особливо у тих випадках, коли кримінальне провадження відкрито за результатами контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності. В ході такого супроводження кримінального провадження доцільно надати право контррозвідувальним підрозділам ініціювати проведення ОРЗ, а слідчому – доручати оперативним підрозділам встановлення особи, яка вчинила шпигунство, державну зраду, посягання на територіальну цілісність і недоторканість України та інші злочини проти основ національної безпеки, невідомих співучасників злочину та свідків шляхом проведення відповідних оперативно-розшукових заходів. Вид оперативно-розшукового заходу, факт його проведення, а також питання його організації й тактики проведення контррозвідувальним підрозділом

слід погоджувати зі слідчим, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження, та/чи його процесуальним керівником.

Література:

1. Селюк А.В. Оперативне супроводження кримінальних справ // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару, 19 жовтня 2010 р. Вип. 2. Харків: ТОВ «Оберіг», 2010. С.154-157.

2. Колесник В. Негласные следственные действия для следователя «золотое дно», которое адвокат способен превратить в ад // Закон и Бизнес. Вып. № 23–33. URL:http://zib.com.ua/ru/95954-neglasnie_sledstvennie_deystviya_dlya_sledovatelya_-_zolotoe.html.

3. Відповіді професора Колесника В.А. на запитання, поставлені після відеолекції «Проблемні питання процесуального регулювання проведення негласних слідчих (розшукових) дій. URL: <http://aau.edu.ua/ua/news/1506/>

СЕКЦІЯ 11. СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

ЩОДО СПІРНИХ ПИТАНЬ ЧАСУ ЗАРОДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРОКУРАТУРИ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
декан юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Супрунюк І. С.

*студентка 1 курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

У Великій Радянській енциклопедії [3] можна знайти наступне визначення: «Прокуратура – вищий орган советского контролю». І дійсно під час свого зародження та існування прокурори мали значні повноваження. Чого лише вартував інститут нагляду за законністю судових рішень чи так званий «загальний нагляд», які давно стали історією.

Водночас, серед українських та закордонних (здебільшого Російських) вчених досі точаться дискусії щодо часу зародження інституту прокуратури на теренах сучасної України.

У вказаному дослідженні ми намагались встановити точний час і місце «народження» вказаного інституту в Україні.

Більшість вчених переконані, що початком створення прокуратури є підписаний 12 січня 1722 року Указ Петра I у якому говорилось: «Сей чин, яко око наше и стряпчий в делах государственных». Також у більшості виданнях ми зустрічаємо інформацію про те, що першим генерал-прокурором став улюбленець Петра I Павло Ягужинський.

Перед своїм Персидським походом 18 січня 1722 року Петро I від'їжджаючи в Астрахань, представив Павла Ягужинського сенату зі

словами: «Оце – око моє, яким я буду все бачити; він знає мої наміри і бажання, що він за благо розсудить, те ви і робіть, і хоча б вам видалося, що він поступає всупереч моїм і державним вигодам, ви все виконуйте і повідомите мене про це, чекайте мого повеління!» [1, с. 31].

Саме цей історичний факт більшість вчених вважають початком зародження інституту прокуратури на території сучасної України. Водночас, вони не враховують той факт, що не вся територія сучасної України перебувала під владою Російської імперії.

Зокрема, найточніші відомості про зародження української прокуратури знаходимо у виданій 1994 року у Варшаві книзі Володимира Свербигуза «Старосвітське панство» [2, с. 12, 16-18]. Зокрема, автором у ній встановлено, що 1578 року на Сеймі Речі Посполитої було створено особливий для України трибунал – Луцький. Це був вищий суд для України, його дія поширювалась на Київське, Волинське та Брацлавське воєводства, офіційною мовою визнавалася українська. Припинив він своє існування через релігійні конфлікти.

Наступного, 1579 року у щойно відвойованому у Московщини Батурині було створено Український трибунал у вигляді Міністерства. Він складався із семи департаментів. Найважливішим для нас є те, що на початку діяльності трибуналу його депутати щорічно обирали прокурора. Також встановлено, що доглядачі приватних маєтків передавали прокуророві державні відомості про позови та характер правопорушень. Прокурор наглядав за чинністю подання позовів до трибунальського суду.

Посада прокурора зберіглася в Україні і в XVII столітті. Так, у зазначеній книзі вказано, що в Українському трибуналі разом з гетьманом, генеральним писарем, генеральним возним, генеральними судьями та іншими вищими чинами засідав і прокурор. До речі, прокурора названо одразу після гетьмана [1, с. 30].

Таким чином, нами доведено, що інститут прокуратури на території сучасної України існував задовго до підписання Петром I Указу від 12 січня 1722 року.

Література:

1. Михайленко О.Р. Прокуратура України: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2005, 296 с.
2. Свербигуз В. Старосвітське панство. Варшава, 1999. 420 с.
3. Большая Советская энциклопедия: режим доступа: <https://gufo.me/dict/bse/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0> (дата звернення 23.11.2020).

СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Розсоха К. О.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри судоустрою та прокурорської діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Події останніх років, йдеться, зокрема, про обрання після Революції гідності і підписання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС європейського вектора розвитку, прискорили, точніше, поклали початок, процесу реформування багатьох сфер у нашій країні. Не стали винятком прокуратура, суди та інші структури, до повноважень яких віднесено боротьбу і запобігання корупції. Більш того, діяльність правоохоронних і судових органів у цьому пріоритетному напрямі набула надважливого значення. Із метою підвищення ефективності, а також беручи до уваги досвід розвинених держав, ще у 2015 році створено Національне антикорупційне бюро України і Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, передбачено створення Вищого антикорупційного суду України. Зауважимо, що, якщо з функціями і сферою діяльності перших двох органів усе більш-менш зрозуміло, то навколо функціонування останнього точиться дискусія, із цього приводу виникає безліч питань. Наприклад, для багатьох до кінця так і не зрозуміло, що буде являти собою Антикорупційний суд? З огляду на це окреслена тема є досить актуальною.

Отже, спробуємо розібратися із функціями і повноваженнями вказаних органів. Передусім відзначимо, що певна правова база їх діяльності створена, тобто закладено фундамент. Як відомо, прийнято Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» 07.06.2018 р. Відповідно до приписів названого Закону Антикорупційний суд покликаний виконувати такі завдання, як: здійснення, по-перше, правосуддя відповідно до визначених законом процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів, по-друге, судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (саме в останньому випадку має бути налагоджена комунікація і тісна співпраця суду з Національним антикорупційним бюро України і Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою). У контексті сказаного зауважимо, що діяльність останніх двох інституцій, звісно, відіграє ключову роль у

справі доведення до логічного завершення розслідувань щодо корупційних злочинів у вищих ешелонах влади, винесення Вищим антикорупційним судом України вироку так званим топ-корупціонерам. Пояснити це легко. Згідно з приписами законодавства досудове розслідування кримінальних проваджень у вказаній сфері здійснюють детективи НАБ України, а прокурори САП ГПУ забезпечують процесуальний нагляд. Так, заступник керівника підрозділу детективів О. Скомаров під час інтерактивної дискусії «Антикорупційна система: навіщо нам НАБУ, САП, АРМА та НАЗК» наголосив, що основним завданням Національного бюро є «боротьба з корупцією у вищих ешелонах влади і розслідування злочинів, вчинених топ-посадовцями»¹.

У свою чергу, прокурор як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, яким є прокурор САП, наділений повноваженням щодо внесення подань про проведення службового розслідування задля встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення (ч. 3 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції»). Наведене, крім того, впливає із функцій САП, якими є: здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням корупційних правопорушень, які вчинили високопосадовці й які становлять загрозу національній безпеці України (зауважимо, що йдеться про осіб, які обіймають керівні посади у законодавчих, виконавчих, судових органах влади, є керівниками державних/напівдержавних підприємств), а також підтримання публічного обвинувачення в суді. У контексті сказаного принагідно нагадати, що відповідно до Закону України «Про прокуратуру» до основних завдань САП віднесено: 1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення ОРД, досудового розслідування НАБУ; 2) забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування НАБУ кримінальних правопорушень і оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду; 3) підтримання публічного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних НАБУ; 4) забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження. Як видно, НАБ України і САП ГПУ мають тісно співпрацювати, допомагаючи один одному, між ними не повинно бути конкуренції і протистояння. Зокрема, детективи НАБ України зобов'язані погоджувати низку процесуальних документів (як-от повідомлення особі про підозру; клопотання про

¹ <https://nabu.gov.ua/novyny/rozsliduvannya-top-korupciyi-potrebuye-efektyvnoyi-vzayemodiyi-usih-antikorupciynyh-organiv>

відсторонення від посади; клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів та ін.) із САП.

У свою чергу, Вищий антикорупційний суд як суд першої та апеляційної інстанції (йдеться про його юрисдикцію) розглядає справи, підслідні НАБУ. Однак у зв'язку з наведеним вкажемо, що останнім часом точаться дискусії стосовно того, які ж саме справи, підслідні Національному антикорупційному бюро України (усі або певні категорії, стосовно посадовців якого рангу), будуть предметом вивчення цього суду? Крім того, серед науковців і фахівців немає згоди щодо того, чи доцільно створювати окремих суд для розгляду таких справ.

Із приводу вищезазначеного висловимо власні міркування. Як відомо, із самого початку своєї діяльності новостворені антикорупційні органи (НАБУ і САП) постійно стикалися з проблемою неможливості забезпечення оперативного розгляду справ після направлення обвинувального акта до розташованих по всій нашій країні територіальних судів загальної юрисдикції у зв'язку з тим, що такі суди з об'єктивних і суб'єктивних причин не в змозі дотримуватися високих стандартів правосуддя, а самі судді часто потрапляють у поле зору співробітників НАБУ і САП. Саме тому, на наш погляд, створення ВАС, який розглядатиме кримінальні провадження і протоколи про корупцію високопосадовців, у тому числі і суддів, видається необхідним кроком. Сподіваємося, його заснування сприятиме ефективній боротьбі з корупцією й успішному виконанню антикорупційної стратегії України, а також стане останнім елементом ланцюга антикорупційних органів (як-от НАБУ, САП і НАЗК).

Щоправда, для нормального функціонування самого суду необхідна повноцінна робота всієї антикорупційної системи, а це можливе за постійного моніторингу й підвищення ефективності роботи Національного антикорупційного бюро й Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України. Наведене зайвий раз підтверджує тезу про те, що діяльність вказаних інституцій взаємопов'язана і взаємообумовлена, тобто збій в одній зі складових неминує призведе до руйнації всієї системи.

Література:

1. Про Прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст.12.

2. О. Скомаров, інтерактивна дискусія «Антикорупційна система: навіщо нам НАБУ, САП, АРМА та НАЗК», Державне бюро розслідувань, URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/rozsliduvannya-top-korupciyi-potrebuye-efektyvnoyi-vzayemodiyi-usih-antykorporuciynih-organiv>

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ COVID-19»

10–11 грудня 2020 р., м. Одеса

Частина II

Підписано до друку 17.12.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 7,44. Тираж 100. Замовлення № 1220-331.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28,
+38 (097) 723 06 08

Е-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.